

2020

ÚPRIMNE
odvážne
pre ľudí

Obsah

Úvod 10

ČESTNÁ A SPRAVODLIVÁ KRAJINA 12

A.1 Boj proti korupcii 16

A.2 Zodpovednosť verejných činiteľov 20

A.3 Spravodlivosť, dobré zákony a vymožitelnosť práva 24

A.4 Efektívne verejné obstarávanie 30

A.5 Transparentná a dobrá verejná správa 34

A.6 Boj s byrokraciou 38

A.7 Priama demokracia a občiansky aktivizmus 42

A.8 Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií 46

ŠTÁT, KTORÝ SLUŽI 50

B.9 Zdravotníctvo pre ľudí 54

B.10 Vzdelaná spoločnosť 70

B.11 Šport a kvalita života 80

B.12 Veda a výskum 84

B.13 Dôchodkový systém a sociálne poistenie 88

B.14 Sociálna pomoc a starostlivosť 92

B.15 Rodinná politika 98

B.16 Rómska problematika 102

B.17 Životné prostredie 106

B.18 Kultúra a médiá 116

B.19 eGovernment a informačné technológie 120

ŠTÁT, KTORÝ CHRÁNI 124

C.20 Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou 128

C.21 Zodpovedná a dôveryhodná obrana 136

C.22 Kybernetická bezpečnosť, extrémizmus a terorizmus 146

C.23 Moderná zahraničná politika 150

C.24 Slováci žijúci v zahraničí 154

C.25 Ochrana pred hazardom 160

VÝKONNÁ EKONOMIKA	166
D.26 Zodpovedné hospodárenie štátu	170
D.27 Podnikateľské prostredie	176
D.28 Priemysel, služby, inovácie	180
D.29 Energetika	184
D.30 Spoľahlivá doprava	188
D.31 Pôdohospodárstvo	196
D.32 Regionálny rozvoj a podpora cestovného ruchu	200
D.33 Eurofondy	204

**KTO
SME**

1. DESAŤ ROKOV ODVÁŽNE BOJUJEME PROTI KORUPCII.
2. DESAŤ ROKOV ÚPRIMNE HOVORÍME PRAVDU.
3. VŠETCI POSLANCI ČESTNE KANDIDUJÚ Z KONCA KANDIDÁTKY.
4. PRESADILI SME VIACERO ZMIEN PRE ĽUDÍ, NAPR. VYŠŠIE PRÍPLATKY ZA PRÁCU V NOCI A VÍKENDY, PRE MAMIČKY SKORŠÍ ODCHOD DO DÔCHODKU.
5. SME NAJAKTÍVNEJŠÍ. PREDLOŽILI SME 268 ZÁKONOV, VIAC AKO SMER, SNS, MOST A ĽSNS DOKOPY.
6. JEDINÍ SME DALI ŽENU NA 1. MIESTO KANDIDÁTKY.
7. NESTOJA ZA NAMI ŽIADNI OLIGARCHOVIA.
8. ĽUĎOM NEZRUŠÍME SOCIÁLNE VÝHODY.
9. NIKOMU NEDOVOLÍME KRADNÚŤ.
10. MAJETOK UKRADNUTÝ POLITIKMI VRÁTIME ĽUĎOM.
11. MÁME VÝBORNÝ PROGRAM PLNÝ SKVELÝCH RIEŠENÍ, KTORÉ POMÔŽU ĽUĎOM.

Môžete sa na nás spoľahnúť, Igor Matovič a tím OĽANO

NAŠA VÍZIA A CIELE

Za Slovensko, kde budeme radi žiť

- 1. Právny štát:** zákony musia platiť pre všetkých rovnako.
- 2. Nulová tolerancia podvodov a korupcie.** Bojujeme proti byrokracii, sme za efektívny, moderný štát, priateľský k občanom.
- 3. Úcta k našim koreňom a tradíciám:** demokracia, kresťanské hodnoty, spolužitie Slovákov a rôznych etník.
- 4. Podpora rodiny,** ktorá je základom spoločnosti a budúcnosťou krajiny.
- 5. Ochrana slobody svedomia,** prejavu a vyjadrovania, vrátane výhrady vo svedomí.
- 6. Podpora vzdelania, vedy, výskumu a inovácií.**
- 7. Výchova k skutočnému vlastenectvu** cez vzdelávanie o našej histórii, koreňoch, tradíciách a hodnotách. Odmietame extrémizmus a zločinecké ideológie, ako komunizmus a fašizmus.
- 8. Efektívne sociálne služby a zdravotníctvo,** ktoré nezabúdajú na chorých, chudobných a slabých.
- 9. Podpora zodpovedného hospodárenia,** spravodlivé dane, jednoduchšie podnikanie a spoľahlivá doprava. Ochrana životného prostredia.
- 10. Prozápadná orientácia:** chceme užitočnú EÚ a funkčné NATO.
- 11. Profesionálna, kvalitná a moderná obrana a bezpečnosť.**

Úvod

Slovensko sa dnes, po vyše 20 rokoch, znova nachádza na križovatke svojich dejín. Parlamentné voľby 2020 ukážu, či sa uspokojíme s tým, že nám mafiáni a oligarchovia ukradli štát, alebo sa rozhodneme pre zmenu. Zmenu, ktorá urobí zo Slovenska vzdelanú, slušnú, spravodlivú, prosperujúcu a otvorenú krajinu, kde sa statoční a čestní občania budú mať lepšie. A tí, ktorí kradnú a podvádžajú, budú konečne potrestaní.

Vítazstvo mafie vo voľbách znamená ešte viac zdeformovanú spravodlivosť v rukách politikov, ktorí myslia len na seba a obohacujú sa na úkor obyčajných ľudí. Znamená biedne zdravotníctvo, ktoré nevládze liečiť ľudí, a preto mnohí zbytočne zomierajú. Znamená zaostávajúce školstvo, ktorého výsledkom sú absolventi, ktorí si nedokážu nájsť v živote plnohodnotné uplatnenie. A znamená chradnúcu ekonomiku, ktorá vedie k zaostávaniu našej životnej úrovne oproti vyspelým štátom.

My chceme krajinu, kde súdy a polícia budú slúžiť ľuďom, nie podvodníkom a ich politickým kamarátom. Chceme krajinu, kde nebudú vraždiť novinárov. Chceme krajinu, z ktorej mladí ľudia nemusia odchádzať za prácou a vzdelaním do zahraničia, ale nájdu uplatnenie doma. Chceme krajinu, ktorá si bude vážiť

učiteľov, pretože cez svojich žiakov formujú budúcnosť Slovenska. Chceme krajinu, ktorá nebude zabúdať na mladé rodiny, ale bude ich podporovať. Chceme krajinu, ktorá nebude považovať starých ľudí za príťaž, ale sa bude o nich dôstojne starať a čerpať z ich múdrosti. Chceme Slovensko, kde budeme radi žiť.

ZÁSADNÝMI BODMI NÁŠHO PROGRAMU SÚ: BOJ PROTI KORUPCII, SPRAVODLIVOSŤ PRE VŠETKÝCH, VÝKONNÁ EKONOMIKA, FUNGUJÚCA RODINA, FUNGUJÚCE ZDRAVOTNÍCTVO A KVALITNÉ ŠKOLSTVO.

Navrhujeme konkrétne opatrenia, ktoré pomôžu zlepšiť našu politiku, štát, život a prácu. Ponúkame víziu dobre spravovanej krajiny s výkonnou ekonomikou, ktorá nezadlžuje budúce generácie, kde sa nezabúda na tradície a hodnoty, kde iný názor nerobí z ľudí nepriateľov, ale partnerov.

Zasadzujeme sa o zdravotníctvo, kde sa nemusí uplacať a hľadať známosti, aby sme dostali najlepšiu starostlivosť. Navrhujeme zmeny vo vzdelávaní, aby sa deti učili v škole myslieť, nie len odpovedať na otázky. Ponúkame riešenia, aby súdy rozhodovali spravodlivo a rýchlo. Aby sa u nás oplatilo podnikáť

a platiť dane. Riešenia, kde politici nesú hmotnú zodpovednosť za svoje činy, kde štát spravuje len to, čo dokáže lepšie ako ľudia sami. Ponúkame opatrenia na urýchlenie výstavby diaľnic, zlepšenie dopravy v mestách, na zmiernenie regionálnych rozdielov a pozdvihnutie vidieka a pôdohospodárstva.

Chceme štát postaviť na nových základoch tak, aby sa tí, čo ho spravujú, zodpovedali za svoje činy občanom, ktorí ich volia a platia. Aby sa veci verejné spravovali šetrne a hospodárne, tak ako v normálnych rodinách. Aby štát nebol na ťarchu, ale podal pomocnú ruku, ak to niekto bude po trebovať.

Pri presadzovaní našich riešení budeme dôslední, nie však neoblomní. Sme otvorení k spolupráci so všetkými čestnými politikmi, ktorým ide o lepší život ľudí, nie o kšefty oligarchov a vlastné obohatenie.

Tieto voľby sú pre nás historickou šancou na zmenu, aby sa ukradnutý štát vrátil naspäť do rúk jeho občanov. Neuhýbame. Vytrvalo kráčame k pravde a spravodlivosti.

Spoločne to dokážeme.

Vydržíme.

**ČESTNÁ
A SPRAVODLIVÁ
KRAJINA**

Občania si želajú Slovensko, ktorému môžu veriť. Slovensko, v ktorom budú radi žiť a nebudú musieť z neho odchádzať. Všetky fungujúce krajiny sveta sú postavené na vzájomnej dôvere kde občania veria svojmu štátu a štát svojim občanom. A tam, kde nefunguje vzájomná dôvera, prestáva fungovať štát.

Občania na Slovensku už dávno stratili dôveru v štát a jeho inštitúcie. Neveria, že vládni politici spravujú krajinu nezištne, neveria, že politikom ide o to aby krajina fungovala čo najlepšie a slúžila svojim občanom. Mnohí vnímajú štát len ako prostriedok pre politikov, ktorí sa túžia dostať k moci a obohatiť sa na úkor občanov.

Nedôveru k štátu spôsobuje aj kríza spravodlivosti. Vražda dvoch mladých ľudí – novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice - spustila proces, ktorý odhalil úzke prepojenie prokuratúry, súdnej moci a vedenia rezortu spravodlivosti na finančné skupiny a organizovaný zločin. Najavo vyšli aj politické zásahy do výberu generálneho a špeciálneho prokurátora.

Veľkú časť nedôvery spôsobuje utajovanie informácií, odhalené podvody, korupcia a prepojenia mafie na politikov, sudcov a políciu.

DNES UŽ ZLÉ FUNGOVANIE PARLAMENTU, SÚDOV, PROKURATÚRY, POLÍCIE, REGULAČNÝCH ÚRADOV ČI ŠTÁTNEJ SPRÁVY OHROZUJE ZÁKLADY PRÁVNEHO ŠTÁTU AJ BUDÚCU EKONOMICKÚ PROSPERITU. TO SÚ DÔVODY, PREČO ZLEPŠIŤ FUNGOVANIE DEMOKRATICKÝCH INŠTITÚCIÍ A POSILNIŤ DÔVERU K ŠTÁTU JE NAŠA NAJDÔLEŽITEJŠIA ÚLOHA A INVESTÍCIA DO BUDÚCNOSTI SLOVENSKA.

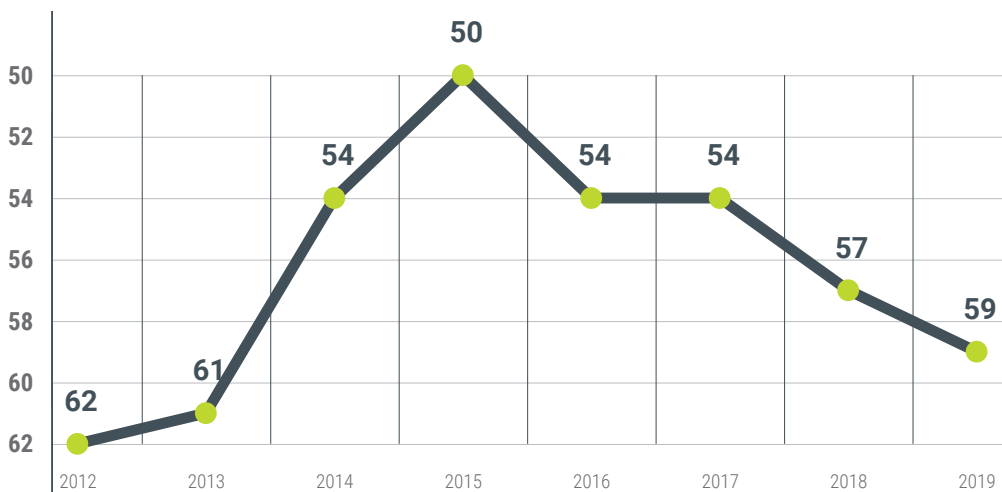
V súčasnom systéme má u nás prokuratúra mimoriadne silné právomoci. Preto v rámci zásadných reforiem súdnictva a prokuratúry považujeme za kľúčové nastaviť pravidlá voľby jej najvyšších funkcionárov a odstrániť vplyv mocenských záujmov.

Obnova dôvery v štát si vyžaduje aj úplnú transparentnosť verejnej správy, väčšiu zodpovednosť verejných činiteľov, tvrdý boj s korupciou a byrokraciou a otvorenie politickej scény radovým občanom, napríklad zjednodušením petičného práva či uľahčením referenda.

Potrebujeme otvoriť verejné dokumenty, zapojiť občanov do správy štátu, nechať ich vyjadrovať sa k dôležitým rozhodnutiam.

SLOVENSKO JE NAŠA KRAJINA, PATRÍ VŠETKÝM OBČANOM, NIE KORUPČNÍKOM, ŠPEKULANTOM A MAFIÁNOM. A KEĎ SA ZAČNEME O ňU PORIADNE STARAŤ, PRESTANÚ Z NEJ NAŠE DETI UTEKAŤ A MNOHÉ Z TÝCH, KTORÉ ODIŠLI, SA VRÁTIA.

Umiestnenie Slovenska v Corruption Perception Index

PUŠTĚTE
DANKA
K MATURITĚ

NEKŮČTE VADIT
KŮRA US ZURKŮ
ZODRŽTE NIKATELŮ A ŽNŮ
PRODÁVCE VĚSITÍ HESLŮ

NE
STAL

VE
SAHUNA
SEM
KRAJŮ

A.1 Boj proti korupcii

... keď sa zákony, funkcie a celý štát nedajú kúpiť, pretože korupcia a podvody nemajú miesto.

Krajina dobre funguje, keď vládne spravodlivosť, poriadok a inštitúcie slúžia tak, ako majú. Keď sa do najvyšších úradov dostávajú tí najschopnejší, keď verejné súťaže vyhráva najlepšia ponuka, keď sa v otvorenej diskusii presadzujú najlepšie riešenia. Tento rokmi overený poriadok však na Slovensku nahradila korupcia. Do funkcií sa často dostali neschopní ľudia spriaznení s politikmi. Vyberajú riešenia, ktoré sa im hodia a krivia verejné súťaže, aby na nich zarobili oni a ich kamaráti. Štát preto prichádza o financie, dobré riešenia, aj schopných ľudí.

Výzvy, problémy

Slovensko patrí medzi krajiny s vysokou mierou korupcie. V celosvetovom rebríčku jej vnímania od Transparency International sme vlani klesli o tri priečky až na 57. miesto za krajiny ako Gruzínsko či Rwanda. V prieskume Podnikateľskej aliancie Slovenska (2017) až tri štvrtiny účastníkov potvrdili, že korupciu osobne zažili. Najčastejšie to bolo pri eurofondoch, dotáciách, štátnej pomoci a vo verejnom obstarávaní. Popri tom sa korupcii darí v daňovej správe, IT sektore, pôdohospodárstve, obrane, zdravotníctve, energetike, výstavbe diaľnic a železníc, eurofondoch či dodávkach informačných technológií.

Vo verejnom obstarávaní ide najmä o tendre šité na mieru vopred vybranému uchádzačovi, o konflikt záujmov hodnotiteľov alebo zmanipulovaný proces či nadhodnotené ponuky.

Korumpovanie ľudí, ktorí rozhodujú o dôležitých veciach, je rakovina, ktorá ničí krajinu a pohlcuje to najlepšie, čo sa v nej vytvára. Mocní a vplyvní sa priživujú na práci a peniazoch obyčajných ľudí. V procese s obvineným Mariánom Kočnerom sa ukázalo, že pod vplyvom korupcie je aj časť polície, prokuratúry a súdov, teda zložiek, ktoré by mali proti nej bojovať. Vzniká veľa pochybností aj o kupovaní politikov.

Zákon o preukazovaní pôvodu majetku platí už 9 rokov. Mal byť pilierom boja proti korupcii, no jeho účinok je nulový. Špekulanti ho obchádzajú účelovým rozdelením majetku podozrivého počas konania alebo využitím neobvyklých obchodných operácií.

Naše riešenia

Posilnenie inštitúcií a ochrana oznamovateľov

1. Navrhujeme zvýšiť ochranu oznamovateľov korupcie a klientelizmu, napríklad sfunkčnením Úradu pre ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti.
2. Zminimalizujeme korupčné prostredie. Navrhujeme, aby akákoľvek pokuta za porušenie zákonov bola jednoznačná. Úradník alebo policajt nebude rozhodovať o jej výške, pri jej udelení sa bude riadiť jasne stanovenými sadzbami.
3. Pri korupčných trestných činoch navrhujeme vyššie premlčacie lehoty, ako sú v súčasnosti uvedené v Trestnom zákone.
4. Navrhujeme rozšíriť inštitút zastavenia trestného stíhania aj na páchatelov korupcie (v konaní pred súdom), ktorí podplácali, no priznali sa a skutok oľutovali.
5. Navrhujeme zaviesť pravidlo, aby v prípade, že priamy aktér bezprostredne oznámi orgánom činným v trestnom konaní korupciu, bola súčasťou rozhodnutia súdu finančná kompenzácia pre nahlasovateľa vo výške 50% korupčného plnenia (úplatku). Kompenzáciu bude povinný zaplatiť iniciátor korupcie.
6. Navrhujeme zintenzívniť využívanie tzv. „agenta provokatéra pri korupcii verejných funkcionárov a vyšetrovaní činov, ktoré poškodzujú finančné záujmy Európskych spoločností.
7. Navrhujeme sprísniť tresty pre páchatelov nepriamej, sprostredkovanej korupcie na úroveň tých, ktorí úplatok prijímajú či odovzdávajú.
8. Navrhujeme, aby každý štátny úrad alebo inštitúcia mali vypracované vnútorné postupy na boj proti podvodom, jasne definované postihy podľa rozsahu obstarávania, ako aj vnútorné kontroly.
9. Navrhujeme vytvoriť fungujúci systém spolupráce úradov v boji proti korupcii, vrátane polície, prokuratúry, Finančnej správy, Úradu pre verejné obstarávanie (ÚVO), Protimonopolného úradu (PMÚ) a Najvyššieho kontrolného úradu (NKÚ). Inštitúcie si budú odovzdávať dôkazy, zistené pri inšpekciách a policajných zásahoch.
10. Navrhujeme, aby každá zmluva, objednávka či faktúra (ako aj ich prílohy) štátu, samospráv a všetkých ich podriadených firiem (vrátane tých, ktoré sú v čiastočnom vlastníctve štátu) bola zverejnená na internete (na jednej webovej stránke), v bežnom formáte, ľahko vyhľadateľná, dostupná a úplná.
11. Navrhujeme vysoké tresty pre páchatelov korupčných trestných činov, ktorí sa skutku dopustia opakovane. Navrhujeme rozšíriť okruh trestných činov, kde bude možné uložiť trest prepadnutia majetku.

12. Navrhujeme, aby sa súčasťou dôkazov pre účely usvedčenia z korupcie mohol stať aj neoficiálne zhotovený zvukový alebo kamerový záznam, ak si to vyžaduje verejný záujem.

Charakter, odbornosť a osobná zodpovednosť

13. Navrhujeme zaviesť opatrenia na predchádzanie konfliktu záujmov pri výkone verejných funkcií, ako napríklad vytvorenie elektronického nástroja na monitoring vzťahových prepojení (na identifikáciu možného konfliktu záujmov), ktorý by prepojil existujúce verejné registre (na spôsob databázy foaf.sk) a vyvodenie okamžitej zodpovednosti v prípade zistenia konfliktu záujmov.

14. Navrhujeme posilniť kompetencie a analytické kapacity NKÚ a zlepšiť vymáhateľnosť kontrolných zistení NKÚ.

Analýza majetkových priznaní a prehľadnosť dotácií

15. Navrhujeme zaviesť povinnosť zverejňovať majetkové priznania pre všetkých verejných funkcionárov, zamestnancov vyššieho manažmentu podnikov, kde má podiel štát alebo samospráva, a ďalších ľudí vo verejnej službe, ktorí pracujú na citlivých pozíciách, napríklad s verejným obstarávaním.

16. Navrhujeme zvýšiť účinnosť kontroly majetkových priznaní verejných predstaviteľov, zlepšíme ich analýzu a vyvodenie dôsledkov z výstupov. Priznania musia jasne uvádzať prírastok majetku a príjmov. Na tento účel navrhujeme rozšíriť právomoci Úradu na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti.

17. Navrhujeme zaviesť povinné majetkové priznania aj pre súkromné osoby s veľkým majetkom. Sfunkčnime zákon o preukazovaní pôvodu majetku tak, že povinnosť podávať majetkové priznania navrhujeme rozšíriť aj na všetky fyzické osoby s majetkom nad 1 milión eur, pričom sa budú zohľadňovať aj pôžičky a pasíva.

18. Akýkoľvek nelegálne nadobudnutý príjem alebo majetok navrhujeme dodatočne zdaňiť sadzbou 100 percent. Sankcia bude uložená správcom dane. Úprava by sa netýkala len verejných funkcionárov, ale každého, kto sa neoprávnene obohatil.

19. Navrhujeme zjednodušiť a zautomatizovať poskytovanie rôznych štátnych dotácií (najmä v pôdohospodárstve), eurofondov a štátnej pomoci. Každé poskytnutie verejných financií bude zverejnené na špeciálnom portáli, kde bude možné overiť si aj skutočnú realizáciu projektu.

20. Navrhujeme obmedziť prílepy k návrhom zákonov a predĺžiť lehoty na posúdenie pozmeňujúcich návrhov poslancov v parlamente v II. čítaní, čím vytvoríme priestor na (odbornú) diskusiu o ich obsahu ako pri štandardnom legislatívnom procese.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Spravodlivosť a vymožiteľnosť práva; Zodpovednosť verejných činiteľov; Transparentná verejná správa; Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií; Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou.

A.2 Zodpovednosť verejných činiteľov

... keď politici ľudí neokrádajú a nevyvyšujú sa nad svojich voličov.

V posledných mesiacoch sme boli svedkami mnohých závažných káuz, z ktorých roky nikto nevyvodil zodpovednosť voči politikom. Za ten čas sa objavilo viacero pokusov o zavedenie hmotnej zodpovednosti voči nim, no všetky skončili neúspešne. Politici podávajú majetkové priznania, tie však ležia v archíve a nikto ich neanalyzuje. Nehovoriac o ich rodine, priateľoch a známých.

Výzvy, problémy

V súčasnosti neexistuje nič, čo by politikov a úradníkov prinútilo starať sa o majetok štátu poctivo a zodpovedne. Verejný činiteľ môže pri rozhodovaní ľahko podľahnúť individuálnym či skupinovým záujmom.

Pre fungovanie systému treba zaviesť opatrenia v disciplinárnej a trestnej zodpovednosti, či zodpovednosti za škodu. Disciplinárna zodpovednosť nie je dostatočná. Vidno to najmä pri kauzách prepojenia sudcov na ľudí s mafiánskymi praktikami. Pri trestnej zodpovednosti sa nezohľadňuje, či verejní činitelia zneužili postavenie alebo funkciu. Problémom je preukázať úmysel spôsobiť škodu. Sankcie súdov sú nedostatočné.

Zodpovednosť za škodu pri nakladaní s verejnými zdrojmi sa v praxi prakticky neuplatňuje. Politik či úradník sa tak môže obávať vlastne iba politickej zodpovednosti.

Naše riešenia

Hmotná zodpovednosť a žaloba v mene štátu

1 OTÁZKA

- 1. Navrhujeme zaviesť hmotnú zodpovednosť verejných činiteľov za škodu spôsobenú štátu pri výkone verejnej moci a jej kontrolu. Jedným z kontrolných nástrojov bude doplnenie ústrednej evidencie o informáciu o „spôsobe a rozsahu uspokojenia nároku na náhradu škody“.**
- Navrhujeme sprísniť trestný zákon, aby nechránil skorumpovaných politikov a iných verejných funkcionárov, ak si iná osoba zaznamená ich (korupčný) ústny alebo iný prejav.
- Navrhujeme zavedenie možnosti, aby ktorákoľvek osoba mohla podať žalobu, keď štátu zjavne vznikla škoda, no vec nie je adekvátne prešetrená a ako politicky citlivá sa „zamietie pod koberec“. Občianskemu žalobcovi štát v prípade úspechu uhradí súdne trovy.

Disciplinárna zodpovednosť

- Navrhujeme opätovne zaviesť disciplinárnu zodpovednosť zamestnancov verejnej správy a vybudovanie funkčného viacprvkového systému.
- Navrhujeme položiť väčší dôraz na prevenciu disciplinárnych previnení prostredníctvom vzdelávania a záväzných stanovísk k zamýšľanému konaniu, ktorým by sa verejný činiteľ mohol dostať do rozporu so svojimi povinnosťami.
- Navrhujeme zaviesť zákonnú úpravu sankcií za disciplinárne previnenia. Podobne ako v zahraničí by mohlo ísť o pokarhanie, peňažné pokuty, zníženie platu, zníženie zaradenia, až po existujúcu krajnú sankciu, ktorou je okamžité skončenie zamestnaneckého pomeru pre závažné porušenie pracovnej disciplíny.
- Navrhujeme úpravu procesných pravidiel pre zisťovanie a rozhodovanie o disciplinárnom previnení. Konanie by mohlo byť rozdelené na úradnú a súdnu časť, ktorá sa uplatňuje v závislosti od závažnosti disciplinárneho previnenia a sankcie. Rozhodovanie o disciplinárnej žalobe by mohlo patriť do právomoci správneho súdnictva alebo disciplinárnych komisii.
- Navrhujeme zaviesť disciplinárne komisie v rámci jednotlivých rezortov, s dôrazom na ich profesionalitu a nestrannosť.

9. Navrhujeme predĺžiť lehoty pri disciplinárnych previneniach a upravíme súbeh disciplinárneho a trestného konania.
10. Zavedieme pozastavenie výkonu funkcie ako sankciu (v štátnej službe) alebo dočasné opatrenie spojené so začatím disciplinárneho konania (napríklad pri právnickej profesii).
11. Zavedieme možnosť odvolať sa voči rozhodnutiu v disciplinárnom konaní aj tam, kde to zatiaľ zákon neumožňuje.

Trestná zodpovednosť

12. Navrhujeme zaviesť vyššiu trestnú sadzbu, ak sa verejný činiteľ dopustí napríklad sprenevery, krádeže alebo machinácie pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe, prípadne poruší povinnosti pri správe cudzieho majetku.
13. Navrhujeme, aby sa osobitný dôraz kládol na vyšetrovanie trestných činov verejných osôb a zasadíme sa o odstránenie formalistického prístupu pri vyšetrovaní. Navrhujeme presadiť zjednodušený model prípravného konania, aby oznamovateľ, resp. poškodený, nemusel byť k tej istej veci vypočutý aj štyri- či päťkrát, ako je to v súčasnosti z dôvodu procesnej istoty. Bude existovať preverovanie a až následne konanie po vznesení obvinenia.
14. Pri posudzovaní škody spôsobenej štátu navrhujeme zohľadňovať aj úmysel páchatela poškodiť štát.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Transparentná verejná správa a Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií.

A.3 Spravodlivosť, dobré zákony a vymožitelnosť práva

... keď prokuratúra a sudy sú dokonale nezávislé od politiky a oligarchov.

Súdne konania sa u nás vlečú roky a spravodlivosti sa mnohí ani nedočkajú. Dôvera v justíciu je dlhodobo najnižšia v EÚ. Objavili sa obvinenia sudcov, ktorí vyniesli nepochopiteľné a zjavne nespravodlivé rozsudky. Viacerí z nich, podobne ako bývalá štátna tajomníčka ministerstva spravodlivosti Monika Jankovská alebo bývalý generálny prokurátor Dobroslav Trnka, sú zapletení do spolupráce s obvineným z objednávky vraždy novinára - Mariánom Kočnerom.

Ústavný súd bol mesiace nefunkčný - vládna koalícia ho chcela ovládnuť, nebola schopná a ochotná vybrať doň nezávislých odborníkov. Podobná situácia bola aj pri predsedovi Najvyššieho súdu, ktorý nie je zvolený ani po opakovanej voľbe.

Výzvy, problémy

Spravodlivosť je základom slušného a právneho štátu, ktorému záleží na dôslednej ochrane občanov. Rezort spravodlivosti je však dlhé roky v tieni chaosu a korupcie, čo sa naplno prejavilo v tomto volebnom období. Vražda dvoch mladých ľudí spustila proces, ktorý odhalil úzke prepojenie prokuratúry, súdnej moci a vedenia rezortu spravodlivosti na finančné skupiny a mafiu.

Krízu spravodlivosti spôsobili aj politické zásahy do výberu generálneho špeciálneho prokurátora. Prispelo k nej aj zníženie nárokov na sudcov, keď im Ústavný súd zrušil povinnosť bezpečnostnej previerky. Nedôstojný bol aj priebeh voľby sudcov tohto súdu a paralyzovanie jeho činnosti vládnu mocou. Katastrofálny stav justície možno vyriešiť len zásadnými reformami súdnictva a prokuratúry.

Spravodlivosť a dobré fungovanie justície nie je možné bez kvalitných zákonov. Samotný proces tvorby práva nemôže byť dielom náhody alebo vplyvu lobistov a oligarchov.

Naše riešenia

Prokuratúra bez vplyvu politikov

1. Navrhujeme výrazne posilniť nezávislosť prokuratúry a jej proaktívny charakter, autonómiu dozorujúcich prokurátorov a ich zodpovednosť.
2. Zasadíme sa za očistu a odpolitizovanie prokuratúry, transparentný výber kandidátov na generálneho a špeciálneho prokurátora, ako aj za ich verejnú voľbu. Navrhujeme rozšíriť okruh subjektov, ktoré ich môžu nominovať, napríklad o Radu prokurátorov, profesijné komory, Verejného ochrancu práv, Ústav štátu a práva SAV a právnické fakulty VŠ.
3. Navrhujeme zásadné zmeny v Rade prokurátorov. Jej členom sa bude môcť stať aj osoba mimo prokurátorského prostredia, čím sa zvýši verejná kontrola prokuratúry.
4. Navrhujeme verejnú kontrolu do výberových komisií na prokurátorov a do ich disciplinárnych komisií. Zavedieme systém 3-krát a dosť: odvolanie prokurátora z funkcie za 3 disciplinárne previnenia.
5. Navrhujeme rozviazať ruky prokurátorom pri uplatňovaní zodpovednosti voči politikom, policajtom, prokurátorom a sudcom. Napríklad vylúčením vplyvu politikov na prokurátorov a policajtov v trestnom konaní a obmedzením dôvodov na odobratie spisu dozorujúcemu prokurátorovi.
6. Navrhujeme verejnú kontrolu do disciplinárnych konaní prokurátorov

a oslabíme vplyv generálneho prokurátora na zloženie disciplinárnych komisií, disciplinárne konanie a rozhodnutie.

Fungujúce súdnictvo

7. Navrhujeme posilniť nezávislosť súdnictva a presadiť očistu Súdnej rady, aby v nej boli ľudia, ktorí majú záujem brániť dôveryhodnosť súdnictva aj postihmi vo vlastných radoch.
8. Navrhujeme vhodný spôsob preverovania bezúhonnosti sudcov.
9. Navrhujeme zmeniť systém voľby ústavných sudcov, aby k ich obmene dochádzalo priebežne. Tým zamedzíme, aby jedna politická reprezentácia ovládla Ústavný súd svojimi nominantmi. Sfunkčnime jeho rozhodovanie.
10. Navrhujeme pravidelné a objektívne hodnotenia práce sudcov a ich zverejňovanie. Navrhujeme zaviesť zodpovednosť sudcov za prietahy v konaní a systém 3-krát a dosť: odvolanie sudcu z funkcie za 3 disciplinárne previnenia. Naším cieľom je otvoriť prácu sudcov dôslednej verejnej kontrole v užívateľsky prístupnom rozhraní na internete. Občan nemá pátrať po rozhodnutiach desiatky hodín, štát musí zabezpečiť prostredie, kde rozhodnutie je ľahko dostupné, najmä podľa zadaných kritérií (sudca, spisová značka, predmet sporu). Porovnávanie rozhodnutí v rovnakej veci aj na nižších súdoch môže pomôcť tak občanovi, jeho zástupcovi, ako aj samotnému sudcovi.

11. Navrhujeme verejnú kontrolu do výberových komisií sudcov a do ich disciplinárnych komisií.
12. Navrhujeme oddelenie manažmentu súdov od ich rozhodovania s tým, že manažment súdu bude zodpovedný výkonnej moci. Zlepšíme finančné podmienky zamestnancov na súdoch.
13. Navrhujeme zaviesť väčšiu špecializáciu súdov vrátane zriadenia Najvyššieho správneho súdu.
14. Navrhujeme stanoviť odborné, osobnostné a morálne kritériá na funkciu sudcu. Navrhujeme automatický vekový strop pre sudcov, pričom zohľadníme skúsenosti starších sudcov.
15. Navrhujeme zaviesť nepretržité a celoživotné vzdelávanie sudcov, vrátane špeciálneho vzdelávania. Navrhujeme posilniť postavenie Justičnej akadémie SR.
16. Navrhujeme, aby sa pokračovalo v elektronizácii súdnictva tak, aby bola zrozumiteľná pre všetkých užívateľov.

Kvalitné zákony

17. Navrhujeme možnosť robiť predbežnú kontrolu súladu zákonov s ústavou zo strany Ústavného súdu, pričom zachováme možnosť posudzovať súlad aj po vyhlásení zákona, avšak len na základe návrhu všeobecného súdu v konkrétnej veci.
18. Navrhujeme dokončiť rekodifikáciu súkromného hmotného práva a vylepšime trestnoprávne kódexy.
19. Navrhujeme zriadiť Úrad právnych služieb, ktorý by zodpovedal za legislatívu, aproximáciu práva a právne zastúpenie štátu a jeho orgánov aj na medzinárodnej úrovni. Zriadením úradu dôjde k zrušeniu útvarov legislatívy a aproximácie práva na ministerstvách a iných ústredných orgánoch štátnej správy.
20. Navrhujeme zrušiť podielovú odmenu pri právnom zastupovaní štátu.
21. Navrhujeme zjednotiť legislatívne pravidlá vlády a parlamentu, zavedieme

funkčný proces tvorby práva za účasti verejnosti, ktorého výsledkom bude sprehľadnenie právneho poriadku tak, aby zákony slúžili obyčajným ľuďom a nie vybraným skupinám.

Vymožiteľnosť práva

22. Navrhujeme prijať opatrenia proti prietahom v súdnom konaní. Napríklad zlepšením manažmentu súdov, reorganizáciou súdnej mapy (optimalizácia súdnej sústavy), rozšírením formulárov v jednoduchých veciach (ale aj v konaniach na katastri, živnostenskom a obchodnom registri), ktoré by obsahovali štandardné náležitosti podaní.
23. Navrhujeme znížiť sadzby súdnych poplatkov, aby neboli bariérou dosiahnutia spravodlivosti.
24. Navrhujeme zlepšiť konkurzné a reštrukturalizačné konanie v prospech slušných podnikateľov a malých veriteľov.
25. Navrhujeme zlepšiť právnu úpravu alternatívnych foriem riešenia sporov, najmä ak pôjde o spotrebiteľa.
26. Navrhujeme vytvoriť pravidlá pre odškodnenie ľudí, ktorí sa dostali do zlej situácie aj pričinením štátu, a posilníme ich postavenie v konaniach týkajúcich sa poškodenia zdravia. Vylepšíme právny rámec náhrady nemajetkovej ujmy.
27. Navrhujeme nastaviť osobné bankroty a dobrovoľné dražby, aby neboli zneužívané podvodníkmi. Sfunkčnime zákon o ukončení niektorých exekučných konaní.
28. Navrhujeme upraviť Exekučný poriadok tak, aby štát neprichádzal o peniaze, aby sa nezneužívalo postupovanie a vymáhanie pohľadávok.

Pomoc ľuďom v krízových situáciách

29. Navrhujeme priblížiť centrá právnej pomoci ľuďom – rozšírime ich počet, zvýšime hranicu príjmu na poskytnutie bezplatnej právnej pomoci a zriadieme webový portál právnej pomoci.

30. Navrhujeme priznať poškodenému možnosť súkromnoprávnej žaloby voči páchatelovi v trestnom konaní (nielen kvôli náhrade škody).

Právnické povolania

31. Navrhujeme väčšiu otvorenosť právnických povolanií.
32. Navrhujeme posilnenie postavenia notárov s cieľom zrýchliť činnosť súdov a odbremeniť ich od nesporovej agendy.

Väzenstvo

33. Navrhujeme optimalizáciu nákladov na výkon väzenstva, vytvoríme primerané podmienky pre odsúdených a zlepšime finančné ohodnotenie príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže.
34. Navrhujeme zvýšiť dôraz na účinnú implementáciu Elektronického systému monitorovania odsúdených a na ukladanie alternatívnych trestov, vrátane prác vo verejnom záujme, aj za priestupky.
35. Navrhujeme zrýchlenie procesu prípravy vytvorenia detenčného ústavu tak, aby začal fungovať do konca volebného obdobia. Ide o ochranné opatrenie pred páchatelmi trestných činov, ktorí sú v osobitnom liečebnom režime.

Doplňujúce súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Boj proti korupcii; Boj s byrokraciou; Priama demokracia a občiansky aktivizmus.

A.4 Efektívne verejné obstarávanie

...keď štát nakupuje výhodne pre občanov, nie pre „našich ľudí“.

Verejné obstarávanie štátu, jeho inštitúcií či obcí by malo byť príležitosťou pre najlepšie ponuky a čestnou úlohou, ako verejnej sfére dodať najlepšie tovary a služby za najlepšiu cenu. Namiesto toho tendre sprevádzajú pochybnosti, podozrenia z pokútnych kšeftov a zámerného predražovania. Poctivé firmy sa im vyhýbajú, pretože neveria, že v nich uspejú čistým spôsobom. Namiesto efektivity rastie korupcia, znechutenie a pribúdajú nekvalitné dodávky.

Výzvy, problémy

Cez verejné obstarávanie pretečie na Slovensku ročne 5 až 7 miliárd eur. Veľká časť týchto peňazí sa však minie neefektívne a s vysokou mierou korupcie. Až 40 % firiem, ktoré sa zúčastnili verejného obstarávania, si podľa prieskumu Eurobarometer (2018) myslí, že v tendri nevyhrali pre korupciu. Patríme v tom medzi najhorších v EÚ. Len štyri krajiny boli horšie, medzi nimi Grécko, Bulharsko a Rumunsko.

Analýzy verejného obstarávania a kartelových dohôd vo verejnom obstarávaní hovoria o predražení nákupov štátu až o 20 %. Pomerne často sú vopred dohodnuté aj podlimitné zákazky.

Veľkým problémom je, že nie je možné účinne porovnávať ceny vo verejnom obstarávaní so štandardnými trhovými cenami. Úrad pre verejné obstarávanie (ÚVO) dohliada len na formálnu stránku – na súlad priebehu súťaže so zákonom, nie na podstatu nákupu. Zákon nezastavil politické nominácie do Rady ÚVO a neprípustné zasahovanie do kontroly zmlúv a vyhlasovaných tendrov.

Naše riešenia

Nezávislosť a odpolitizovanie ÚVO

1. Navrhujeme zvýšiť nezávislosť a odpolitizovať Úrad pre verejné obstarávanie a jeho Radu. Navrhujeme, aby prezident SR mal výlučnú právomoc menovať a odvolávať predsedov kontrolných a odvolacích orgánov (NKÚ, ÚVO, PMÚ).
2. Navrhujeme vytvorenie skutočnej databázy vysúťažných a zazmluvnených cien z verejných súťaží na obstarávanie tovarov a služieb pre štát, samosprávy a všetky ich podriadené firmy.
3. Navrhujeme vytvorenie cenovej databázy objektov a položiek pre účely stanovenia reálnych predpokladaných cien vo verejnom obstarávaní. Posudzovať efektívnosť verejných obstarávaní by mala analytická jednotka ÚVO.
4. Pre verejného obstarávateľa navrhujeme zaviesť možnosť, aby v prípade platobnej neschopnosti zhotoviteľa mohol platiť za dodanie tovaru alebo služby priamo subdodávateľovi, pričom však budeme vyžadovať, aby zoznamy subdodávateľov a ďalších článkov dodávateľského reťazca na nižšej úrovni boli známe už v čase predloženia ponuky, ak je to objektívne možné.
5. Navrhujeme otvorenú diskusiu o kvalite projektových dokumentácií, ktoré idú do verejného obstarávania.
6. Pri opakovaných prehreškoch s neplatením platieb zhotoviteľov

subdodávateľom navrhujeme možnosť pre väčšiu angažovanosť finančnej správy a polície.

7. Navrhujeme zvýšiť transparentnosť elektronického trhoviska a rozšíriť zverejňovanie štruktúrovaných údajov.

Riziková mapa a samostatná profesia

8. Navrhujeme zaviesť „rizikovú mapu“, ktorá bude analyzovať správanie dodávateľov v tendroch, systematicky sledovať a kontrolovať exponované a citlivé nákupy, aktivity a projekty vo verejnom obstarávaní.
9. Navrhujeme uznať organizovanie verejného obstarávania a jeho kontroly ako samostatnú profesiu s jasne zadanou náplňou práce, špecializovanými vedomosťami a certifikátmi.
10. Zodpovední za verejné obstarávanie v štátnej správe musia spĺňať etické a profesionálne štandardy. Pri zistení konfliktu záujmov navrhujeme zabezpečiť účinnú kontrolu a okamžitú akciu.
11. Navrhujeme zlepšiť verejnú kontrolu pre občiansku spoločnosť a médiá. Jej súčasťou bude aj vytvorenie odbornej rady ÚVO a povinné ex-ante kontroly najmä pre zákazky s veľkým objemom (infraštruktúra, digitálna agenda, atď.).
12. Navrhujeme presadiť účinnú kontrolu vylúčenia schránkových firiem z verejných obstarávaní.

Centralizácia verejného obstarávania

13. Podporíme diskusiu o zriadení centrálnej služby, ktorá bude zodpovedná za verejné obstarávanie najčastejšie využívaných výrobkov a služieb pre ministerstvá pod dohľadom ÚVO.
14. Navrhujeme zaviesť čiastočne centralizované verejné obstarávanie pre samosprávy a kraje.

Viac kompetencií pre PMÚ a NKÚ

15. Vo všetkých kontrolných inštitúciách (ÚVO, NKÚ) navrhujeme vytvoriť organizačnú zložku, kde budú zastúpené (watchdogové) inštitúcie tretieho sektora, ktoré vykonávajú dohľad nad transparentnosťou.
16. Navrhujeme vytvorenie stáleho výboru NR SR na kontrolu NKÚ, PMÚ a ÚVO a rozšírenie povinnosti predsedu NKÚ informovať o osobitne dôležitých zisteniach a poznatkoch nielen NR SR, ale aj vládu SR.
17. Navrhujeme sfunkčniť a odpolitizovať Protimonopolný úrad.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Boj proti korupcii; Spravodlivosť; dobré zákony a vymožitelnosť práva; Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií; Eurofondy; Podnikateľské prostredie; Boj s byrokraciou.

A.5 Transparentná a dobrá verejná správa

...keď štát a verejné inštitúcie slúžia občanovi, nie občan štátu.

Viac ako štvrtina zamestnaných ľudí na Slovensku je platená z daní. Pracujú pre verejné inštitúcie, prípadne mestá a obce. Hoci každá strana pred voľbami sľubuje, že zníži počet úradníkov, z roka na rok je ich stále viac. Niektoré verejné inštitúcie sa namiesto služby občanom stávajú brlohmi rodinkárstva, korupcie a neschopnosti. Neslúžia ľuďom, ale otravujú ich, zdržujú a bezhlavo míňajú ich peniaze.

Výzvy, problémy

Verejný sektor na Slovensku zamestnáva viac ako 26 % pracujúcich, čo je najviac z vyspelých krajín okrem škandinávskych. Kvalita služieb štátu je však veľmi nízka. Podľa prieskumov spokojnosti máme jedny z najhorších výsledkov z 34 vyspelých krajín sveta, najmä v zdravotníctve, školstve a spravodlivosti.

Mnohé činnosti vo verejnej správe sú predražené, napríklad výber daní. Na výber 100 eur vynakladáme až 2,17 eura priamych výdavkov. V ostatných krajinách OECD je to od 0,3 do 1,4 eura.

Na úradoch sa pri politických zmenách vymení veľa zamestnancov, čo je zlé a neefektívne. Neudrží to najlepších vo verejnej službe a zároveň to motivuje ku korupčnému správaniu. „Partokracia“ odrádza mnohých šikovných ľudí zamestnať sa vo verejnej správe.

Mestá a obce hospodária so 4,6 miliardami eur ročne, no často sú mimo verejnej kontroly a kvalita života v nich nerastie. V sto najväčších obciach SR žije vyše 2,6 milióna ľudí. Korupčné správanie tak má dosah na rozvoj celého regiónu. Občan by mal mať jednoduchý prístup k dôležitým informáciám o meste či obci.

Dosiahnutie kvalitnej územnej samosprávy si vyžaduje zavedenie hmotnej zodpovednosti za škodu pri výkone funkcie starostu (primátora) a župana, určenie presných podmienok na zvýšenie ich platov a sprísnenie kvalifikačných predpokladov hlavného kontrolóra.

Naše riešenia

Transparentná a kvalitná verejná správa

1. Odpolitizujeme verejnú správu. Navrhujeme určiť presnú deliacu čiaru medzi politickými a odbornými pozíciami, pričom konkurzy na odborné pozície budú garantovať odborné komisie, ktorých polovicu budú tvoriť zamestnanci daného úradu.
2. Navrhujeme zverejniť všetky politické nominácie vrátane strán, ktoré za nimi stoja.
3. Navrhujeme zaviesť povinnosť zverejňovať zápisnice z výberových konaní a životopisy kandidátov na verejné funkcie (predsedovia štátnych úradov, prednostovia okresných úradov) ešte pred ich zvolením, ako aj hodnotenie výberovej komisie a poradie uchádzačov.
4. Navrhujeme zriadiť Úrad pre štátnu službu, ktorého cieľom bude najmä zabezpečovanie dohľadu nad transparentnosťou výberových konaní.
5. Navrhujeme zaviesť školenia zamestnancov verejnej správy o etike a osobnej integrite, konflikte záujmov, o predchádzaní korupčnému správaniu, či komunikácii s občanom.
6. Navrhujeme novelizovať zákon o oznamovateľoch protispoločenskej činnosti vrátane korupcie, aby bol účinný a efektívny pre oznamovateľa, aj pre štát.
7. Navrhujeme zaviesť dátové prepojenie verejných orgánov a zdrojov štátnych

dát ako jeden z predpokladov pre odhaľovanie potenciálnych korupčných transakcií. Prepojenie sa vytvorí na jednej platforme, ktorá umožní jednoduché, ale aj komplexné dátové analýzy, napríklad hľadanie neobvyklých dátových tokov či neobvyklých cien. Súčasťou platformy budú aj automatizované modely dátovej analýzy, ktoré môžu proaktívne upozorňovať a odhaľovať potenciálne korupčné toky, schémy a prepojenia.

8. Navrhujeme zaviesť reguláciu lobingu (prijmeme zákon o lobingu) a jej porušenie budeme považovať za porušenie verejného záujmu.
9. Navrhujeme rozšíriť postavenie a právomoci Úradu na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti, aby mohol plniť aj kontrolnú funkciu pri porušovaní pravidiel o ochrane verejného záujmu a lobingu.
10. Navrhujeme zaviesť sankcie pre verejného funkcionára, ak neoznámí konflikt záujmov vo veci, o ktorej rozhoduje.

Reforma samosprávy

11. Navrhujeme reformu územnej samosprávy a jej financovania s cieľom vytvoriť strediskové mestá a obce, ktoré budú riešiť prenesený výkon štátnej správy.
12. Navrhujeme upraviť zákony o územnej samospráve tak, aby sa zastupiteľstvám a ich orgánom vrátili právomoci spred roka 2018, prípadne sa ešte posilnili:

- a. Stanoviská komisií zastupiteľstva by sa mali znovu stať povinnou súčasťou všetkých materiálov predkladaných na rokovanie zastupiteľstva.
  - b. Primátor by mal mať povinnosť zvolať mestskú radu, na ktorej by zdôvodnil nesúhlas s uznesením zastupiteľstva.
  - c. Navrhujeme možnosť iniciovať odvolanie primátora alebo starostu pri porušovaní zákonov v lokálnom referende.
13. Navrhujeme priznať primerané postavenie hlavnému mestu SR.
  14. Otvoríme diskusiu o optimalizácii okresných úradov a presune ich kompetencie na mestá, resp. samosprávne kraje.
  15. Navrhujeme zmeniť administratívne usporiadanie výkonu samosprávy v Bratislave a Košiciach, aby fungovala efektívnejšie a lacnejšie.
  16. Navrhujeme upraviť postup povinného preskúmavania zákonnosti rozhodnutí územnej samosprávy prokuratúrou.
  17. Navrhujeme zaviesť jednotné pravidlá, ktoré umožnia občanovi vystúpiť na zasadnutiach zastupiteľstva a komisií.
  18. Navrhujeme sprísniť kvalifikačné predpoklady na výkon funkcie hlavného kontrolóra v samospráve.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Boj proti korupcii; Spravodlivosť, dobré zákony a vymožitelnosť práva a Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií.

A.6 Boj s byrokraciou

... keď úrady netrápia občanov nezmyselnými požiadavkami, ale uľahčujú im život.

Dobry štát má slúžiť ľuďom a pre úrady má byť občan pánom. Majú sa o neho starať, nie ho naháňať a otravovať. Namiesto služby občanovi sa na Slovensku rozvinula byrokracia, pánom sa stal úradník, ktorý si môže svojvoľne vykladať zákony. Občan musí znášať jeho nálady a vyhovieť jeho vrtochom. Úradom treba klepnúť po prstoch a určiť im jasné kompetencie a pravidlá, ako sa ktorý zákon vykladá, aby sa postupovalo podľa zásady - čo nie je zakázané, je dovolené. Úrady majú občanom pomáhať, nie na nich striehnuť a pokutovať ich.

Výzvy, problémy

Byrokracia a šikanovanie zo strany úradov sú na Slovensku bežné. Úradníci často zabúdajú, že ich platíme z daní my, občania. Tak, ako vyžadujeme kvalitu od remeselníkov a podnikateľov, musíme chcieť kvalitné služby aj od štátu a úradníkov. Povolanie úradníka je verejná služba a má byť kvalitnou službou.

Na Slovensku však podnikatelia, ale aj bežní občania musia vyhovieť stovkám predpisov, získať množstvo povolení a na každé z nich množstvo pečiatok od hygienikov, požiarnikov, inšpektorátu práce a ďalších úradov. Strácajú týždne, mesiace a roky zháňaním a čakaním na rôzne povolenia.

Úrady nezriedka žiadajú od občana vyjadrenia, ktoré vydáva iný úrad a robia tak z neho poštára.

Za posledné štyri roky vláda predstavila tri antibyrokratické balíčky. Polovica opatrení však ostala na papieri, podarilo sa zrušiť iba niekoľko zbytočných povinností. Podávanie daňových priznaní je stále zložité, vylepšenie prístupu si občan, najmä živnostník, zaslúži aj zo strany Sociálnej a zdravotných poisťovní.

Narastajúca byrokracia demotivuje podnikateľov aj občanov, zvyšuje náklady a podporuje korupčné správanie. Byrokratický index inštitútu INESS prezrádza, že výrobná firma strávi aktivitami, ktoré od nej zákon vyžaduje, až 222 hodín ročne, počas ktorých sa nemôže venovať svojej podnikateľskej činnosti.

Naše riešenia

Aktívny boj s byrokraciou

1. Navrhujeme zriadiť špeciálnu Antibyrokratickú jednotku na Úrade vlády SR, ktorej úlohou bude citeľne znížiť vplyv byrokracie v krajine. Bude spolupracovať s ministerstvami a koordinovať odbúranie byrokracie.
2. Navrhujeme špecializovaný tím zložený zo zástupcov spotrebiteľov a podnikateľov, ktorý bude kontrolovať správanie verejných inštitúcií k občanom na princípe „mystery shoppingu“ (v koži bežného občana).
3. Navrhujeme vykonať hĺbkový audit legislatívy a zrušíme zbytočné regulácie a povolenia. Každý novej legislatíve bude predchádzať ex-ante hodnotenie nevyhnutnosti a účelnosti zákona.

Bariéry budúceho rastu byrokracie

4. Navrhujeme, že ak sa schváli nový zákon alebo zavedie nová regulácia, štát bude musieť na oplátku jeden zákon alebo reguláciu zrušiť.
5. Navrhujeme pravidlo, že štát nesmie od občanov alebo firiem vyžadovať potvrdenie, ktoré sám vydáva. Ak úrad potrebuje vyjadrenie iného úradu alebo aj súkromnej spoločnosti, vyžiada si ho sám.
6. Navrhujeme zaviesť „automatické povolenia“ všade tam, kde je to možné. Ak úrad v určenej lehote neodpovie na žiadosť alebo ohlásenie, vec sa považuje za schválenú.

7. Navrhujeme zaviesť povinnosť pre Sociálnu a zdravotné poisťovne upovedomiť platiteľa v zákonnej lehote o dlžnej sume, skôr ako pristúpi k sankcii. Túto povinnosť rozšírime aj na ostatné štátne orgány.
8. Navrhujeme zrušiť pravidelné preventívne kontroly podnikateľov a občanov zo strany štátnych úradov (živnostenský, daňový), či spĺňajú formálne náležitosti. Štát prestane vyberať nezmyselné pokuty od tých, ktorí žijú a podnikajú usporiadane a neporušujú zákony.
9. Presadíme, aby štát vytvoril občanovi tzv. celoživotný elektronický priečinok (dôkladne chránený), kde budú v digitálnej podobe uložené všetky jeho dokumenty, týkajúce sa vzťahu štát - občan, ktoré štát od neho žiada, aby si ich nemusel archivovať a skladovať doma (rodný, sobášny list, univerzitný diplom atď.).

Zefektívnenie fungovania úradov

10. Navrhujeme zaviesť prepojenie registra adries so všetkými štátnymi inštitúciami (vrátane Sociálnej a zdravotnej poisťovne, či daňového úradu), aby zmenu adresy a mena stačilo nahlasovať iba raz na matrike, ktorá bude potom informovať všetky úrady.
11. Presadíme, aby voľné kapacity úradov v ekonomicky slabších regiónoch boli využité presunom rutinných úkonov

z vyťažенých úradov na západe
a severe Slovenska na tieto úrady, čím sa
urýchli vybavenie agendy.

*Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách:
Boj proti korupcii, Spravodlivosť, dobré zákony
a vymožitelnosť práva; Otvorené vládnutie
a lepšia dostupnosť informácií; Eurofondy;
Podnikateľské prostredie.*

A.7 Priama demokracia a občiansky aktivizmus

...keď politici ľuďom nevytvárajú prekážky pri dohlade a rozhodovaní o správe vecí verejných.

Demokracia je vláda ľudu a ak chceme poznať jeho názor, treba sa ho naň opýtať. Mnohí politici to robia neradi. Najradšej sú, ak sa občan o nich zaujíma iba pred voľbami. Referendum ako prejav iniciatívy a vôle občanov sa stalo prakticky nepoužiteľným, lebo sa zriedka podarí presvedčiť vyše 50 percent voličov, aby išli hlasovať. Je dôležité znížiť hranicu jeho platnosti, aby občania mohli sami iniciovať hlasovanie a hlasovať o niečom, čo ich trápi, a presadili svoju vôľu.

Výzvy, problémy

OLANO začalo ako občiansky projekt, keď otvorilo kandidátku občiansky statočným ľuďom. Občiansky aktivizmus je v našej DNA. Pracujeme na tom, aby sa skončila partokracia, profesionálne rozkrádanie, klamstvo a populizmus.

Politici musia cítiť, že občiansky hlas je silný a dôsledný. Nie je nevyhnutné s každým názorom súhlasiť, ale treba urobiť všetko preto, aby ho občania mohli vyjadriť.

Ústava hovorí, že „štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom volených zástupcov alebo priamo“. Referendum je jedinou možnosťou občanov priamo spravovať krajinu, poistkou voči parlamentu, aby si nechal „poradiť“ od občanov alebo aby občania zobrali na seba zodpovednosť, ktorú parlament nechce, nemôže alebo nedokáže uniesť. Zatiaľ bolo úspešné iba jedno referendum. Obrovskou prekážkou je podmienka 50%-nej účasti voličov.

Slovensko potrebuje nový a lepší volebný systém, ktorý dá viac moci ľuďom a menej elitám, pričom viac zohľadní potreby regiónov. Je potrebné rozbehnúť po voľbách na túto tému celospoločenskú diskusiu, do ktorej prispejeme návrhom na vznik 8 volebných obvodov, aby ľudia z regiónov dostali väčšiu možnosť kandidovať do národného parlamentu a podieľať sa na správe vecí verejných.

Na Slovensku navrhujeme zaviesť podobný mechanizmus ako v EÚ, kde občania môžu petíciou vyzvať Európsku komisiu, aby predložila návrh právneho predpisu.

Naše riešenia

Volebný systém, referendum a petície

1. Podporíme zmenu volebného systému tak, aby miesto jedného volebného obvodu vzniklo osem, ktoré budú kopírovať súčasné VÚC.
2. Navrhujeme novelu Ústavy SR, ktorá zníži kvórum pre platnosť referenda na 25 % všetkých voličov. Okrem otázok, ktoré sú v rozpore s Ústavou SR, nebude možné vyhlásiť referendum ani vo veci skrátenia volebného obdobia NR SR.
3. Navrhujeme znížiť kvórum referenda potrebného na platnosť konania miestneho referenda a referenda vyšších územných celkov (VÚC) na 25 %.
4. Navrhujeme zaviesť nízkonákladové referendum, kde bude hlasovanie prebiehať v tej istej miestnosti ako voľby a vždy len spoločne s najbližšími voľbami alebo ľudovým hlasovaním.
5. Navrhujeme znížiť percento potrebnej účasti na vyhlásenie referenda na základe petície skupiny obyvateľov obce. V prípade miest ho znížime na 20 % a pri samosprávnom kraji na 10 % oprávnených voličov.
6. Navrhujeme zmeniť Ústavu tak, aby v referende bolo možné hlasovať aj o konkrétnom návrhu zákona alebo jeho zmene a doplnení na základe petície podpísanej 350-tisíc občanmi.
7. Navrhujeme zaviesť zákonodarnú iniciatívu občanov (právo predložiť NR SR návrh zákona ako prílohu petície)

v prípade, ak v petícii vyzbierajú 50-podpisov. Zároveň upravíme postup odôvodnenia petície podanej v NR SR splnomocneným zástupcom podpísaných osôb.

8. Navrhujeme zákonodarnú iniciatívu (právo predložiť NR SR návrh zákona ako prílohu petície) aj pre prezidenta SR.

10 OTÁZKA

9. Navrhujeme, aby každý, kto sa zúčastní parlamentných volieb, získal 10 % zľavu zo všetkých poplatkov štátu.

11 OTÁZKA

10. Navrhujeme, aby sa zaviedlo elektronické hlasovanie vo voľbách a mohli tak slobodne hlasovať všetci občania SR bez ohľadu na to, kde na svete sa nachádzajú.

Občiansky aktivizmus

11. Navrhujeme systémovú podporu občianskych aktivít a oceňovanie občianskeho aktivizmu.

12. Navrhujeme vytvoriť podmienky na prijímanie spätnej väzby od aktívnych občanov na činnosť verejných inštitúcií.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Spravodlivosť, dobré zákony a vymožitelnosť práva; Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií.

A.8 Otvorené vládnutie a lepšia dostupnosť informácií

...keď politici netaja informácie pred občanmi a nevyvyšujú sa nad obyčajných ľudí.

Štát hospodári s peniazmi občanov, preto má byť všetko, čo robí, úplne transparentné a dostupné. Ak je všetko čisté, nie je dôvod skrývať to. Mnohé štátne inštitúcie zverejňujú informácie len naoko, tie dôležité v skutočnosti skrývajú a na svetlo sa dostanú až potom, keď ich vypátrajú novinári alebo neziskové organizácie.

Výzvy, problémy

Štát sa často k občianskym aktivitám a neziskovým organizáciám správa tak, akoby ich považoval za nepriateľov, nie za partnerov. Ak sa má občianska spoločnosť na Slovensku rozvíjať, musí byť založená na spolupráci štátu s neziskovkami, na ústretovom prístupe k nim, na rovnocennosti, transparentnosti a efektívnosti pri poskytovaní služieb vo verejnom záujme.

Dobrá občianska spoločnosť je taká, kde má verejnosť právo vstupovať do tvorby verejných politík a rozhodovaní. Stále však trvajú problémy s prílišným formalizmom verejného sektora, najmä pri tvorbe legislatívy a v rozhodovacích procesoch. Neziskovému sektoru by pomohlo aj prijatie jasných pravidiel o lobingu.

Predpokladom úspešného otvoreného vládnutia sú ľahko dostupné a kvalitné informácie. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám má viaceré slabé miesta, je zrelý na novelizáciu.

Otvorenosť štátnej správy a samosprávy je nedostatočná. Cestou k zlepšeniu verejnej kontroly je zverejňovanie dát, najmä ekonomických a legislatívnych. Dáta musia byť v otvorených formátoch a v analytickom členení, s možnosťou vyhľadávania, triedenia a kopírovania, aby sa dalo s nimi pracovať a odhaliť prípadné neefektívne narábanie s verejnými prostriedkami.

Naše riešenia

Otvorené vládnutie

1. Navrhujeme zakotviť ústavné právo na dobrú správu vecí verejných. Vyžadujú ho aj medzinárodné dokumenty z oblasti ľudských práv a slobôd.
2. Navrhujeme nastaviť spoluprácu štátu a neziskoviek na ústretovom prístupe, na princípoch partnerstva, transparentnosti a efektívnosti pri poskytovaní služieb vo verejnom záujme.
3. Navrhujeme zaviesť princíp zdieľania informácií verejnej správy so všetkými subjektmi, zainteresovanými v procese tvorby politik.
4. Zachováme Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a Radu vlády SR pre neziskové organizácie.
5. Ponecháme asignáciu 2 % (resp. 3 %) dane z príjmu. Ponecháme aktívnu podporu darcovstva.

Lepšia dostupnosť informácií

6. Navrhujeme novelu zákona o slobodnom prístupe k informáciám, aby sa sprístupňovali v elektronickej forme a otvorenom formáte.
7. Navrhujeme rozšíriť okruh povinných osôb, ktoré musia (podľa zákona o slobodnom prístupe) poskytovať všetky informácie, aj na obchodné akciové spoločnosti vlastnené štátom a samosprávou, ako aj na spoločnosti zriadené povinnými osobami.
8. Navrhujeme presadiť lepšiu dostupnosť dát z katastra nehnuteľností a umožniť rozšírené vyhľadávanie prostredníctvom kombinácie dát.

9. Navrhujeme, aby samospráva povinne zverejňovala na internete aj tieto informácie: aktuálny rozpočet, archív rozpočtov, záverečné účty, rozpočtové opatrenia, priebežné plnenie rozpočtu na strane príjmov aj výdavkov, analyticky členené informácie o dlhovej službe a pod.
10. Navrhujeme zavedenie povinnosti zverejňovať informácie o dotáciách verejnej správy a samosprávy (výberová komisia, prevencia konfliktu záujmov, verejne prístupné rozhodnutia výberovej komisie, včasné zverejňovanie dotačných výziev, zdôvodnenie neposkytnutia finančnej podpory).
11. Navrhujeme zvýšiť dostupnosť zverejňovaných informácií pre ľudí so zdravotným postihnutím (slabozrakí a nevidiaci).
12. Navrhujeme zriadenie centrálného portálu so všetkými informáciami o nakladaní s verejnými zdrojmi (štátne inštitúcie a podniky, politické strany, samosprávy, atď.). Na jednom mieste budú v prehľadnej a užívateľsky priateľskej forme dostupné všetky informácie o dotáciách, resp. ďalších formách poskytovania finančných prostriedkov z rozpočtu verejnej správy.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Boj proti korupcii; Spravodlivosť; dobré zákony a vymožitelnosť práva; Eurofondy; Podnikateľské prostredie; Boj s byrokraciou.

B

**ŠTÁT,
KTORÝ
SLUŽI**

Napriek rozvoju súkromného sektora je štát na Slovensku stále najdôležitejším poskytovateľom služieb. Poskytovanú kvalitu zdravotníctva, školstva, sociálnej pomoci, ale aj servis úradov a inštitúcií však ľudia vnímajú v súčasnosti veľmi kriticky.

S najväčšími problémami sa stretávajú v zdravotníctve a dlhodobej starostlivosti o odkázaných, pretože sa týkajú tých najzraniteľnejších občanov – chudobných, chorých a slabých, najmä detí a starých ľudí. Stále nedosahujeme úroveň vyspelých, ale ani okolitých európskych krajín, najmä pre korupciu a nedôslednosť v orientácii na občana ako prijímateľa služieb.

Zdravotníctvo si nevyhnutne vyžaduje rekonštrukciu starých a výstavbu nových nemocníc, zásadné skrátenie čakania na vyšetrenie a na životne dôležité operácie. Je potrebné zatriktívniť povolanie lekára a znížiť tak vysoký priemerný vek lekárov, skvalitniť ambulatnú a nemocničnú starostlivosť a starostlivosť o bezvládných a dlhodobo chorých ľudí.

V budúcnosti bude narastať význam sociálnych služieb kvôli starnutiu obyvateľstva. Treba do nich vniesť poriadok a zmyslupnosť, ktorá je základným predpokladom, aby sa poskytovali efektívne a mali dostatočnú kvalitu. Ide najmä o pomoc v situáciách, ktoré odkázaní a starší

občania nedokážu zvládnuť vlastnými silami.

V školách potrebujeme zvýšiť spoločenský status učiteľov a vzdelávanie preorientovať z memorovania veľkého množstva nepodstatných faktov na zmysluplné osvojovanie si vedomostí a zručností, ktoré žiaci reálne potrebujú. Osobitne je dôležité rozvíjať zručnosti 21. storočia: kreativitu a kritické myslenie pre život.

Sociálna poisťovňa je stále pod politickou kontrolou. Jej fungovanie musí prestať vzbudzovať pochybnosti o čudných finančných tokoch a nezmyselných nákupoch informačných technológií. Nanovo treba nastaviť sociálne odvody, pretože v súčasnosti je v nich veľký neporiadok. Bude treba prijať aj opatrenia na zabezpečenie dlhodobej udržateľnosti dôchodkového systému.

Služby úradov musia byť jednoduché, praktické a prispôsobené občanovi, nie vôli úradníkov. Je kľúčové čo najskôr ich presunúť do online priestoru, aby cestovali dáta po sieti a nie občan na úrad. Obrovskú časť agendy si občania vybavujú z domu cez počítač alebo mobil namiesto behania po úradoch a vyplňania tlačív.

Dôležitou témou je i pozdvihnutie rómskej menšiny, najmä vylúčených

skupín, ktoré žijú v chudobných osadách. Nechceme, aby ďalej ostávali občanmi druhej kategórie Slovenska.

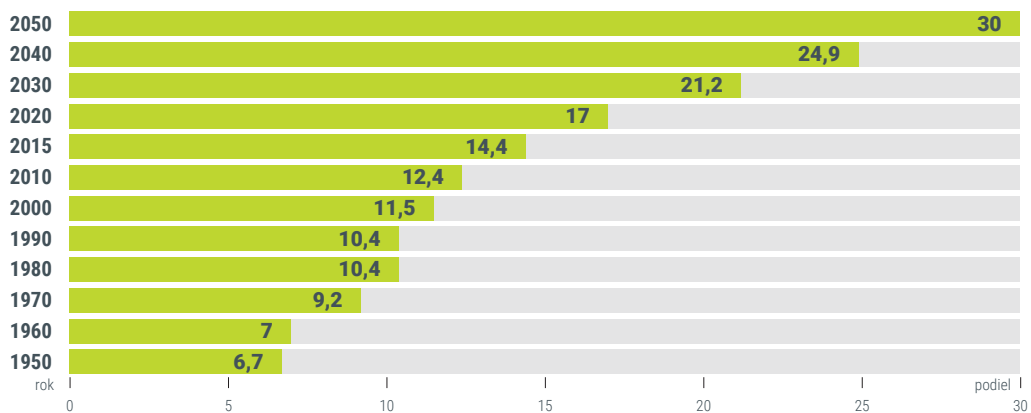
Ale to, ako sa na Slovensku cítíme, nezáleží iba od výšky nášho príjmu. Rodina, priatelia, komunita, prostredie, v ktorom žijeme, zásadným spôsobom ovplyvňujú náš pocit spokojnosti, bezpečia a šťastia. Rodina je na Slovensku podľa prieskumov pre ľudí najvyššou hodnotou. Práve preto ju štát musí podporovať, aby bola bezpečným prístavom pre deti, rodičov, ale aj seniorov, zdravotne či mentálne znevýhodnených a dlhodobo chorých občanov. Finančná neistota v rodinách ohrozuje ich súdržnosť, bráni im rásť a často ich tlačí k rozpadu. Žiada si to zmenu. Podpora rodín s deťmi sa musí stať prioritou Slovenska, pretože je to investícia do budúcnosti krajiny.

Oveľa väčšiu pozornosť si vyžaduje aj ochrana životného prostredia, ktoré sa často drancuje pre väčší zisk. Zachovanie krásnej slovenskej prírody sa musí stať jednou z kľúčových hodnôt krajiny, ktorá sa chráni nielen peknými rečami, ale hlavne praktickými každodennými skutkami.

Našu pozornosť a ochranu si zaslúži aj kultúra, tradície a korene Slovenska. Je dôležité, aby sme sa ich nevzdávali, ale vážili si ich a rozvíjali v čase, keď sú oporou a istotou v čoraz otvorenejšom a rýchlo sa meniacom svete.

CHCEME DÔSTOJNÝ
A BEZPEČNÝ ŽIVOT NAŠICH
SENIOROV, CHCEME
TAKÉ VZDELÁVANIE DETÍ,
KTORÉ IM ZABEZPEČÍ
LEPŠIU BUDÚCNOSŤ,
CHCEME KVALITNÉ
ZDRAVOTNÍCTVO PRE
VŠETKÝCH, CHCEME
SLOVENSKO, KTORÉ SLÚŽI.

Podiel osôb vo veku 65 a viac rokov na obyvateľstve Slovenska v %

B.9 Zdravotníctvo pre ľudí

...keď na kvalitnú starostlivosť o zdravie netreba úplatky a známosti

Zadlžené štátne nemocnice, fungujúce v katastrofálnych budovách s plesnivými stenami a prestarnutým prístrojovým vybavením, odkladajú operácie. Ľudia umierajú predčasne bez kvalitnej starostlivosti, onkologickí pacienti musia mesiace čakať na vyšetrenia. Mladí a schopní lekári a sestry odchádzajú pracovať do zahraničia, pričom slovenskí pacienti ich majú zúfalý nedostatok. Kolabuje sieť všeobecných lekárov, ľudia na vidieku majú zlú dostupnosť špecialistov. Od ľudí sa vyberajú pokútne poplatky a vláda z roka na rok pacientom zvyšuje ceny liekov, hoci za zdravotnú starostlivosť doplácame z vlastného vrecka viac ako priemerný Európan.

Výzvy, problémy

Na Slovensku ročne zomiera na choroby, ktoré by sa dali liečiť, takmer desaťtisíc ľudí. Zdravotníctvo Českej republiky by 2 200 z nich dokázalo zachrániť. Z Európanov máme jeden z najkratších životov v plnom zdraví, len približne 56 rokov. Podľa OECD, keby sme financie v zdravotníctve dokázali správne využiť, dožili by sme sa v priemere až o 6,5 roka viac. Dôvodov, prečo slovenské zdravotníctvo funguje tak zle, napríklad aj v porovnaní s Českou republikou, je mnoho: nesprávne nastavený systém, trh, ktorý deformujú oligarchovia, klientelizmus a korupcia.

Pre zlepšenie nestačí urobiť iba kozmetické opatrenia. Zdravotníctvo si vyžaduje zásadné, systémové zmeny v podpore zdravého životného štýlu a prevencie, v nastavení ambulantnej, ústavnej, doliečovacej a chronickej starostlivosti a urgentnej medicíny. Špeciálne sa treba venovať najčastejším príčinám odvrátiteľných úmrtí, ako srdcový infarkt, náhla mozgová príhoda, rozhybať treba onkologický program. Chýba kvalitné manažovanie traumy, musíme vybudovať transplantačný program, zaviesť nové platobné mechanizmy, nový spôsob riadenia štátnych nemocníc, naplánovať a rozbehnúť výstavbu nových moderných nemocníc.

Je potrebné zlepšiť pracovné podmienky zdravotníkov a vytvoriť jasný a stabilný systém financovania zdravotníctva.

Cieľom má byť pacient a jeho zdravie. To si žiada zmeny v angažovanosti štátu, a to nielen ako regulátora, ale aj ako zdravej konkurencie pre súkromných poskytovateľov, keďže trh prakticky nefunguje. Je zmonopolizovaný a deformovaný oligarchami s prepojením na vládnych politikov.

Rezort zdravotníctva je jedným z najkomplikovanejších a zároveň politicky najcitlivejších. Minister musí čeliť obrovskému množstvu záujmových skupín. Pokiaľ chceme v zdravotníctve presadiť novú víziu, ktorá presiahne jedno volebné obdobie, a zaviesť potrebné reformné opatrenia, tento rezort sa v nasledujúcej vláde musí stať premiéorskou témou. Celá vládna koalícia by mala byť zaangažovaná na dosiahnutí spoločného cieľa. Okrem premiéra na ňom musia participovať aj ministri financií a sociálnych vecí, rodiny a práce.

Naše riešenia

Riadená zdravotná starostlivosť

Naším cieľom je riadená starostlivosť o pacienta: od prevencie, cez kvalitnú starostlivosť, doliečenie, rehabilitáciu až po starostlivosť o chronické ochorenia. Pacient má prechádzať cez vyšetrenia hladko, bez hľadania nemocnice a lekára, termínu ošetrenia, postupu diagnostiky a liečby, aby bolo o neho čo najlepšie postarané. Potrebujeme prejsť od výkonovej starostlivosti k zdravotnej starostlivosti zameranej na výsledok. Cieľom nemá byť čo najdlhšie liečenie, ale čo najrýchlejšie vyliečenie a dosiahnutie najvyššej možnej kvality života.

Pacient bude vyšetrený a liečený v stanovenej maximálnej čakacej lehote a v zákonom určenej geografickej dostupnosti. Inak získa nárok na preplatenie zdravotnej starostlivosti u nezmluvného lekára, hoci aj v inom štáte EÚ.

1. Vypracujeme analýzu spotreby zdravotnej starostlivosti, ktorá bude zohľadňovať aj regionálne špecifiká.
2. Na základe dát definujeme potrebu a rozmiestnenie infraštruktúry. Navrhujeme siete poskytovateľov s jasne definovanými parametrami.
3. Navrhujeme zmeniť výnos o materiálno-technickom a personálnom vybavení poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.
4. Vypracujeme plán dobudovania a vybudovania novej infraštruktúry. Do budovania sa aktívne zapojí aj štát.

Starostlivosť o zdravie ľudí

Podľa štúdie McGinnis vplyva na naše zdravie 40 percentami náš životný štýl a len 10 percentami poskytnutá zdravotná starostlivosť. Ľudia na Slovensku sa v plnom zdraví dožívajú len okolo 56 rokov, priemerná žena sa lieči na chronické ochorenia 25 rokov a muž 18 rokov. Rastúci podiel prestarnutého obyvateľstva a predlžujúci sa vek dožitia robia náš zdravotný systém neudržateľným. Akékoľvek zmeny v zdravotníctve by mali vychádzať z opatrení, ktoré predlžia život ľudí v plnom zdraví. Nielen fyzickom ale aj duševnom. Toto sa vráti vo vyššej produktivite práce, ušetrených zdrojoch na zdravotnú starostlivosť a v spokojnosti občanov.

5. Navrhujeme, aby Úrad verejného zdravotníctva v spolupráci s patientskymi organizáciami rozbehol Národný program podpory zdravia (NPPZ) a vzdelávanie obyvateľstva o zdravom spôsobe života. V kampani budú odporúčania a opatrenia už od narodenia dieťaťa. Ministerstvo zdravotníctva premenujeme na Ministerstvo zdravia.
6. V rámci NPPZ navrhujeme zaviesť plošné opatrenia na redukciu ovplyvňiteľných rizikových faktorov srdcovo-cievnych ochorení, vybraných onkologických ochorení a porúch držania tela.
7. Pre deti, študentov a ľudí so sedavým zamestnaním navrhujeme programy

na správne držanie tela a posilnenie chrbtového svalstva, ktoré budú hrazené z verejného zdravotného poistenia.

8. Vytvoríme medzirezortnú platformu pre duševné zdravie so zastúpením dotknutých rezortov a účastníkov v oblasti duševného zdravia. Podporíme prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (komunitné centrá – podporné skupiny, denné psychiatrické stacionáre).
9. Aktualizujeme Národný program duševného zdravia (vrátane vytvorenia a realizácie akčného plánu) a uskutočníme populačný prieskum duševného zdravia.
10. Cez systém eZdravie navrhujeme zaviesť kalendár preventívnych prehliadok a skríningových vyšetrení. Ak ho jednotlivec dodrží, bude mu v ročnom zúčtovaní zdravotného poistenia vyplatený bonus.
11. Navrhujeme rozšíriť sieť poskytovateľov, ktorí budú poskytovať niektoré typy skríningových vyšetrení. Okrem lekárov ich budú môcť vykonávať aj farmaceuti a zdravotné sestry.
12. Zavedieme povinnosť objednávať pacienta na preventívne prehliadky a skríningové vyšetrenia na presne určený čas.
13. Navrhujeme vytvoriť portál s dôležitými informáciami o podpore zdravia, zdravého životného štýlu a poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Bude obsahovať prístup k čakacím zoznamom, mape dostupnosti starostlivosti, k hodnoteniu poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Umožní tiež pacientovi podať na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS) sťažnosť alebo podnet.
14. Navrhujeme zákonom posilniť postavenie patientskych organizácií pri tvorbe legislatívy a pri revízií liekov a zabezpečíme ich nezávislé financovanie.

4 OTÁZKA

15. Navrhujeme protokoly s časovými limitmi pre diagnostiku a liečbu. Urýchlíme ich zavedieme u najčastejších príčin odvrátiteľných úmrtí na Slovensku. Navrhujeme povinnosť vykonať operačné zákroky pri nádorových ochoreniach do 14 dní od indikácie operácie klinickým onkológom.

Zlepšenie podmienok pre zdravotníkov

Zdravotnícki pracovníci sú najväčšou hodnotou zdravotníctva. Pre marazmus v odvetví však ich počet rapídne klesá, rovnako ako aj záujem absolventov o prácu na Slovensku. Vzdelávanie a potrebná prax zdravotníckeho špecialistu trvá roky. Je tragédiou, že až 25 percent slovenských absolventov lekárskech fakúlt odchádza pracovať do zahraničia. Len malá časť z tých, ktorí študujú v zahraničí, sa plánuje vrátiť na Slovensko. Pri zdravotných sestrách je to ešte horšie, iba 44 percent z nich sa po škole zamestná v slovenskom zdravotníctve. Za posledných 15 rokov prišla krajina o 10-tisíc sestier. Pokiaľ sa neprijmú zásadné opatrenia, v priebehu 5 až 10 rokov skolabujú siete všeobecných lekárov a zdravotný systém ochromí akútny nedostatok sestier.

16. Zasadíme sa o dôstojné a motivujúce podmienky pre prácu v štátnych nemocniciach, vrátane zamestnaneckých benefitov, možností vzdelávania a kariérneho postupu.
17. Navrhujeme zvýšenie plátov zdravotným sestram (približne o 20%), aby sme sa dostali na úroveň 110 percent priemernej mzdy v hospodárstve. Inak sa sestry

- budú zamestnávať v iných odvetviach hospodárstva alebo v zahraničí. Po zavedení opatrenia očakávame návrat časti sestier, najmä opatrovateliek z cudziny a vyšší záujem absolventiek o prácu v zdravotníctve.
18. V štátnych nemocniciach navrhujeme zaviesť zvyšovanie tarifných plátov sestier a lekárov aj na základe dosiahnutého vzdelania a odpracovaných rokov.
  19. Navrhujeme zákonnú povinnosť striktného dodržiavania personálnych noratívov.
  20. Budeme monitorovať dodržiavanie Zákonníka práce, vrátane vyplácania rizikových príplatkov, stravy a osobných ochranných prostriedkov.
  21. Navrhujeme zvýšiť právomoci zdravotných sestier na úroveň vysokoškolsky vzdelaného zdravotníckeho profesionála, aby mohli prevziať časť kompetencií lekárov.
  22. Navrhujeme zrušiť premenovanie zdravotných asistentov na praktické sestry, zdravotným asistentom ponecháme zvýšené kompetencie.
  23. Vytvoríme vzdelávací plán pre zdravotníckych asistentov, ktorý umožní záujemcom získať vzdelanie aj bez maturity. Navrhujeme zavedenie špeciálnych vzdelávacích programov pre ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia a marginalizovaných komunít.
  24. Marginalizované komunity zapojíme do skriningových iniciatív terénnych pracovníkov a navrhujeme mobilné riešenia (mobilné mamografy, gynekologické ambulancie).
  25. Navrhujeme, aby súčasťou štátnej skúšky absolventov lekárske fakúlt boli dobrovoľné výberové konania na novootvorené rezidentské a doktorandské miesta v štátnych nemocniciach, aj na základe potrieb VÚC pre ambulancie špecialistov. Ich druh a počet stanoví ministerstvo zdravotníctva na základe reálnej potreby.
  26. Navrhujeme, aby pri splnení podmienok mal lekár záruku maximálnej časovej lehoty, v ktorej sa mu umožní vykonať špecializovanú skúšku na pracovisku. Spolu s odbornými spoločnosťami prehodnotíme trvanie a obsah atestačnej prípravy.
  27. Ženám s maloletými deťmi, ktoré pracujú v štátnych nemocniciach, umožníme zladenie ich pracovného a rodinného života.
  28. Ponecháme súčasný model valorizácie miezd zdravotníckych pracovníkov, v štátnych nemocniciach k nemu navrhujeme pridať motivačný zásluhový systém príplatkov na základe jasne merateľných kvalitatívnych ukazovateľov, spokojnosti pacientov a úrovne vzdelávania neatestovaného personálu.
  29. Do štátnych zdravotníckych zariadení navrhujeme zaviesť moderné informačné technológie, ktoré výrazne znížia administratívnu záťaž pracovníkov.
  30. V spolupráci s VÚC navrhujeme zatriktívniť rezidenčný program pre všeobecných lekárov. Budú sa môcť vzdelávať s prísľubom zriadenia ambulancie na konkrétnom mieste v regióne.
  31. Navrhujeme vytvoriť legislatívne podmienky na odborné sťaže pre ambulantných špecialistov na príslušných oddeleniach ich spádových nemocníc a podmienky na realizovanie výkonov pre ich pacientov v štátnych nemocniciach.
  32. Navrhujeme reformovať povinné postgraduálne vzdelávanie. Navrhujeme zaviesť presné protokoly merania kvality kontinuálneho vzdelávania a poskytovanej zdravotnej starostlivosti a systém mentorov, ktorí ich budú pravidelne kontrolovať a výsledky oznamovať ÚDZS. V prípade vážnych nedostatkov, ktoré nebudú v stanovenom čase odstránené, podá ÚDZS návrh Slovenskej lekárskej komore (SLK) na zrušenie licencie lekára na poskytovanie zdravotnej starostlivosti.
  33. Navrhujeme posilniť kompetencie farmaceutov v lekárňach a obmedziť právomoci nefarmaceutov v lekárňach,

aby sa lekárne stali miestom prospievajúcim k zdraviu, nie obchodmi s liekmi.

34. Lekárskym fakultám navrhne vytvoriť podmienky na prijímanie väčšieho počtu študentov zo SR.
35. Umožníme bezbarierový návrat slovenských zdravotníkov na Slovensko. Pre lekárov a sestry so vzdelaním z EÚ navrhne urýchlené uznávanie vzdelania a špecializácie, pridelenie kódov a registrácie v SLK na jednom mieste.
36. Navrhne transparentne zadefinovať súbor odborných vedomostí a praktických zručností na preskúšavanie kvalifikovaného personálu z krajín mimo EÚ tak, aby kvalitní zahraniční záujemci zostali pracovať na našom trhu.
37. Zdravotníckym pracovníkom navrhne možnosť znížiť si daňový základ o výdavky súvisiace s absolvovanými vzdelávacími podujatiami.

Reforma ambulantnej starostlivosti

Pilierom zdravotnej starostlivosti musí byť kvalitná primárna ambulantná sféra s vysokým podielom vyšetrených pacientov, ktorí už nemusia ísť k špecialistom. Vo vyspelých štátoch je tento podiel nad 90 percentami. Vyžiada si to zásadne posilniť kompetencie všeobecných lekárov a zdravotných sestier. Každé efektívne investované euro do primárnej sféry sa mnohonásobne vráti v úsporách na zdravotnej starostlivosti. Zmeny budeme robiť s ohľadom na starších lekárov, ktorých nevyhnutne potrebujeme. Priemerný vek všeobecného lekára sa približuje k 60 rokom. Pokiaľ nenastane zmena, primárna sféra o 5 až 10 rokov skolabuje. Všeobecný lekár by pacientovi mal vedieť pomôcť a vyriešiť 80 percent jeho ťažkostí. Ak sa rozhodne poslať ho ďalej, má byť informovaný, kde sa nachádza.

38. Zasadíme sa o zavedenie 24/7 nonstop telemedicínskej konzultačnej linky pre pacientov. Na jej prevádzku by prispievali zdravotné poisťovne

a zabezpečovali by ju vyškolení zdravotnícki profesionáli. Eliminujeme tým zbytočné návštevy lekára a pacientom zrýchlime diagnosticko-terapeutický postup.

39. Zmenou legislatívy a v spolupráci s VÚC navrhne zjednodušiť otváranie nových ambulancií v regiónoch s nedostatkom všeobecných lekárov, využijeme aj motivačné bonusy (pôžičky, dotácie, nájomné byty).
40. Navrhne zvýšenie kompetencií VÚC pre pridelenie povolení v ambulantom segmente a pri manažovaní tvorby siete. Vytvoríme podmienky pre spoluprácu s nemocnicami pri vytváraní rezidentských miest pre ambulantných špecialistov.
41. Navrhne aktualizovať sieť ambulancií všeobecného lekára tak, aby bola zachovaná dostupnosť do 30 minút pre každého občana.
42. Navrhne, aby ministerstvo po splnení požiadaviek poskytlo dotáciu na pracovníka, ktorý vytvorí všeobecným lekárom v regióne administratívne zázemie (backoffice) na objednávanie a komunitné sieťovanie poskytovateľov zdravotných služieb (Agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti - ADOS, mobilný hospic, integrácia sociálneho a zdravotného systému, a i.).
43. Na odľahčenie administratívnej záťaže a zrýchlenie vyšetrenia pacienta zabezpečíme pre ambulancie všeobecných lekárov možnosť výhodného nákupu elektronickej recepcie a skríningu duševného zdravia.
44. Navrhne zrušiť povinnosť všeobecných lekárov slúžiť na ambulanciách pohotovostných služieb. Vytvoríme ambulancie urgentnej starostlivosti s nepretržitou prevádzkou (viac v reforme akútnej a urgentnej starostlivosti).
45. Navrhne posilniť kompetencie sestier, aby mohli pacientov samostatne vzdelávať o zdravom životnom štýle, robiť prevenciu, liečiť nekomplikované akútne infekcie a predpisovať chronickú liečbu.

46. Vzhľadom na nové kompetencie zabezpečíme pre lekárov a sestry kvalitnejšie vzdelávanie a dostupné možnosti do vzdelávania sa (kurzy, školenia, certifikáty).
47. Navrhujeme zrušiť preskripčné a indikačné obmedzenia všeobecných lekárov. Cieľom je, aby lekári boli schopní samostatne riešiť väčšinu chronických ochorení a vykonávať aj drobné chirurgické zákroky.
48. Vstup do primárnej sféry umožníme aj ostatným lekárskeým špecialistom.
49. Navrhujeme zaviesť inovatívnu formu odmeňovania, ktorá bude pozostávať z kapitačnej platby, ktorú zabezpečí VÚC (bude vyjadrením platby za všetky štandardné úkony všeobecného lekára) a výkonnej zložky (za poskytnuté výkony nad rámec štandardných úkonov). Budú ich preplácať poisťovne.
50. Na základe vzorca kapitačnej platby bude pre lekára výhodné spolupracovať s kolegami v regióne v integrovaných centrách a zamestnávať viac sestier (degresívna kapitačná platba pri neoptimálnom personálnom zabezpečení ambulancie alebo centra). Pre zabezpečenie kvality poskytovanej zdravotnej starostlivosti navrhujeme stanoviť optimálny počet pacientov na jednu sestru.

3 OTÁZKA

51. **Cez systém eZdravie zavedieme bezplatné objednávanie sa na vyšetrenie k lekárovi. Bude sa povinne využívať na objednávanie sa na preventívne prehliadky, vyšetrenia u špecialistov a termíny hospitalizácií.**

52. Navrhujeme, aby sa indikované

vyšetrenie u špecialistu objednávalo v stanovenej geografickej dostupnosti a do maximálnej časovej lehoty, ktorú určia odborníci. V prípade, že poisťovňa nebude mať v danom regióne dostatočné kapacity, pacientovi bude musieť preplatiť liečbu aj u nezmluvného lekára.

53. Pre ambulantných špecialistov navrhujeme zaviesť nový katalóg výkonov, ktorý zabezpečí nové finančné ohodnotenie poskytnutej zdravotnej starostlivosti.
54. Platobnými mechanizmami podporíme zavádzanie inovatívnych moderných technológií, ako telemedicina, technológie podpory starostlivosti v prostredí domova, autodiagnostika a iné.

Reforma akútnej a urgentnej starostlivosti

Veľkú časť odvrátiteľných úmrtí na Slovensku spôsobuje nesprávna akútna a urgentná zdravotná starostlivosť. Operačné stredisko zdravotnej záchrannej služby si dostatočne neplní koordinačnú a riadiacu činnosť. Ambulancie zdravotnej záchrannej služby (ZZS) sami rozhodujú, kam pacienta dovezú. Často zvolia nemocnicu, ktorá sa o pacienta nevie adekvátne postarať, čím sa predlži doba ošetrovania. To môže mať pri niektorých diagnózach quintetu prvej hodiny (srdcový infarkt, náhla cievna mozgová príhoda, závažná trauma, dusenie, zastavenie obehu) fatálne následky, resp. môže spôsobiť invaliditu.

Výberové konania na zdravotnú záchrannú službu a vrtuľníkovú záchrannú službu (VZS) traumatizujú odbornú aj laickú verejnosť. Nie sú v súlade s európskou legislatívou a vykazujú známky klientelizmu a korupcie. Systém urgentnej medicíny je súčasťou civilnej obrany štátu, preto by ho mal mať vo svojej gescii.

55. Navrhujeme zavedenie komunikačných, klinických a indikačných protokolov pre Operačné stredisko ZZS s cieľom správne indikovať výjazd rýchlejšej zdravotnej služby, potrebu lekára pri zásahu a smerovanie pacienta

na miesto adekvátnej liečby. Úlohou operačného strediska a nových platobných mechanizmov bude odbremeniť systém od zbytočných výjazdov a prevozov pacienta do nemocnice.

56. Navrhujeme zmeniť platobný mechanizmus na kombináciu kapitačnej stand-by platby a výkonovej zložky, ktorá bude motivovať k vyriešeniu problému na domácej adrese, systém bonusov a malusov na základe monitoringu kvality poskytnutej zdravotnej starostlivosti.
57. Navrhujeme zaviesť transportné a liečebné protokoly, určíme presné parametre a spôsob fungovania systému pre pacientov s diagnózou quintetu prvej hodiny s cieľom stratifikácie vysokošpecializovanej starostlivosti a čo najrýchlejšej dopravy na miesto definitívnej liečby.
58. Navrhujeme dobudovať sieť endovaskulárnych intervenčných centier, iktových centier a trauma centier s cieľom zabezpečiť optimálnu dostupnosť vysokošpecializovanej starostlivosti.
59. Navrhujeme zmenu výnosu ministerstva zdravotníctva o materiálno-technickom a personálnom vybavení, aby sa vybuďovala sieť urgentných príjmov s európskym štandardom.
60. Cez zmenu požiadaviek na materiálno-technické, personálne vybavenie a platobný mechanizmus vytvoríme tlak na poskytovateľov ZZS a VZS, aby mali kvalitnejšie služby a zvyšovali efektívnosť zdravotnej starostlivosti.
61. Navrhujeme kontrolovať dodržiavanie personálneho vybavenia cez ÚDZS, čím predídeme zamestnávaniu nekompetentných zdravotníckych pracovníkov.
62. Kontrolou cez Inšpektorát práce zabránime porušovaniu legislatívy a práv zamestnancov ZZS a VZS.
63. Navrhujeme reformu poskytovania pohotovostných ambulancií. Pre spádové oblasti so 150-tisíc ľuďmi vytvoríme ambulance urgentnej

starostlivosti (AUS) s nepretržitou prevádzkou. Bude ich prevádzkovať zdravotnícky personál s kompetenciou v akútnej medicíne, ktorá bude súčasťou rendez-vous systému akútnej a neodkladnej ZZS. AUS nahradia a kvalitatívne zlepšia ambulance pohotovostnej služby.

64. Navrhujeme opatrenia na urýchlené zvýšenie počtu zdravotníckeho personálu s kompetenciou v akútnej medicíne.
65. Navrhujeme zaviesť monitoring a zverejňovanie kvalitatívnych ukazovateľov v akútnej a urgentnej starostlivosti.
66. Navrhujeme zaviesť povinnú certifikáciu pre poskytovateľov akútnej a neodkladnej starostlivosti.
67. Navrhujeme optimálne materiálno-technické, personálne a prevádzkové požiadavky na fungovanie oddelení urgentnej starostlivosti.
68. Navrhujeme zmenu zákona o ZZS. ZZS a VZS bude opäť vykonávať štátna organizácia, pri VZS to bude ministerstvo vnútra. Jej zamestnanci budú mať rovnaké benefity a pracovno-právne postavenie ako príslušníci policajného a hasičského zboru.
69. Navrhujeme prijať legislatívu, ktorá zvýši kvalitu dopravnej zdravotnej služby a umožní jej prevádzku aj menším poskytovateľom.

Fungujúce nemocnice

Väčšina štátnych, regionálnych, ale aj súkromných nemocníc je v zlom stave. Dôvodom enormného zadlžovania sa a astronomického investičného dlhu väčšiny štátnych nemocníc je najmä neférový platobný mechanizmus, politicky dosadený manažment a absencia koordinácie štátnej nemocničnej siete. Najhoršie je na tom Univerzitná nemocnica v Bratislave.

Naším cieľom je, aby nemocnice boli moderné, efektívne prispievali k zníženiu čakacích lehôt, slúžili pacientom aj zdravotníkom. Mali by koncentrovať akútnu a intervenčnú starostlivosť

v regióne, ktorý im zabezpečí dostatočný objem kvalitných výkonov. Stratifikáciou musíme zabezpečiť, aby bola zdravotná starostlivosť do určitej úrovne dostupná lokálne či regionálne. Iba za špecializovanou starostlivosťou by mal pacient cestovať ďalej. Nové technológie a moderné trendy nútia zamýšľať sa nad koncepciou výstavby nových nemocníc. Slovensko nevyhnutne potrebuje čo najrýchlejšie postaviť koncovú národnú nemocnicu.

70. Navrhujeme zabezpečenie optimálneho nastavenia a úplnú funkčnosť DRG úhradového mechanizmu s pripočítateľnými položkami. Nastavíme kontrolovanie výsledku liečby a dodržiavanie protokolov.

71. Navrhujeme vytvorenie holdingu štátnych nemocníc - novú organizačnú štruktúru s jasnými riadiacimi vzťahmi a kompetenciami. Bude ju mať na starosti existujúci Úrad pre riadenie podriadených organizácií (ÚRPO), ktorý treba sfunkčniť.

72. Pre nemocnice navrhujeme centrálnu riadenú prípravu rozpočtu a priebežné vyhodnocovanie.

73. Navrhujeme, aby ÚRPO zriadilo centrum zdieľaných služieb. Jeho náplňou bude finančné riadenie, obstarávanie, kontroling a riadenie synergií.

74. Do všetkých nemocníc navrhujeme zaviesť jednotný ekonomický softvér, ktorý zabezpečí prehľad o hospodárení v reálnom čase.

75. Navrhujeme zaviesť centrálnu obstarávanie, riadenie platieb a viacstupňové schvaľovanie objednávok a zmlúv s prahovými hladinami.

76. Zasadíme sa o transparentný a nepolitický výber riaditeľov nemocníc. Riaditelia budú musieť podávať majetkové priznania pred nástupom do funkcie, budú motivačne ohodnotení. V prípade neehospodárneho nakladania alebo podvodu budú niesť osobnú zodpovednosť.

77. Navrhujeme koncepciu ústavnej zdravotnej starostlivosti, ktorá bude odrážať potreby SR do roku 2030.

78. Predstavíme projektový zámer výstavby 25 nových nemocníc za 25 rokov s nákladmi približne 60 miliónov eur za lokálnu nemocnicu pre spádovú oblasť 200-tisíc ľudí. Počas volebného obdobia navrhujeme postaviť dve nemocnice, ďalšie dve by mali byť tesne pred dokončením a štyri v príprave.

79. Navrhujeme zreformovať nemocničnú sieť na základe regionálnej potreby tak, aby bola zabezpečená dostupnosť, efektívnosť a kvalita poskytovaných služieb a aby sme nemocniciam zabezpečili dostatočný prílev financií.

80. Budeme presadzovať, aby bola do piatich rokov vybudovaná komplexná koncová univerzitná nemocnica v Bratislave na Rázsochách. Okrem bežnej zdravotnej starostlivosti bude zabezpečovať terciárnu starostlivosť pre spádovú oblasť od Trenčína po Trnavu a kvartérnu starostlivosť pre celé Slovensko. Pre zrýchlenie jej výstavby pripravíme zákon o strategickej investícii - Lex Rázsochy.

81. Budeme pokračovať v projekte výstavby novej Martinskej univerzitnej nemocnice.

82. Navrhujeme zaviesť systémové zmeny pre zvýšenie počtu transplantovaných orgánov, najmä obličiek. Zasadíme sa o zvýšenie počtu odberov u darcov s nebijúcim srdcom a párové (reťazové) transplantácie. Zavedieme bonifikáciu spolupracujúcich oddelení anestézie a intenzívnej medicíny.

Starostlivosť o seniorov, bezvládných a následná zdravotná starostlivosť

Vypelost' spoločnosti sa meria aj podľa toho, ako dokáže integrovať seniorov do spoločnosti a postarať sa o zomierajúcich, dlhodobo chorých a zdravotne postihnutých. Povinnosťou štátu je vytvoriť podmienky (legislatívne, finančné) a budovať povedomie o spolupatričnosti so starými ľuďmi a tými, ktorí trpia. Choroba alebo starnutie dostane človeka do stavu, keď je krehký a zápasí s pocitmi zbytočnosti a opustenosti. To najcennejšie, čo mu môžeme dať, je starostlivosť s dôstojným zaobchádzaním

v čo najznámejšom prostredí. Chceme podporovať domácu starostlivosť a aktivity, ktoré vedú k budovaniu komunity a začleňovaniu seniorov a dlhodobo chorých do spoločnosti.

Zdravotná a sociálna starostlivosť sú navzájom prepojené nádoby. Starostlivosť o zdravie sa odráža aj vo výdavkoch v sociálnej oblasti. Prepojenie je potrebné najmä v dlhodobej starostlivosti. Spoločne spravovanie financií oboch oblastí by prinieslo kvalitnejšie služby a vyššiu efektívnosť pri čerpaní zdrojov na potreby ľudí. Naším zámerom je preto vytvoriť predpoklady na vznik Ministerstva zdravia a sociálnych služieb.

83. Navrhujeme zriadiť nadrezortnú platformu pre riadenie a rozvoj zdravotnej starostlivosti o dlhodobo chorých pacientov. Navrhujeme legislatívne požiadavky na prepojenie zdravotnej a sociálnej starostlivosti v zariadeniach pre dlhodobo chorých.

84. Budeme analyzovať možnosť vytvorenia Ministerstva zdravia a sociálnych služieb pre veľký prienik agendy rezortov zdravotníctva a sociálnych vecí. Súčasťou analýzy bude aj vytvorenie spoločnej rozpočtovej platformy príjmov a výdavkov. Kroky v tejto oblasti sa musia koordinovať s procesom zjednocovania výberu daní, cieľ a odvodov (UNITAS) a s analýzou kompetencií rezortov a ústredných orgánov štátnej správy.

85. Navrhujeme aktualizáciu a rozšírenie definície odkázanosti (zdravotnej, sociálnej). Štátnu dávku (príspevok) v odkázanosti naviažeme na osobu, nie na zariadenie.

86. Navrhujeme nastavenie nárokov, ktoré plynú z odkázanosti podľa úrovne (výnimky z platenia liekov, dopĺňania za sociálne služby, príspevky na rôzne služby).

87. Podporíme starostlivosť o bezvládných a chronicky chorých v domácom prostredí prostredníctvom Agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS) a mobilných paliatívnych tímov. Budeme podporovať rodinnú a komunitnú starostlivosť a

sieťovanie poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

88. Navrhujeme nový systém financovania dlhodobej starostlivosti. Okrem zdrojov verejného poistenia a sociálneho systému zavedieme aj dobrovoľné formy financovania: ošetrovateľské pripoistenie pre mladých a reverznú hypotéku pre starých ľudí.

89. Zadefinujeme a navrhujeme zaviesť včasný operatívny manažment následnej starostlivosti o bezvládných (bude súčasťou dokumentácie po hospitalizácii pacienta) hneď po prepustení z nemocnice.

90. Pre chronicky chorých pacientov, odkázaných na celodennú pomoc druhých, navrhujeme posilniť sieť domovov ošetrovateľských služieb s kvalifikovanými sestrami.

91. Navrhujeme štandardy kvality, ktoré budú podmienkou pre poskytovanie dlhodobej ošetrovateľskej služby.

92. Navrhujeme zjednotiť posudkové činnosti.

93. Podporíme aktívny životný štýl seniorov vytváraním komunitných centier, ktoré budú poskytovať kultúru, vzdelávanie, skupinové športové aktivity.

94. Posilníme dôstojné postavenie seniorov začlenením v komunite cez komunitné programy zamerané na dobrovoľníctvo. Podporíme medzigeneračnú integráciu dôchodcov.

95. V spolupráci s VÚC navrhujeme vytvoriť denné komunitné stacionáre, ktoré budú poskytovať aj psychologickú a sociálnu starostlivosť o dlhodobo chorých.

96. Pripravíme programy pre kontinuálne vzdelávanie domácich ošetrovateliek, navrhujeme im zabezpečiť kvalitné finančné ohodnotenie a v spolupráci s obcami a VÚC aj nájomné byty.

97. Navrhujeme schému doliečenia pacienta po prepustení z akútneho lôžka pacienta, najmä po operáciách pohybového aparátu, náhlejšej cievnej mozgovej príhode a infarkte myokardu.

98. Pre pacientov s komplexnými paliatívnymi potrebami navrhujeme zabezpečiť adekvátnu paliatívnu starostlivosť. Budeme podporovať vznik paliatívnych oddelení, paliatívnych konziliárnych služieb a paliatívnych ambulancií v ústavnej zdravotnej starostlivosti. Zároveň sa budeme usilovať o plošné pokrytie komplexných paliatívnych potrieb na Slovensku mobilnými a kamennými hospicmi.

99. Navrhujeme zaviesť povinný predmet paliatívna starostlivosť v rámci pregraduálnej výuky medikov a ošetrovateľstva a prehodnotíme postgraduálne štúdium v odbore paliatívna medicína.

100. Navrhujeme legislatívne zabezpečiť možnosť pacienta spisať svoju medicínsku vôľu (dispozíciu pacienta) a výber svojho právneho zástupcu v medicínskych otázkach.

101. Nepodporíme žiadnu snahu o zavedenie aktívnej alebo pasívnej eutanázie alebo asistovanej samovraždy.

Dostupné lieky

Dostupnosť liekov je jedným zo základných práv pri zdravotnej starostlivosti. Dnes často dochádza k výpadku dôležitých liekov v nemocniciach a lekárňach. V posledných revíziách cien liekov sa stalo, že niektorým pacientom neúmerne stúpili doplatky za životne dôležité lieky. Spomedzi krajín V4 máme najnižší počet moderných onkologických liekov hrađených z verejného zdravotného poistenia. O polovicu menej ako v Poľsku a takmer štyrikrát menej ako má Česko.

102. Navrhujeme sprehľadniť kategorizačný proces, aby liek s rovnakou účinnou látkou alebo na liečbu tej istej diagnózy mal rovnakú úhradu z verejného zdravotného poistenia.

103. Navrhujeme zaviesť centrálné nákupy najpoužívanejších liekov pre nemocnice a lekárne. Ich odberateľov budeme bonifikovať.

104. Revízie ceny liekov navrhujeme robiť len po prediskutovaní s odbornými spoločnosťami, po pripomienkach

pacientskych organizácií. Následne budeme lekárov a verejnosť včas informovať o zmenách. Pre pacientov, nastavených na drahší variant liečby, sa cena doplatku v lekární nezmení.

105. V základnom balíku zdravotnej starostlivosti navrhujeme zaviesť povinnosť začať liečbu pacienta generickou preskripciou alebo najlacnejším originálnym liekom. Zmeniť liečbu za inú, s tým istým doplatkom, bude môcť lekár len v prípade, že mu poisťovňa schváli žiadosť o výnimku. V nej bude musieť preukázať medicínsky opodstatnené dôvody na zmenu.

106. Navrhujeme zlepšiť podmienky pre vstup účinných inovatívnych liekov na náš trh. Čo najrýchlejšie sa budeme snažiť pacientom na Slovensku sprístupniť moderné inovatívne lieky kategorizované v krajinách V4.

107. Navrhujeme centrálny nákup vysoko nákladových liekov slovenskými zdravotnými poisťovňami, budeme sa aktívne zapájať do prebiehajúcej iniciatívy medzi krajinami V4.

108. Navrhujeme, aby nové inovatívne lieky a zdravotné pomôcky boli pred ich registráciou na našom trhu posudzované agentúrou HTA (Health technology assesment/hodnotenie zdravotných technológií), ktorú prepojíme s EUnet HTA (Európskou agentúrou pre spoluprácu HTA v krajinách EÚ).

109. Poisťovňiam navrhujeme zadefinovať jasné, jednotné a transparentné kritériá pre schválenie liečby na výnimku. Rozhodnutie bude preskúmateľné ÚDZS. Nárok bude musieť byť posúdený do 7 dní od prijatia žiadosti. Rovnaká lehota bude aj na preskúmanie odvolania.

110. Navrhujeme transparentnejšie kategorizovanie špeciálneho zdravotníckeho materiálu, zavedieme systém zadávania unikátnych kódov pre nekategorizovaný špeciálny zdravotnícky materiál.

111. Navrhujeme zaktualizovať a prepojiť

zdravotníckej pomôcky v zdravotnom a sociálnom systéme.

112. Navrhujeme zaviesť zmysluplné demograficko-geografické kritériá na otvorenie novej lekárne. Budeme sa usilovať o zachovanie tradičného lekárnického povolania.

Dáta, digitalizácia a inovácie

Efektívny zber dát je nevyhnutný pre správne porozumenie toho, ako systém funguje a aké zmeny sú nevyhnutné pre jeho zlepšenie. Žiaľ na Slovensku máme problém s konzistentnosťou vo vykazovaní a nízkou validitou zozbieraných údajov. Dobré dáta nám umožnia porovnávať a sledovať kvalitu poskytovania zdravotnej starostlivosti a tiež predvídať vývoj poskytovania zdravotnej starostlivosti. Je nevyhnutné stanovenie merateľných ukazovateľov a zjednotenie výkazníctva. Slovensko zaostáva v implementácii zdravotníckych inovácií, nemá vytvorené adekvátne podmienky vstupu inovatívnych technológií a postupov.

113. Dohliadneme na finalizáciu a doladenie systému eZdravie.
114. Čo najskôr navrhujeme zaviesť identifikáciu pacienta pri poskytovaní zdravotnej služby. Toto opatrenie má potenciál ušetriť desiatky miliónov eur.
115. Navrhujeme znížiť obsah a počet registrov a výkazov, odstrániť duplicitu vo vykazovaní do zdravotných poisťovní a Národného centra zdravotníckych informácií (NCZI).
116. Navrhujeme v nemocniciach zaviesť oddelenie na výkazníctvo a funkciu dátového manažéra zodpovedného za jednotlivé výkazy a registre.
117. Prostredníctvom HTA agentúry budeme systematicky vyhodnocovať nové technológie a sledovať trendy vývoja.
118. Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS)
119. Štát musí zabezpečiť efektívne a nezávislé kontrolovanie kvality zdravotnej starostlivosti a protokolov liečby. Na tento účel navrhujeme posilnenie ÚDZS.

120. Vrátime úradu nezávislosť a profesionalitu.
121. Navrhujeme rozšíriť kompetencie a právomoci úradu v oblasti bezpečnosti pacienta a kontroly kvality zdravotnej starostlivosti u poskytovateľov.
122. Navrhujeme, aby poskytovateľ poberajúci prostriedky z verejných zdrojov mal zavedený vhodný systém riadenia kvality zdravotnej starostlivosti, ktorý bude súčasťou systému riadenia kvality zdravotnej starostlivosti ÚDZS.
123. Vytvoríme systém hlásenia podozrenia z pochybenia pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti bez obavy o postih nahlasovateľa.
124. Navrhujeme rozšíriť kompetencie úradu v edukácii pri implementácii DRG.
125. Navrhujeme transparentné riešenie obhliadok mŕtvych a patologických pitiev.
126. Stabilita financovania a fungujúci poisťný systém
127. Bez predvídateľného financovania nie je možné robiť v zdravotníctve potrebné zmeny, ani plánovať investície a rozvoj. Vládni politici neustále menili platby za poisťencov štátu, zámerne podfinancovali rezort, aby ho potom nesystémovo dofinancovali. Pacienti sa často stávali rukojemníkmi sporov medzi poisťovňami a poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti. Tí im hrozili, že im neumožnia akútnu zdravotnú starostlivosť, alebo podmienovali vyšetrenie priamymi platbami.
128. Čakacie lehoty sa predlžujú, nemocnice chátrajú, zdravotníctvo nemá žiadnu dlhodobú víziu či koncepciu rozvoja. Súčasný systém financovania najviac vyhovuje súkromným poisťovňam, ktoré vykázali v posledných rokoch rastúce zisky. No neodrazilo sa to na kvalitnejšej zdravotnej starostlivosti pre ich poisťencov. Súťaž medzi zdravotnými poisťovňami prakticky nefunguje. Systém je nespravodlivý.
129. Štát umožnil, že poistenie, ktoré platia ľudia na zdravotnú starostlivosť pre

chorých, môžu súkromné poisťovne vykazovať ako svoj zisk, keď nakúpia menej zdravotnej starostlivosti alebo menej zaplatia poskytovateľom starostlivosti. Ak máme mať na trhu viac poisťovní, musia viesť medzi sebou súťažiu a zároveň všetkým pacientom zabezpečiť štandardnú zdravotnú starostlivosť. Inak bude riešením prechod na unitárny systém verejného zdravotného poistenia, optimálne so spoločným spravovaním zdravotných a sociálnych odvodov.

130. Navrhujeme odpolitizovať financovanie zdravotníctva a naviažeme ho na hrubý domáci produkt. Jeho podiel budeme postupne zvyšovať tak, aby sme sa približovali k európskemu priemeru. Navrhujeme zvyšovanie každoročne minimálne o 0,1 percenta HDP.

131. Cez programový rozpočet navrhujeme zabezpečiť spravodlivejšie rozdeľovanie zdrojov v zdravotníctve. Navrhujeme zaviesť štruktúrované kolektívne vyjednávanie, poradný orgán ministra zdravotníctva. Jeho súčasťou budú ekonomickí a zdravotnícki experti, zástupcovia VÚC, patientska organizácia, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti a poisťovne.

132. Na stavbu nových nemocníc navrhujeme vytvoriť štátny investičný fond. Financovaný bude z rozpočtu kapitoly ministerstva zdravotníctva – kapitálové výdavky, z lepšieho výberu DPH a zisku poisťovní.

133. Navrhujeme zdefinovať štandardnú zdravotnú starostlivosť: základný balík garantovanej bezplatnej starostlivosti s ohľadom na geografickú dostupnosť a maximálne čakacie lehoty. Tie budú stanovené na základe odborných odporúčaní a protokolov liečby. Ak jeden z parametrov nebude dodržaný, zdravotná poisťovňa uhradí zákrok pacienta aj u nezmluvného poskytovateľa, hoci aj v iných členských krajinách EÚ.

134. Navrhujeme umožniť občanom voľbu pripoistenia, kde si budú môcť vybrať operátora, nemocnicu alebo

lekára mimo regiónu, nadštandardnú izbu a iné nemocničné doplnkové služby, ošetrovanie a liečbu v zahraničí, zubnú a úrazovú starostlivosť, komplementárnu starostlivosť. Ale aj starostlivosť nad rámec základného balíka ošetrovateľských služieb, nepreplácaných liekov, medicínskych produktov atď.

135. Navrhujeme, aby si pacient nadštandardné služby a výkony u zmluvných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti platil výlučne cez zdravotnú poisťovňu: buď formou jednorazových platieb poisťovní za danú službu alebo pravidelnými platbami za svoje pripoistenie. Ponuka rôznych balíčkov pripoistenia, ich cena a rozsah budú závisieť od ponuky poisťovne. Zdravotné pripoistenie bude predmetom súťaže na trhu. Platby a pripoistenie za nadštandardné zdravotné služby u zmluvných poskytovateľov budú poskytovať iba zdravotné poisťovne, ktoré zabezpečia aj štandardnú zdravotnú starostlivosť.

136. Navrhujeme, aby zdravotné poisťovne mohli tvoriť zisk z pripoistenia a zo správneho fondu až po zaplatení všetkých objednaných výkonov. Na platby za nezrealizované zdravotné výkony pacientov na čakacích listinách budú vytvorené technické rezervy.

137. Zisk poisťovne navrhujeme zdaniť osobitnou sadzbou dane, ktorá bude odvedená do štátneho investičného fondu.

138. Prostriedky za kapitáciu pacientov všeobecnej ambulantnej starostlivosti navrhujeme nechať spravovať VÚC. Do VÚC budú prerozdelené na základe počtu obyvateľov, ich chorobnosti a geografickej náročnosti terénu. Výšku kapitácie pacienta u všeobecného lekára určí zákon vzorcom (bodovník, s právomocou VÚC prehodnotiť cenu bodu, napr. v závislosti od geografickej náročnosti, chorobnosti jeho spádovej oblasti a pod.).

139. Navrhujeme, aby mohol VÚC nevyčerpané prostriedky na kapitáciu využiť na zavádzanie inovatívnych technológií, na programy podpory

zdravia, ale aj na dobudovanie infraštruktúry svojej siete. Pre pacienta bude výhodné, že za sieť všeobecných lekárov v regióne preberie zodpovednosť VÚC, resp. ich združenie všeobecných lekárov alebo organizácie riadenej starostlivosti.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Dôchodkový systém a sociálne poistenie; Sociálna pomoc a starostlivosť; Rodinná politika.

B.10 Vzdelaná spoločnosť

... keď školy učia deti žiť a myslieť, nielen odpovedať na otázky, keď rozvíjame talenty všetkých detí, aj tých z chudobnejších rodín.

Školy neučia deti vyznať sa vo svete okolo seba, ale tlačia do nich množstvo vedomostí, ktoré nikdy nevyužijú. Aj v 21. storočí sú zamerané na nadmerné memorovanie a učenie sa encyklopedickým znalostiam, ktoré sú však dostupné jediným klikom na internete. Zanedbávajú čítanie s porozumením, matematiku, finančnú gramotnosť, cudzie jazyky či mäkké zručnosti. Stredné a vysoké školy sú málo prepojené s praxou, študenti často študujú odbory, ktoré v živote nevyužijú. Naša veda a výskum dostávajú ťažké rany, talentovaní utekajú za hranice. Atmosféra v školách je ťažká aj kvôli mobingu, bossingu a segregácii v myslení.

Výzvy, problémy

Slovenské školstvo dlhodobo zápasí s politickým nezájmom, hoci vzdelanie má rozhodujúci vplyv na spoločnosť a jej budúcnosť. Žiadny rezort nie je taký zanedbaný a nepopulárny ako školstvo. Je to preto, že ak sa aj niekto pustí do zmysluplných školských reforiem, prvé výsledky sa dostavia po piatich až ôsmich rokoch. To je ďaleko za horizontom štvorročného volebného obdobia.

Zvoliť si školstvo za jednu z priorít si vyžaduje politickú odvahu a vôľu. Predpokladom úspešnej reformy školstva je zároveň dohoda naprieč politickým spektrom, aby nasledujúce vlády v začatých reformách pokračovali a zachovali kontinuitu. Spoločným znakom všetkých krajín, ktoré majú prosperujúce školstvo s dobrými výsledkami (Fínsko, Švédsko, Holandsko, Kanada, či Veľká Británia), je ochota politických elít neustále zlepšovať vzdelávací systém, a to nezávisle od politickej formácie vládnuccich strán.

Základným prejavom zaostávania slovenských škôl je oveľa väčší dôraz na memorovanie nadbytočných encyklopedických vedomostí ako na rozvoj kreativity, iniciatívy a samostatnosti či kritického myslenia. Ide pritom o kľúčové zručnosti pre úspech v 21. storočí. Naše školy sú v tom skôr kontraproduktívne, kreativitu a vlastné myslenie ubíjajú. Výsledkom je, že vyrastajú generácie detí bez prístupu ku kvalitnému vzdelaniu. Stať sa

učiteľom je neatraktívne, klesá funkčná gramotnosť obyvateľstva a vysoké školy nie sú schopné konkurovať zahraničiu.

Budúca prosperita krajiny pritom vychádza z kvality škôl a zručností žiakov. Tu výrazne zaostávame.

V medzinárodnom porovnávaní 15-ročných školákov PISA obsadilo Slovensko spomedzi 36 krajín, hodnotených OECD, 32. miesto v čitateľskej gramotnosti, 26. miesto v matematike a 32. miesto v prírodných vedách. Do vzdelávania prichádza málo financií. Slovensko vydáva na primárne a sekundárne vzdelávanie iba 2,6 % HDP, pričom priemer krajín EÚ je 3,1 % HDP. Práca učiteľov je stále podhodnotená a ich platy sú druhé najnižšie v krajinách OECD. Učiteľia zarábajú iba dve tretiny priemeru vysokoškolsky vzdelaných ľudí.

Problémom je aj fenomén zastrašovania. Školstvo nie je výnimkou. Slovenská komora učiteľov a Nové školské odbory uskutočnili kampaň „Zber strachu“ s cieľom zmapovať nedodržiavanie zákonných a pracovnoprávných podmienok na školách, mobing, bossing a staffing v školskom prostredí, porušovanie práv učiteľov a riaditeľov. Kampaň poukázala na vážny stav na mnohých školách. Je to hrozba pre celú spoločnosť, pretože zastrašovaní učiteľia, ovládaní strachom, nemôžu vychovávať budúce generácie ku kritickému mysleniu, konštruktívnemu dialógu a prosociálnemu správaniu.

Naše riešenia

Učiteľ na prvom mieste

Kvalitný učiteľ je najdôležitejším prvkom vzdelávacieho systému. Môže mať zásadný vplyv na život svojich žiakov a študentov. Mnohých z nás aspoň raz v živote učil výnimočný učiteľ, ktorého hodnota bola nevyčísliteľná. Atraktivita a spoločenský status tohto povolania, ktoré má zásadný vplyv na kvalitu života v spoločnosti, sú však alarmujúco nízke. Kvalita výchovy a vzdelávania je ohrozená nedostatkom dobrých učiteľov. Hrozí, že starnúca generácia učiteľov nebude nahradená novou generáciou kvalitných a motivovaných pedagógov. Učítelia sú zavalení veľkou byrokraciou, na osobný rozvoj a ďalšie vzdelávanie nemajú čas ani financie.

1. Navrhujeme, aby počas nasledujúceho volebného obdobia rástli platy učiteľov každý rok o 10 %.
2. Navrhujeme, aby sme finančne podporili nadšených inovatívnych učiteľov prostredníctvom pohyblivej zložky mzdy na základe presne vymedzených kritérií (výsledky žiakov v rámci ich účasti na olympiádach či iných relevantných a uznávaných súťažiach). Je potrebné oceniť každú preukázateľnú iniciatívu učiteľa, ak sa zapojí do súťaží. Zvýšime objektivitu hodnotiacich komisií.
3. Platy začínajúcich učiteľov navrhujeme nastaviť na úroveň priemernej mzdy v hospodárstve spred dvoch rokov. Po dosiahnutí tohto skokového nárastu sa budú platové tarify učiteľov upravovať tak, aby boli motivovaní začínajúci

učítelia, aj učítelia s bohatými skúsenosťami.

4. Navrhujeme zvýšiť financovanie školstva postupne až na úroveň priemeru EÚ a zavedieme priame a transparentné financovanie škôl na základe ich reálnych potrieb.
5. Navrhujeme odstrániť nespravodlivosť v odmeňovaní niektorých kategórií pedagogických zamestnancov (napríklad majstrov odborného výcviku, vychovávateľiek v školských družinách). Navrhujeme odstrániť platovú diskrimináciu nepedagogických pracovníkov v odmeňovaní automatickou valorizáciou taríf a zavedením jednotnej platovej tabuľky.
6. Navrhujeme prijať zákon o mobingu, bossingu a staffingu. Navrhujeme zriadiť úrad ombudsmana pre školstvo.
7. Navrhujeme, aby získaním vedeckej hodnosti PhD. bol učiteľ zaradený do 9. platovej triedy.
8. Navrhujeme posilnenie autonómie a osobnej zodpovednosti učiteľov. Odbremeníme ich od byrokracie a množstva organizačných činností, ktoré nesúvisia priamo s pedagogickou prácou, aby sa prioritne zameriavali na kvalitu vzdelávania žiakov.
9. Pre zlepšenie profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov škôl navrhujeme prieskum na zistenie potrieb učiteľov, keďže účasť učiteľov na činnostiach profesijného rozvoja je nízka.

10. Navrhujeme zjednodušiť prístup k programom profesijného rozvoja bez ohľadu na poskytovateľa (napríklad v podobe špeciálneho konta zamestnanca určeného na profesijný rozvoj), čím posilníme konkurenčné prostredie a tlak na kvalitu poskytovaných služieb v tejto oblasti.
11. Navrhujeme zvýšiť nároky na uchádzačov o štúdium na pedagogických fakultách v prijímacom konaní s dôrazom na didaktické zručnosti.
12. Navrhujeme znížiť počet fakúlt, ktoré pripravujú učiteľov. V súčasnosti je ich takmer 30, no ich kvalita je nerovnomerná. Navyše, spomedzi študentov pedagogických fakúlt chce pracovať v školstve asi len polovica z nich. Navrhujeme stanoviť maximálny počet študentov učiteľských odborov.

Predškolské vzdelávanie

Pre dosiahnutie lepších výsledkov vo vzdelávaní je potrebné podchytiť deti už v ranom veku. Dôležitú úlohu tu zohráva predškolské vzdelávanie. Má veľký význam nielen z pohľadu lepších výsledkov vo výchove a vzdelávaní, ale aj zamestnanosti, pripravenosti jedincov na život v spoločnosti, najmä pri uplatnení sa na trhu práce a osobnej úspešnosti.

13. Postupne rozšírime kapacity existujúcich materských škôl a podporíme vznik nových zjednodušením ich zakladania. Pre deti od 3 rokov budeme garantovať bezplatné miesto v materskej škole (príspevok na vzdelávanie). Ak nebude poskytnuté, zväzíme možnosť, že rodič získa nárok na mesačný príspevok na predškolskú starostlivosť o dieťa.
14. Podporíme väčšiu autonómiu materských škôl, zvyšovanie kvality predprimárneho vzdelávania, kvalitu personálu materských škôl (učiteľ, logopéd, psychológ, asistent) a variabilitu modelov tvorby školských vzdelávacích programov prispôbených špecifikám regiónu, očakávaniam rodičov a predovšetkým potrebám detí.

7 OTÁZKA

15. Navrhujeme zaviesť povinnú predškolskú výchovu (povinná návšteva materskej školy) pre deti z rizikového sociálneho prostredia (rodičia – slabo vzdelaní, alkoholicy, drogov závislí či trestaní). Navrhujeme model materskej školy otvorený aj rodine a komunitě s aktívnou účasťou rodičov.

16. Materské školy sa môžu stať aj nástrojmi na vzdelávanie rodičov, predovšetkým matiek. Podporíme programy prepájajúce zaškolovanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia so starostlivosťou o ich zdravie a s pomocou a poradenstvom pre rodičov.

Zmena obsahu vzdelávania na základných a stredných školách

Základné školy sú pre neskorší vývin dieťaťa kľúčové a ich kvalita dokáže do určitej miery kompenzovať sociálne znevýhodnenie alebo nepriaznivé rodinné prostredie dieťaťa. Základná škola dieťa formuje nielen po vedomostnej, ale aj po hodnotovej a osobnostnej stránke. Akékoľvek zásadné zlepšenie vzdelávania na Slovensku sa musí začať práve tu.

Vypuklým problémom slovenských stredných škôl je malá miera využitia získaných vedomostí v reálnom živote alebo ďalšom štúdiu. Stredné školy zamestnávajú žiakov obrovským objemom učiva, ktoré je často prakticky nevyužiteľné. Obsah výučby by mal smerovať skôr k rozvoju kritického

myslenia, ekonomickej gramotnosti či praktickej výučbe cudzích jazykov, nie iba k memorovaniu textov.

Problémom stredného odborného školstva je, že je vnímané skôr ako alternatíva pre žiakov so slabším prospechom. Štandardnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy je praktické vyučovanie, ktoré je však jednou z jeho slabín.

17. Zasadíme sa za reformu obsahu vzdelávania (kurikula) od pasívneho prijímania informácií k rozvoju kritického myslenia, základných gramotností, argumentačných schopností, tvorivosti, tímovej spolupráce, etických a morálnych hodnôt, empatie, k prijímaniu odlišnosti a vzájomnej spolupráci. Navrhujeme, aby štát školám nepredpisoval obsah výučby, ale zdefinoval vzdelávacie minimum. Navrhujeme zaviesť vzdelávanie, ktoré bude prepájať obsahy rôznych predmetov (budeme analyzovať zvýšenie počtu hodín a skvalitnenie obsahu tzv. STEAM predmetov – veda, technológia, inžinierstvo, umenie a matematika).
18. Pred začatím akýchkoľvek zmien v školstve podporíme komunikáciu s pedagógmi, riaditeľmi, odbornými inštitúciami a na základe výstupov navrhujeme postupné kroky. Zmena musí byť dostatočne premyslená, otestovaná a až následne premietnutá do praxe.
19. Budeme analyzovať možnosť prepojenia obsahu a cieľov vzdelávania medzi jednotlivými ročníkmi a stupňami tak, aby na seba logicky nadväzovali. Zvážime možnosť predĺžiť prvý stupeň základnej školy aj na terajší 5. ročník. Druhý stupeň by pozostával zo štyroch ročníkov: šiesteho až deviateho. 5. ročník by slúžil ako premostenie postupu na nižšie sekundárne vzdelávanie.
20. Otvoríme diskusiu o možnosti zaviesť slovné hodnotenie žiakov v 1. až 3. ročníku na ZŠ.
21. Navrhujeme zjednotiť výučbu cudzích jazykov na základných školách (časová

dotácia, obsah výučby v jednotlivých ročníkoch a pod.).

22. Navrhujeme, aby základné školy vytvorili priestor pre umelecké vzdelávanie žiakov formou účinnejšej spolupráce so ZUŠ na pôde školy.
23. Navrhujeme vytvoriť register pedagogických inovácií, podporíme vznik a slobodný výber učebníc a vzdelávacích zdrojov. Navrhujeme, aby ich tvorcovia boli primerane odmenení.
24. Podporíme vznik odborných tímov pre inklúziu (všeobecne: sociálna, zdravotná, neurodiverzita) na školách a vytvorenie podporného mechanizmu pre zabezpečenie dostatočného počtu týchto odborných tímov.
25. Navrhujeme zmeniť obsah vzdelávania (kurikulum) najmä vyšších ročníkov základnej školy tak, aby sa posilnilo získavanie aj iných zručností, napríklad umeleckých a praktických aktivít. Žiak aj jeho rodičia by na konci deviateho ročníka mali mať jasno v tom, či je študijný, umelecký alebo praktický typ a podľa toho si vyberať strednú školu.
26. Pripravíme program podpory a oceňovania talentovaných a úspešných žiakov vo všetkých odboroch, v ktorých reprezentovali Slovensko na zahraničných alebo celoslovenských podujatiach na celosvetovej úrovni bez ohľadu na to, kto je zriaďovateľom školy.
27. Podporíme „otvorené školy“, ktoré mimo vyučovacích hodín slúžia ako kultúrno-vzdelávacie a športové centrá pre širšiu komunitu.
28. Navrhujeme zvýšiť počet zástupcov učiteľov v Rade školy. Zvýšime právnu ochranu zástupcov v Rade školy.
29. Otvoríme diskusiu o sfunkčnení a zefektívnení organizácií zastrešených ministerstvom školstva.
30. Navrhujeme zvýšenie odbornej kompetentnosti miest, obcí a krajov pri správe základných a stredných škôl. Navrhujeme, aby v prípade, ak zriaďovateľ nie je schopný splniť finančné, kvalifikačné a materiálno-technické kritériá na riadnu prevádzku školy a školského zariadenia, mohlo

ministerstvo školstva prevziať školu alebo školské zariadenie do nútenej správy.

31. Navrhujeme spravodlivé financovanie verejných, súkromných (vrátane tretieho sektora) a cirkevných škôl.
32. Navrhujeme zvýšiť kvalitu vzdelávania presunutím tvorby projektov z učiteľov na projektových manažérov. Úspešnosť škôl by nemala byť meraná počtom získaných projektov. Podporíme vznik nezávislých odborných komisií hodnotiacich projekty.
33. Podporíme možnosť pre rodičov, zákonných zástupcov žiakov, ako aj samotných žiakov, odmietnuť účasť na vyučovaní obsahujúcom sexuálne správanie alebo poznatky o eutanázii bez akejkoľvek sankcie alebo povinnosti si takéto vyučovanie nahrádzať.
34. Navrhujeme skvalitniť kritériá pre prijímanie žiakov na stredné školy použitím výsledkov Testovania 9, ktoré bude tvoriť základ pre prijímacie konanie na stredné školy (stanovia sa jasné počty a kritériá pre jednotlivé druhy vzdelania).
35. Navrhujeme zlepšiť poradenstvo a kariérnu výchovu: zvýšime informovanosť žiakov základných škôl a ich rodičov o stredných školách a uplatnení sa na trhu práce.
36. Navrhujeme lepšiu spoluprácu stredných škôl so zamestnávateľmi pri príprave školských vzdelávacích programov pre odborné vzdelávanie a prípravu.
37. Navrhujeme znížiť administratívnu záťaž pre podnikateľov a školy, ktorá vzniká v súvislosti s duálnym vzdelávaním a odbornou praxou.
38. Navrhujeme zefektívniť systém duálneho vzdelávania na stredných školách a umožniť vstup do neho aj vo vyšších ročníkoch.
39. Zasadíme sa za dôsledný monitoring potrieb trhu práce a nezamestnanosti absolventov.
40. Navrhujeme zohľadniť vyššiu ekonomickú náročnosť praktickej časti odborného vzdelávania a prípravy v normatívach niektorých odborov. Navrhujeme zníženie počtu normatívov.
41. Navrhujeme analyzovať možnosť postupnej zmeny systému od povinnej školskej dochádzky ku garantovanému vzdelávaniu. Bude založený na slobodnej voľbe predmetov, kurzov a vzdelávacieho prostredia. Pôjde o súbežný systém, v rámci ktorého si žiaci a študenti budú spoluvytvárať svoj obsah vzdelávania. Bude garantovaný certifikačnou autoritou štátu.
42. Navrhujeme, aby počas celej základnej školy bolo možné domáce vzdelávanie a po splnení podmienok zákona navrhujeme uznávať vzdelanie dosiahnuté mimo existujúcich škôl.
43. Navrhujeme možnosť určiť rozsah vyučovacej povinnosti učiteľov na základe dohody medzi zamestnancom a zamestnávateľom.
44. Navrhujeme zlepšiť prácu so žiakmi so špeciálnymi potrebami, ktorí vyžadujú zvýšenú starostlivosť, ako aj so žiakmi, ktorí majú vyššie študijné predpoklady alebo nadanie v nejakej špecifickej oblasti. Navrhujeme prehodnotiť opodstatnenosť postavenie špeciálnych škôl a posilniť špeciálne školstvo v regiónoch, kde je to potrebné.
45. Navrhujeme opatrenia na vyriešenie problémov špeciálnych výchovných zariadení, ktoré súvisia s nedostatočným materiálno-technickým a finančným zabezpečením, vrátane problémov s nedostatkom nových učebníc a dostupnosťou kompenzačných pomôcok pre rôzne typy postihnutia dieťaťa v špeciálnych školách.
46. Otvoríme diskusiu o zavedení predmetu finančno-občianska náuka na všetkých typoch stredných škôl. V predmete budú môcť študenti získať konkrétne a praktické informácie z reálneho života (napríklad o daniach, štátnom rozpočte, Zákonníku práce, o demokracii a volebnom systéme v SR a pod.).
47. Navrhujeme zmeny v prijímacom konaní žiakov na stredné školy tak,

aby sa viac zohľadňoval ich prospech a dlhodobé výsledky na základnej škole. V súčasnosti sa dôraz kladie na výsledky Testovania 9 a prijímacie skúšky na strednú školu. Dlhodobé výsledky žiakov na ZŠ zohrávajú v súčasnosti len okrajovú úlohu (koncoročné vysvedčenie z 8. ročníka a polročné vysvedčenie z 9. ročníka).

Vysokoškolské vzdelávanie

Vysoká škola má poskytovať také vzdelanie, aby bola schopnosť absolventa nájsť si prácu čo najvyššia. Netreba však zabúdať ani na podstatu univerzity, ktorá sa v dejinách profilovala ako miesto, kde sa človeku dostáva všeobecné vzdelanie. Absolvent by ju mal opúšťať s istou morálnou výbavou, kultúrnym rozhľadom, občianskou a spoločenskou zodpovednosťou a so schopnosťou generovať idey, nápady, hodnoty, no zároveň kriticky reagovať na rôznorodé javy.

48. Podporíme Slovenskú akreditačnú agentúru pre vysoké školy pri zavádzaní akreditačného konania podľa medzinárodných štandardov Európskej asociácie pre kvalitu vysokoškolského vzdelávania (ENQA). Cieľom je zavedenie jasných hodnotiacich kritérií, odstránenie zbytočných byrokratických činností, profesionálne a nezávislé hodnotenie, ktoré nebude tolerovať žiadne formy plagiátorstva alebo iného akademického podvodu.
49. Navrhujeme zaviesť nový systém prerozdelenia finančných zdrojov medzi školami a sprísniť kontrolu. Pri financovaní zohľadníme úspešnosť absolventov vysokých škôl, ako aj celkové dlhodobé hodnotenie škôl realizované individuálne na základe školov stanovených cieľov.
50. Financovanie vysokých škôl navrhujeme naviazať aj na kvalitu vzdelávania. Pokiaľ je preukázateľné, že univerzita svojich študentov pripravuje svedomito a kvalitne, študenti sú s úrovňou výuky spokojní, musia sa tieto výsledky odraziť aj vo výške pridelovaných finančných

prostriedkov.

51. Pri prerozdeľovaní peňazí pre vysoké školy navrhujeme brať do úvahy predovšetkým počet a typ odučených hodín v konkrétnom študijnom programe a množstvo podaných návrhov na pridelenie grantov a dotácií na výskumy tak, aby absolvent vysokej školy v SR bol schopný konkurovať rovesníkom zo zahraničia s rovnakým študijným programom a odborom. Školám, ktoré majú akreditovaný študijný program čo najviac zhodný s inštitúciami, ktoré objektívne produkujú najkvalitnejších absolventov v danom odbore, sa prideli viac financií. Rovnako školám s vyššou aktivitou a špičkovými vedeckými výsledkami.
52. Navrhujeme, aby sa pri financovaní vysokých škôl zohľadňoval aj počet záverečných kvalifikačných prác zhotovených v cudzom jazyku (najmä lingua franca vo svete vedy – anglický jazyk). Slovenským študentom to pomôže, aby sa stali viditeľnejšími vo svetovej vedeckej komunite. Ak sú záverečné práce študentov len v slovenskom jazyku, hoci sú kvalitné, znižuje sa pravdepodobnosť, že zahraniční kolegovia si tieto práce, na ktoré môžu prípadne nadviazať, všimnú.
53. Navrhujeme zatraťívnenie technických odborov (technické olympiády, kariérne poradenstvo, nábor, viac praxe...), keďže počet študentov na technických fakultách dlhodobo klesá.
54. Po odbornej diskusii zväžeme prijatie koncepcie budovania elitnej univerzity na Slovensku prostredníctvom jednej z troch možností:
  - a. Radikálnym zvýšením dotácií najlepším fakultám v jednotlivých odboroch, čím by sa podporili najlepšie univerzitné pracoviská na Slovensku, ktorým by sa zároveň nastavili vyššie štandardy kombinované s nižšími počtami študentov.
  - b. Transformáciou SAV na elitnú

- univerzitu s malým počtom študentov, kde by bola reálne zastúpená akademická elita krajiny.
- c. Vytvorením novej univerzity.** Elitná univerzita (resp. elitné fakulty) by mala mať garantovaný nadštandardný rozpočet na obdobie 20 rokov, ako aj prísnejšie kritériá a prísnejší dohľad nad fungovaním inštitúcie.
- 55.** Navrhujeme zvýšiť transparentnosť prideľovania grantov na vedecko – výskumnú činnosť cez grantové systémy VEGA a KEGA. Sprehľadníme schémy a prostriedky, aby boli prideľované účelne. Zobjektívime posudzovanie návrhov prizvaním odborníkov a znalcov daného odboru zo zahraničia. Sprisníme kritériá nominácie členov hodnotiacej komisie. Vylúčime konflikt záujmov pri hodnotení projektov, na ktorých spolupracuje predkladateľ spoločne s členom komisie.
- 56.** Navrhujeme otvoriť diskusiu o opodstatnenosti tzv. „malých doktorátov“. Navrhujeme úpravu legislatívy odobratia či anulovania podvodne získaných akademických titulov.
- 57.** Iniciujeme diskusiu o zmene štruktúry študijných programov. V rámci zefektívnenia vysokoškolského systému, zvlášť pedagogických fakúlt, navrhujeme zrušiť dvojstupňový systém a zaviesť spojený magisterský študijný program pre prípravu budúcich učiteľov. Navrhujeme posilniť praktickú prípravu učiteľov, napríklad tým, že pre jednotlivé študijné programy sa stanovujú povinné kvóty pedagogickej praxe.
- 58.** Budeme podporovať propagáciu úspechov slovenskej vedy v zahraničí udeľovaním mimoriadnych štipendií na prezentáciu domácich projektov a významných vedeckých výsledkov. Podporíme vznik konkurenčného prostredia medzi domácimi univerzitami. Chceme motivovať zahraničných študentov, aby prišli študovať na Slovensko, ak splnia podmienky, ktoré budú obojstranne výhodné.
- 59.** Politika EÚ v oblasti zvyšovania terciárneho vzdelania pre niektoré profesie je kontraproduktívna. Preto bude našim dlhodobým cieľom znížiť vážnosť titulov v spoločenskom vnímaní a presvedčať ľudí, že titul nie je nutne odrazom vysokého spoločenského postavenia.
- 60.** V spolupráci s ministerstvom práce i so zamestnávateľmi navrhujeme vytvoriť register profesií, pri ktorých sa nevyžaduje vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa a vyššie, a funkčne ho prepojiť s významnými kariérnymi portálmi.
- 61.** Budeme iniciovať diskusiu o fungovaní podriadených inštitúcií ministerstva školstva. Napríklad dôležitú agendu Metodicko-pedagogických centier navrhujeme presunúť na iné inštitúcie v rezorte školstva. Tak sa v tomto konkrétnom prípade znížia podozrenia z netransparentnosti pri čerpaní eurofondov.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Sociálna pomoc a starostlivosť; Rómska problematika; Veda a výskum

B.11 Šport a kvalita života

...keď šport nie je len zábavkou pre oligarchov, ale možnosťou pohybu pre každého.

Šport je fenomén, ktorý spája pohyb so zdravím, zdravie s efektivitou a produktivitou. Tie sú zas podmienkou prosperujúcej ekonomiky a spokojného života. Šport znamená starostlivosť o zdravie, a tým aj nižšie náklady na zdravotnú starostlivosť pre jednotlivca aj spoločnosť. Prináša disciplínu, formuje pevnú vôľu a morálku.

Výzvy, problémy

V súčasnosti za nás robia veľa práce stroje, ľudia sa venujú pohybu stále menej. Dokonca aj deti, pre ktoré je šport úplne prirodzenou aktivitou, ním trávajú veľmi málo času. Venujú sa digitálnym hrám, televízii a mobilom.

Štát nepodporuje šport systematicky, len náhodnými dotáciami, ktoré sú často politicky motivované. Dôsledkom nesystémového prístupu je úpadok športovej aktivity detí a mládeže, postupný nedostatok náradia a náčinia v školských telocvičniach, zjednodušenie vyučovania telesnej výchovy na loptové hry, zanedbaná príprava talentovanej mládeže a pokles úspechov slovenského športu na medzinárodnej scéne. Vo vrcholovom manažmente sme svedkami korupčného správania a nekompetentného riadenia, čo sa prejavuje demotiváciou našich špičkových športovcov.

Nízka podpora športu a nedostatočné investície do rekreačných možností a športovej infraštruktúry vedú k nezdravému životu, obezite, chorobám, stresu a zhoršeniu celkovej kvality života. Tento úpadok vidno najmä na deťoch a mladej generácii.

Na Slovensku nemá štát partnera, s ktorým by riešil prípravu talentovanej mládeže, vrcholového športu a športu pre všetkých. Šport potrebuje strešný orgán, zákon o športe, koncepciu telesnej výchovy mládeže a prostriedky na financovanie. Okrem toho musí existovať sieť miestnych klubov, stredísk, spolkov a dostatok športovísk pre záujmové a voľnočasové aktivity.

Naše riešenia

Kvalitnejší šport na školách

1. Navrhujeme zvýšiť kvalitu výučby telesnej výchovy na všetkých typoch škôl. Zlepšíme vzťah k športu zmenou vzdelávacieho štandardu telesnej výchovy a podporou nových a populárnych športov, ktoré deti motivujú k aktivite. Navrhujeme zvýšenie počtu hodín telesnej výchovy na 3 hodiny týždenne.
2. Navrhujeme zlepšiť materiálne a technické podmienky školského športu, podporiť obnovu existujúcich a stavbu nových telocviční, ako aj multifunkčných ihrísk. Navrhujeme zlepšiť vybavenie základných a stredných škôl základným náradím a náčiním.
3. Navrhujeme lepšie finančne motivovať a podporovať športovú prípravu detí a mládeže v školách, organizovať inšpirujúce športové súťaže v školách, medzi školami až po celoštátnu úroveň, kde sa objavujú nové talenty.
4. Navrhujeme zlepšiť financovanie športových gymnázií.
5. Navrhujeme vytvoriť podmienky pre športovanie handicapovaných detí (otvoríme diskusiu o potrebe národného bezbariérového športoviska).
6. Navrhujeme zavedenie projektu zameraného na zníženie negatívneho vplyvu nesprávneho sedenia na zdravý vývoj chrbtice.
7. **Prehľadnejšie a účinnejšie financovanie športu**
8. Navrhujeme podporiť budovanie hál a multifunkčných športovísk v každom kraji. Navrhujeme zlepšiť športovú infraštruktúru slovenského športu na všetkých úrovniach - šport pre všetkých, pre talentovanú mládež, výkonnostný aj vrcholový šport, ako aj bezbariérové športoviská pre športovcov s postihnutím.
9. Navrhujeme sfunkčniť športové poukazy.
10. Podporíme zefektívnenie riadenia športu, pomôžeme župám a mestám pri jeho riadení.
11. Navrhujeme účinné daňové zákony, ktoré by súkromným firmám umožnili investovať do športu a športovísk, financovať kluby, zväzy a jednotlivých športovcov.
12. Navrhujeme, aby výnosy zo stávkových kancelárií vo väčšej miere smerovali do športu.

Talentovaná mládež, podpora trénerov a zákon o športe

13. Športovým zväzom navrhujeme vytvoriť lepšie podmienky na vzdelávanie trénerov, podporíme výskum a technologický vývoj v oblasti vrcholového športu.
14. Navrhujeme otvoriť diskusiu o fungovaní Útvarov talentovanej mládeže, predovšetkým v olympijských športoch a navrhujeme zabezpečiť dostatok trénerov z povolania pri práci s talentovanou mládežou.

15. Navrhujeme zväziť vytvorenie výskumného ústavu pre šport na báze Národného športového centra, ktoré v súčasnosti nemá jasnú náplň. Takisto navrhujeme zväziť vytvorenie Metodického ústavu riadenia prípravy talentovanej mládeže.
16. Navrhujeme podporovať rozvoj všetkých, nielen vybraných športov, ako sú futbal, tenis, hokej či atletika. Parametrom pridelovania financií by nemala byť medzinárodná a domáca popularita športov, ale výsledky dlhoročného sledovania a vyhodnocovania výskumných ústavov.
17. Navrhujeme zefektívniť účinnosť zákona o športe a účinnosť právnej ochrany športovcov (športový ombudsman, kontrolór športu, informačný systém pre všetky športy, federácie a kluby).

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Zdravotníctvo pre ľudí; Vzdelaná spoločnosť.

B.12 Veda a výskum

... keď veda, výskum a inovácie sú potenciálom rozvoja, nie príťažou.

Slovensko je už po dlhé stáročia miestom, kde sa rodili veľké vynálezy. Od banského stroja až po turbínu, tvoriví ľudia pretvárali svet a menili ho k lepšiemu. Vynálezcovia ako Aurel Stodola alebo vedci ako Matej Bel sa rodia na Slovensku aj dnes. Vedecko-výskumné zázemie sa však rozpadáva, a tak často musia opustiť svoju vlasť, aby uskutočnili svoj sen a objavili niečo prelomové. Slovensko v nich stráca elitu, inovácie a budúcnosť.

Výzvy, problémy

Napriek finančnej poddimenzovanosti patrí Slovensko medzi krajiny s dlhou vedecko-výskumnou tradíciou. Naši vedci stále dokážu prísť s prelomovými objavmi napríklad v biológii, materiálových alebo informačných technológiách.

Podfinancovanie vedy je dlhodobým problémom, sme na chvoste krajín EÚ. Aj naši susedia z V4 dávajú v pomere k HDP na vedu a výskum viac ako my.

Problémom je aj nízka možnosť uplatnenia mladých vedcov na Slovensku pre slabé finančné ohodnotenie. Vedci buď odchádzajú do iných odborov alebo hľadajú vedecké uplatnenie v zahraničí. Zväčšuje sa generačná medzera v radoch slovenských vedcov a úniky najtalentovanejších do zahraničia.

Naše riešenia

Financovanie vedy

1. Navrhujeme posilnenie financovania vedy zo súčasných 0,88 % HDP na minimálne 1,5 % HDP do roku 2024.
2. Navrhujeme skvalitniť hodnotiaci proces grantov a stimulov. Hodnotenie budú vykonávať najmä zahraniční experti bez konfliktov záujmov. Zvýši sa tým transparentnosť a spravodlivosť hodnotiaceho procesu, v ktorom budú vyhrávať tí najlepší.
3. Navrhujeme znížiť administratívnu náročnosť daňových úľav pri investiciách do výskumu a vývoja. Zámerom je, aby aspoň 50 % financií na vedu a výskum pochádzalo od súkromných spoločností, kde je najvyšší inovačný potenciál.
4. Navrhujeme centralizáciu všetkých agentúr, ktoré prerozdeľujú granty a stimuly pre základný a aplikovaný výskum na Slovensku. Podporíme vznik novej centrálnej grantovej agentúry, ktorá zrýchli čerpanie eurofondov, zefektívni predkladanie grantových výziev, bude kontrolovať transparentnosť hodnotiaceho systému, vedecké výstupy (publikácie, patenty, zavádzanie inovácií do praxe atď.) financovaných projektov a bude mať právo odobrať riešiteľovi grant alebo stimul pri nesplnení míľnikov. Centrálna grantová agentúra bude mať tiež za úlohu predkladať vláde:
  - a. Raz ročne akčný plán pre stabilizáciu a zlepšenie vedeckého systému.
  - b. Návrh ročného rozpočtu pre vedu a výskum (s postupným zvyšovaním až na európsky priemer v priebehu nasledujúcich 5 rokov).
  - c. Predkladať výročnú hodnotiacu správu o efektivite využitia finančných zdrojov, kvalite vedeckých výstupov, atď.
5. Navrhujeme zvýhodniť renomované univerzity, ktoré produkujú kvalitných absolventov do praxe a majú špičkový výskum, oproti tým, ktoré nedosahujú potrebnú kvalitu.
6. Navrhujeme schému post-doktorandských štipendií (na 4 až 5 rokov), ktoré umožnia našim najlepším absolventom PhD. štúdiá absolvovať kvalitnú vedeckú stáž v špičkových vedeckých tímoch na prestížnych univerzitách v USA, západnej Európe, Kanade, Austrálii atď. Budú podmienené tým, že štipendisti sa po stáži vrátia na Slovensko a integrujú do slovenskej vedy a výskumu. Podporíme ich návratovými grantmi a start-up balíčkami, aby mohli v špičkovej vede a výskume pokračovať aj na Slovensku.

Ohodnotenie vedcov

7. Navrhujeme opatrenia pre postupný návrat slovenských vedcov, ktorí sa uplatnili v zahraničí, tak, aby mohli pokračovať vo svojom výskume doma a budovať tu perspektívne vedecké tímy.
8. Navrhujeme zatraktívniť návratové

štipendiá, na ktoré bude nadväzovať cieľená a rýchla grantová schéma, ktorá umožní navrátilcom získať vedecký projekt na prvé roky ich pôsobenia.

9. Navrhujeme opatrenia na prilákanie kvalitných vedcov zo zahraničia, ktorí by časť svojho know-how mohli odovzdať tímom vedcov u nás cez štipendiá, ktoré im vytvoria atraktívne podmienky na dlhodobú vedeckú prácu.
10. Navrhujeme zrovnoprávniť finančné ohodnotenie zahraničných vedcov, hosťujúcich u nás, s domácimi vedcami, vrátane post-doktorandských pozícií.
11. Navrhujeme, aby sa na zlepšenie hodnotenia vedcov, zapojených do európskych a medzinárodných projektov, využíval index Impakt faktor, ktorý sleduje publikačnú činnosť vedcov. Zvýši sa tým zapojenie do európskych programov ako Horizont 2020, Dunajská stratégia a podobne.
12. Navrhujeme postupné zvyšovanie plátov slovenských vedcov na úroveň priemeru v EÚ.

Vedecká politika

13. Navrhujeme zjednotiť vedecké politiky a stratégie s európskym akčným plánom Horizont Europe a jeho prioritami, ako sú zdravie obyvateľstva, kreatívny priemysel, mobilita, civilná bezpečnosť, inkluzívna spoločnosť, klimatická kríza, nové prírodné a obnoviteľné zdroje, životné prostredie, moderné poľnohospodárstvo, moderná energetika atď.
14. Navrhujeme zlepšiť popularizáciu vedy v spoločnosti prostredníctvom novej národnej stratégie a podporou mediálnych tréningov pre vedcov a vedeckých tréningov pre médiá. Zameriame sa na podporu existujúcich podujatí na zvyšovanie povedomia o dôležitosti vedy pre spoločnosť.
15. Podporíme start-upové a spin-offové grantové programy ako inovačné vouchery, najmä cez Slovak Investment Holding (SIH), návratné finančné príspevky, bezúročné pôžičky na nákup technológií, možnosť spolufinancovania registrácie patentu štátom a podobne.

Podporíme príchod rizikového kapitálu na rýchle testovanie inovačných riešení.

16. Podporíme internacionalizáciu aj otvorenosť vedeckého systému. Podporíme výučbu a publikovanie doktorandských prác v angličtine. Budeme podporovať cezhraničnú mobilitu študentov, vedcov a profesorov.
17. Navrhujeme transformáciu ústavov SAV na verejno-výskumné inštitúcie s cieľom zlepšiť aplikáciu výsledkov výskumu a vývoja a zjednodušiť ich spoluprácu s podnikateľskou sférou.
18. Navrhujeme znížiť byrokratickú záťaž vedcov pri používaní vysúfažených peňazí. Pre potreby nakladania s „výskumnými“ peniazmi prehodnotíme pravidlo o limite nákupov do 5-tisíc eur a povinnosť nakupovať cez elektronické trhovisko.
19. Navrhujeme zmiernenie požiadaviek zákona o verejnom obstarávaní pre vedu a výskum. Prostriedky určené na výskumné (t. j. nie prevádzkové) aktivity by nemali podliehať pravidlám verejného obstarávania v takej miere, ako pri bežných tovaroch a službách.
20. Podporíme nové grantové schémy na popularizáciu vedy a techniky na základných, stredných a vysokých školách a verejných vedeckých festivaloch typu Noc výskumníkov, Týždeň vedy a techniky a podobne.
21. Navrhujeme zjednodušiť pravidlá pre posudzovanie projektov s cieľom znížiť tzv. „time-to-grant“.
22. Podporíme výstavbu regionálnych vedecko-technických múzeí s interaktívnymi expozíciami, aby stimulovali záujem detí o štúdium vedy, techniky a voľbu vedeckej kariéry.
23. Navrhujeme zjednotiť a sprehľadniť podmienky na získanie grantov zo štrukturálnych fondov pre vedu a výskum a znížime byrokraciu pri ich získavaní.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Vzdelaná spoločnosť; Šport a kvalita života.

B.13 Dôchodkový systém a sociálne poistenie

... keď chránime bezmocných a slabších.

Spokojný život na dôchodku bez obáv z chudoby je silnou túžbou každého staršieho človeka.

Napriek veľkým sľubom o sociálnych istotách sa súčasná vláda pustila do rozoberania dôchodkového systému. Zaviedla dôchodkový strop bez toho, aby sa postarala, odkiaľ na to vziať. Hrozí preto zvýšenie odvodov a daní alebo zníženie dôchodkov v budúcnosti. Namiesto zásluhovosti, teda možnosti skoršieho dôchodku pre tých, čo majú odrobených dosť rokov, je tu zasa rovnosť, ktoré sa bude platiť dlhmi alebo vyššími daňami. Nemocenské poistenie je zle nastavené, umožňuje zneužívanie, často však nepomáha tým, ktorí to najviac potrebujú.

Výzvy, problémy

Demografické štatistiky sú neúprosné, Slovensko postupne starne. Počet dôchodcov stúpa, ľudí v produktívnom veku ubúda. Výška penzií z prvého piliera v budúcnosti je neistá. Dôchodkový systém ohrozujú aj neustále zmeny zákonov, znižovanie zásluhovosti a nesprávne nastavenie poisťných sadzieb.

Pracujúci navyše nemajú dostatok informácií o výške budúceho dôchodku, ktoré by ich motivovali pracovať na jeho zvyšovaní.

Sociálny systém na Slovensku zápasí so zle nastavenými poisťnými sadzbami i s neplatením poisťného štátnymi nemocnicami.

Viazne aj naprávanie krívd „starodôchodcov“, ktorí odišli do penzie pred rokom 2004. Množia sa sťažnosti, pretože ministerstvo práce mnohých z nich nezahrnulo do prepočtov alebo im penzie prerátali zle. Viacerí dôchodcovia boli poškodení, krivdu treba napraviť.

Naše riešenia

Dôchodkový systém

1. Budeme podporovať dlhodobú udržateľnosť dôchodkového systému tak, aby ľudia v starobe mohli mať primeranú úroveň dôchodkov a nemuseli živoriť.
2. Zavedieme možnosť vzniku nároku na predčasný starobný dôchodok pre poistencov, ktorí získali 40 rokov dôchodkového poistenia za obdobie výkonu práce, za obdobie materskej a rodičovskej dovolenky a za obdobie samostatnej zárobkovej činnosti.
3. Navrhujeme zaviesť povinnosť pre Sociálnu poisťovňu a dôchodkové správcovské spoločnosti raz ročne informovať ľudí o predpokladanej výške dôchodku z prvého a druhého dôchodkového piliera, a tiež o výške nasporenej sumy na osobnom dôchodkovom účte cez tzv. „oranžovú obálku“.
4. Navrhujeme, aby deti mohli prispievať k dôchodku svojich rodičov jedným percentom z vymeriavacieho základu (asignáciou odvodov). Zvýhodnení budú dôchodcovia s väčším počtom pracujúcich detí.
5. Navrhujeme zmeniť spôsob valorizácie dôchodkov, aby sa zvyšovali nielen o infláciu, ale aj podľa rastu priemernej mzdy.
6. Navrhujeme odstrániť nespravodlivosť spôsobenú pri prepočítavaní starobných dôchodkov, priznaných pred rokom 2004.

7. Navrhujeme zmenu parametrov penzijného sporenia v druhom dôchodkovom pilieri:
  - základné podmienky sporenia na dôchodok by mal upravovať ústavný zákon, aby ich politici nemohli meniť podľa ľubovôle,
  - navrhujeme zmeniť podmienky investovania dôchodkových fondov tak, aby lepšie zhodnocovali prostriedky sporiteľov,
  - znížime poplatky za správu dôchodkových fondov.
8. Navrhujeme plošne zdaniť výsluhové dôchodky bývalým príslušníkom komunistickej Štátnej bezpečnosti (ŠtB) sadzbou 50 percent. Hlavným účelom návrhu zákona je ukončiť nespravodlivý a neúčtivý stav v demokratickej spoločnosti, kde tí, čo boli roky v komunistickom režime utláčateľmi a popierali základné ľudské práva, hlavne slobodu slova, poberajú dnes vysoké výsluhové dôchodky. A tí, čo rukami týchto osôb trpeli, majú starobné dôchodky nízke.
9. Zo zdrojov získaných zo zdanenia výsluhových dôchodkov bývalých príslušníkov ŠtB navrhujeme vyplácanie nového osobitného príplatku k dôchodku pre politických väzňov, resp. ich manželských partnerov

Nemocenské poistenie

10. Zavedieme dobrovoľné nemocenské poistenie študentiek vysokých

škôl, z ktorého sa bude poskytovať výlučne materské.

11. Predĺžime ochrannú lehotu pre ženy, ktorým zaniklo nemocenské poistenie (stratili prácu), ak porodila do 14 mesiacov od zániku nemocenského poistenia.
12. Navrhujeme zaviesť možnosť súbehu nároku na materské pre matku a otca na to isté dieťa a možnosť prenosu nároku na materské medzi rodičmi dieťaťa.
13. Navrhujeme prijať opatrenia proti neodôvodnenému rastu výdavkov nemocenského poistenia, spôsobeného benevolentným posudzovaním dočasnej pracovnej neschopnosti.
14. Navrhujeme zmeniť vyrovnávací príspevok pre tehotné ženy na „tehotenský príspevok“, ktorý sa poskytne každej nemocensky poistenej žene od začiatku štvrtého mesiaca tehotenstva.

Poistenie v nezamestnanosti

15. Navrhujeme zaviesť diferencované poskytovanie dávok v nezamestnanosti podľa počtu rokov poistenia v nezamestnanosti. Za 3 roky poistenia bude podporné obdobie 4 mesiace. Od 4 do 10 rokov to bude 5 mesiacov, od 10 do 20 rokov bude nezamestnanému poskytovaná dávka 6 mesiacov a nad 20 rokov až 8 mesiacov.
16. Navrhujeme zaviesť rôzne výšky dávok v nezamestnanosti tak, že najvyššia suma sa bude vyplácať v prvých troch mesiacoch a postupne bude klesať. V poslednom mesiaci poberania znížime podporu na desatinu z celkového nároku za celú podpornú dobu.
17. Poistencovi, ktorý bez vážnych dôvodov skončí pracovný pomer, navrhujeme skrátiť dobu poberania dávky v nezamestnanosti o polovicu.
18. Navrhujeme, aby sa v prípade, ak nezamestnaný odmietne pracovnú ponuku, výrazne zmenila forma a výška poskytovanej sociálnej pomoci.

Fungovanie Sociálnej poisťovne

19. Navrhujeme prehodnotiť sadzby na jednotlivé druhy sociálneho poistenia tak, aby odrážali reálnu finančnú potrebu krytia dôchodkov a ostatných dávok. V tejto súvislosti navrhujeme zrušiť rezervný fond solidarity.
20. Z dôvodu odstránenia zbytočnej byrokracie pri nízko príjmových poistencoch navrhujeme zaviesť minimálnu výšku vymeriavacieho základu na sociálne poistenie.
21. Navrhujeme zvýšiť vymeriavací základ na sociálne poistenie platené štátom za ženy, ktoré sa starajú o maloleté deti, z doterajších 60 % z priemernej mzdy na 70 % priemernej mzdy. Pre osoby, ktoré poberajú peňažný príspevok na opatrovanie a vykonávajú činnosť asistenta, zvýšime vymeriavací základ na 60 % z priemernej mzdy.
22. Do zákona o sociálnom poistení navrhujeme zahrnúť metódu merania úspešnosti výberu poistného a metódu určovania miery dočasnej pracovnej neschopnosti.
23. Navrhujeme zrušiť možnosť súbehu funkcie poslanca NR SR a generálneho riaditeľa Sociálnej poisťovne.
24. Zelektronizujeme a optimalizujeme služby Sociálnej poisťovne, aby si klienti mohli záležitosti vybaviť z domu.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Rodinná politika; Sociálna pomoc a starostlivosť.

B.14 Sociálna pomoc a starostlivosť

...keď štát pomáha chudobným, chorým a slabým.

Tisíce seniorov, zdravotne postihnutých i dlhodobo chorých občanov žije v podmienkach, ktoré nie sú dôstojné 21. storočia. Mnohí z nich dlhé roky pracovali a platili štátu dane a odvody, ale keď sa ocitnú v núdzi, štát sa o nich nedokáže poriadne postarať tak, aby netrpeli chudobou, odstrčením a nedostatočnou starostlivosťou. Dôvodom je slabo fungujúci systém sociálnych služieb pre dôchodcov. Štát nedostatočne reaguje na rýchle starnutie obyvateľstva a potom hasí požiare improvizovanými riešeniami. Vypomstí sa to najslabším, ktorí sa nedokážu brániť nízkej kvalite a neporiadku.

Výzvy, problémy

Dopyt po sociálnych službách na Slovensku prudko narastá. Štát ich zveril samospráve, no tá to finančne nezvláda. V systéme chýba asi 30 % zdrojov. Na umiestnenie do zariadení sociálnych služieb čaká okolo 10-tisíc žiadateľov.

V menších obciach sú terénne opatrovateľské služby takmer nedostupné, chýba financovanie i personál. Naše opatrovateľky pracujú v zahraničí a pokiaľ nebudú lepšie platené, na Slovensko sa nevrátia. Tým narastá počet žiadateľov o verejné zariadenia sociálnych služieb, ktoré sú lacnejšie ako neštátne.

Na Slovensku žije približne pol milióna ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím, skoro desatina populácie. Aj ich podpora je nedostatočná. Je dôležité poskytnúť im príležitosti na osobný rozvoj a zapojenie sa do života. Cieľom je, aby mohli pracovať a žiť nezávisle doma, nie oddelene v izolácii.

Chýba aj poradenstvo pre zdravotne postihnutých, ktorí si hľadajú prácu, a motivačné stimuly pre firmy, aby tieto osoby zamestnávali. Rovnako absentuje aj koncepcia prevencie a riešenia problémov bezdomovcov.

Naše riešenia

Služby dlhodobej starostlivosti

1. Navrhujeme zmenu financovania osôb odkázaných na pomoc iných ľudí cez tzv. „príspevok na odkázanosť“. Bude odstupňovaný podľa miery odkázanosti osoby. Prijímateľom príspevku bude odkázaná osoba, a to formou poukážky vydávanej na základe rozhodnutia správneho orgánu. Odkázaná osoba sa slobodne rozhodne, aký druh sociálnej služby si zvolí. Očakávame, že to posilní jej ochotu zotrvať v domácom prostredí.
2. Navrhujeme zavedenie povinného štátom plateného poistenia v nezamestnanosti pre osoby, ktoré vykonávajú opatrovanie rodinného príslušníka.
3. Financovanie sociálnych služieb bude pre narastanie počtu ľudí odkázaných na pomoc iných stále náročnejšie a vyžiada si viacdrojové financovanie. Preto navrhujeme zaviesť poistenie v odkázanosti v zákone o sociálnom poistení. Sadzbu poistného navrhujeme na 1,5 až 2 % a bude zohľadnená v novom nastavení sadzieb sociálneho poistného tak, celkové odvody nestúpnu (v tomto rozsahu by kleslo nemocenské a poistenie v nezamestnanosti). Zdrojom financovania by boli zvýšené vymeriavacie základy štátu na dôchodkové poistenie za osoby na materskej a rodičovskej dovolenke, osoby, ktoré vykonávajú opatrovanie v domácom prostredí, zvýšenie sadzby poistného, ktoré platí štát za vybrané osoby do rezervného fondu solidarity z 2% na 4,75%, teda na úroveň, ktorú platia zamestnávateľa a živnostníci. Ďalším zdrojom môže byť zlepšenie úspešnosti výberu poistného o jeden percentuálny bod, celková úspora z uvedených zdrojov je odhadovaná na viac ako 200 mil. eur, čo je cca 2% z rozpočtu Sociálnej poisťovne.
4. Podporíme vyňatie posudkovej činnosti zo Sociálnej poisťovne a začlenenie do spoločnej posudkovej činnosti pre samosprávu, štátnu správu a Sociálnu poisťovňu.
5. Na zabezpečenie opatrovateľskej služby navrhujeme presunúť túto kompetenciu na štát v prípadoch, ak obec nie je schopná personálne zabezpečiť túto službu.
6. Budeme pokračovať v transformácii inštitucionálnych sociálnych služieb na komunitné s dôrazom na ich adresnosť a kvalitu. Vytvoríme nové alebo obnovíme existujúce kapacity chráneného bývania.
7. Navrhujeme umožniť obciam a mestám, aby mohli čerpať prostriedky so Štátneho fondu rozvoja bývania na obnovu a úpravu sociálnych bytov, aby boli prístupné pre každého.
8. Otvoríme odbornú diskusiu o systémovom rozčlenení zákona o sociálnych službách do troch samostatných zákonov podľa cieľových skupín: zákon o dlhodobej starostlivosti a komunitných službách pre seniorov, zákon o podpore sociálneho začleňovania osôb so zdravotným postihnutím, zákon o krízovej intervencii a prevencii. Financovanie

sociálnych služieb by sa malo riešiť osobitným zákonom.

9. Zjednotíme poskytovanie sociálnych a zdravotných služieb do jedného systému dlhodobej starostlivosti, čím sa zvýši kvalita starostlivosti.
10. Opatrovateľovi ťažko zdravotne postihnutého príbuzného navrhujeme garantovať príspevok vo výške minimálnej mzdy. Navrhujeme zrušiť naviazanie príspevku opatrovateľa na príjem opatrovanej osoby so ZŤP.

Osoby so zdravotným postihnutím

11. Navrhujeme zvýšiť verejné výdavky na zlepšovanie kvality života osôb so zdravotným postihnutím a ich začlenenia do spoločnosti (zdravotná starostlivosť, bývanie, zamestnávanie osôb so zdravotným postihnutím, ich vzdelávanie a kultúra). Zefektívňujeme ich kontrolu.
12. Navrhujeme zaviesť jednotnú a právne záväznú definíciu zdravotného postihnutia v zmysle Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. V súčasnosti existuje viacero rozporných definícií, čo vytvára chaos pri posudzovaní jednotlivých subjektívnych práv osôb so zdravotným postihnutím.
13. Navrhujeme zintenzívniť terénnu prácu a poradenstvo pre rodiny s deťmi s ťažkým zdravotným postihnutím. Navrhujeme vytvoriť sieť povinnej integrovanej starostlivosti o deti so zdravotným postihnutím od momentu zistenia zdravotného postihnutia v úzkej spolupráci s pediatriami, aby sa rodičia dostali k potrebným informáciám na zvládnutie novej životnej situácie, ideálne ešte pred narodením dieťaťa.
14. Navrhujeme poskytovanie informácií o dostupných formách pomoci na jednom mieste. V tejto súvislosti navrhujeme zriadenie klientskych centier vo vybraných okresných mestách, kde si osoby so zdravotným postihnutím budú môcť zistiť podrobné informácie o svojich právach a povinnostiach (legislatíva).
15. Navrhujeme vytvoriť tímy multidisciplinárnej starostlivosti v nemocniciach s cieľom komplexného posúdenia zdravotného stavu osoby so zdravotným postihnutím a následnej starostlivosti o takéto osoby v každom štádiu ich života.
16. Podporíme vybudovanie centier včasnej intervencie, aj lepšie vzdelávanie lekárov v tejto oblasti. Napravíme existujúcu nespravodlivosť vo financovaní týchto služieb.
17. Navrhujeme zlepšiť dostupnosť predškolských zariadení aj pre deti so zdravotným postihnutím cez zvyšovanie počtu asistentov učiteľov alebo zdravotníckeho personálu pre tieto deti. Navrhujeme zaviesť nárokovateľnosť na službu asistenta učiteľa, prípadne na iný podporný personál (liečebný pedagóg, ABA terapeut či zdravotnícky pracovník). Zdroje na tento účel budeme hľadať v kapitolách rezortov práce, školstva sociálnych vecí.
18. Navrhujeme zvýšiť dostupnosť poradenstva terénnych špeciálnych pedagógov (cestujúcich učiteľov) pri vzdelávaní detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami na bežných školách.
19. Navrhujeme podporiť zamestnávanie ľudí so zdravotným postihnutím na otvorenom trhu práce a uľahčenie začlenenia tejto skupiny osôb do spoločnosti s osobitným dôrazom na mladých ľudí. Napríklad cez zvýšenie motivácie firiem zamestnávať osoby so zdravotným postihnutím.
20. Navrhujeme zúžiť okruh fakultatívne priznávaných príspevkov a rozšíriť okruh obligatórnych príspevkov na vytváranie a udržanie pracovných miest pre osoby so zdravotným postihnutím (zákon o službách zamestnanosti).
21. Navrhujeme zaviesť odvodové prázdniny pre firmy, ak vytvoria miesto a zamestnajú osoby zdravotným postihnutím.
22. Navrhujeme zrušiť obmedzenie, podľa ktorého môže chránená

dielňa vykonávať svoju činnosť iba v priestoroch schválených Úradom verejného zdravotníctva.

23. Navrhujeme, aby bezbariérovosť bola podmienkou pre kolaudačné rozhodnutie pre verejnú budovu.
24. Podporíme motiváciu firiem a štátnej správy k zadávaniu zákaziek pre chránené dielne namiesto úhrady odvodu za nesplnenie povinného podielu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím.
25. Navrhujeme zintenzívniť vzdelávanie tlmočníkov do posunkového jazyka.
26. Navrhujeme možnosť zriaďovať chránené dielne aj v exteriéri.

Ľudia bez domova

27. Navrhujeme prijatie národnej koncepcie prevencie a riešenia bezdomovectva.
28. Podporíme prevenciu bezdomovectva presadzovaním opatrení, ako napríklad bezplatné finančné poradenstvo pre nízkopříjmové skupiny obyvateľstva.
29. Navrhujeme terénnu sociálnu prácu so zadlženými obyvateľmi obecných nájomných bytov.
30. Podporíme vznik integračných a denných centier komunitnej pomoci pre ľudí bez domova.
31. V zákone o pomoci v hmotnej núdzi navrhujeme zaviesť nový „príspevok na ubytovanie“ pre osoby, ktoré nemajú vlastné ani nájomné bývanie (bezdomovci).

Ďalšie opatrenia sú v kapitolách: Zdravotníctvo pre ľudí; Dôchodkový systém a sociálne poistenie; Rodinná politika.

B.15 Rodinná politika

...keď si vážime každú rodinu, aj tú neúplnú, a venujeme jej pozornosť a podporu.

Počet narodených detí na Slovensku za posledné roky už neklesá, oproti minulosti je však veľmi nízky. Slovensku hrozí populačná kríza, starých ľudí je už viac ako mladých. Ľudia sa obávajú mať väčší počet detí pre nedostatok peňazí, bytov a chýbajú aj služby pre rodiny. Verejné zdroje mohli už dávno smerovať k rodinám vo väčšom množstve a zvýšiť pôrodnosť, no skončili vo vreckách oligarchov a im spriaznených politikov.

Výzvy, problémy

Rodina sa právom považuje za základnú bunku spoločnosti, na Slovensku však nemá také postavenie, aké by jej patrilo. Naša spoločnosť sa aj preto prestala rozvíjať. Počet seniorov prevýšil počet detí a v niektorých odvetviach spoločnosti klesá kvalita života.

Jedno z vážnych rizík budúcnosti Slovenska je hrozivý demografický vývoj a starnutie obyvateľstva. Prirodzený prírastok obyvateľstva dramaticky klesol. V roku 2018 bolo seniorov nad 65 rokov prvýkrát v histórii SR viac ako detí do 14 rokov. To mení situáciu a potreby v spoločnosti, na pracovnom trhu i vo verejných financiách.

Počet obyvateľov Slovenska sa má do roku 2060 znížiť o zhruba 400-tisíc, ľudí nad 65 rokov však pribudne. Namiesto terajších piatich bude na jedného seniora pripadať iba 1,6 produktívneho obyvateľa. Vplyv v spoločnosti sa preváža v prospech starších ľudí, budú však závislí na malom počte pracujúcich.

Tento vývoj sa nedá zásadne zmeniť. Jeho nástup a dôsledky však možno zmierniť podporou rodín. Tie majú menej detí ako v minulosti pre chýbajúce financie, nevhodné bývanie a nedostatočné služby. Bežná slovenská rodina stratí po príchode dieťaťa časť príjmov. Výdavky na bývanie, dopravu, energie, stravu či oblečenie sa však zvýšia.

Cieľom podpory rodín je odstrániť obavy a podporovať ich v raste. Slovensko by sa malo stať krajinou priateľskou k rodinám a deťom.

Naše riešenia

Viac peňazí pre rodiny

1. Navrhujeme predĺžiť poberanie materského na 12 mesiacov, zavedieme dobrovoľné nemocenské poistenie študentiek a nezamestnaných.
2. Navrhujeme naviazať rodičovský príspevok na vývoj minimálnej mzdy a rodičia si budú môcť rozložiť dĺžku jeho poberania na kratší alebo dlhší čas, celková vyplatená suma ostane zachovaná.

5 OTÁZKA

3. **Navrhujeme zaviesť tehotenský príspevok vo výške 200 eur mesačne, ktorý bude študentka a pracujúca matka dostávať od 13. týždňa tehotenstva do začiatku poberania materského (približne 4 mesiace) na kompenzáciu jej zníženého príjmu z práce.**
4. Presadíme režim utajeného tehotenstva, počas ktorého bude mať žena nárok na nemocenské dávky a môže požiadať o utajený pôrod.
5. Navrhujeme zvýšiť daňový bonus na všetky deti na dvojnásobok (nielen do 6 rokov) a na tretie a ďalšie deti v rodine na trojnásobok súčasného stavu.

6. Zatraktívňime prácu na čiastočný úväzok pre ženy s malými deťmi podporou flexibilnej formy práce. Navrhujeme oslobodiť ich príjem do 200 eur mesačne od daní a odvodov.
7. Budeme presadzovať, aby firmy a inštitúcie boli povinné vyjsť v ústrety požiadavkám žien s deťmi pracovať na skrátenej pracovnej úväzok.

Lepší prístup k bývaniu

8. Navrhujeme zvýhodnené rodinné stavebné sporenie oslobodené od poplatkov – zmluva na rodinu, zvyšovanie percenta štátnej prémie podľa počtu detí, rozpočítanie stropu príjmov na celú rodinu.
9. Navrhujeme zaviesť „hypotekárne prázdniny: možnosť odkladu splácania istiny aj úrokov z úverov na bývanie pre rodinu s dieťaťom do 3 rokov a možnosť odpočítať si zaplatené úroky z bývania z daňového základu. Čím viac detí, tým vyššia úľava na dani.
10. Podporíme rozbeh výstavby bytov, najmä nájomných, navrhujeme uvoľniť ich odpisovanie, zjednodušiť a narovnať poskytovanie úverov zo Štátneho fondu rozvoja bývania. Navrhujeme upraviť zákony tak, aby nájomné bývanie bolo atraktívne tak pre nájomcov, ako aj pre prenajímateľov.

Nové služby a výhody pre rodiny

11. Presadíme povinné zľavy pre rodiny s deťmi vo forme skupinového vstupného do kina, divadla, múzeí, galérií, atď.

12. Navrhujeme každý rok deň platenej dovolenky navyše pre rodičov za každé dieťa do 15 rokov.
13. Navrhujeme týždeň platenej dovolenky pre otcov novonarodených detí, ako aj možnosť predĺžiť si ju na mesiac vo forme práceneschopnosti z dôvodu opatrovania člena rodiny.
14. Navrhujeme predĺžiť ochrannú lehotu pri otehotnení po strate zamestnania na 6 mesiacov.
15. Navrhujeme, že každé dieťa od 3 rokov bude mať nárok na bezplatné miesto v škôlke, inak rodičia získajú mesačný príspevok 280 eur. Podporíme vznik miní škôlok a podnikových škôlok, ako aj iných flexibilných predškolských zariadení.
16. Navrhujeme rozšíriť sociálne, zdravotné, vzdelávacie, poradenské, podporné služby pre deti, mladých, seniorov a ťažko zdravotne postihnutých členov rodín.
17. Navrhujeme rozvoj terénnych sociálnych a opatrovateľských služieb a siete denných stacionárov. Zavedieme ošetrovateľské a právne poradenstvo či odľahčovacie služby pre rodiny, ktoré sa starajú o odkázaného člena.
18. Zasadíme sa za vytvorenie manželských poradní a podporného systému pre stabilitu rodín, posilníme mediáciu v riešení rodinných sporov a rozvodov.

*Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole:
Sociálna pomoc a starostlivosť.*

B.16 Rómska problematika

... keď aj v osadách vychovávame ľudí k pracovitosti, nie k závislosti na poberaní dávok.

Slovensko nie je jednoliatym štátom. Zhruba pätinu jeho obyvateľstva tvoria etnické menšiny. Najviac zanedbaní sú Rómovia, ktorých štát skôr oddeľuje ako integruje do spoločnosti. Veľká časť eurofondov, ktoré boli určené na rómsku problematiku, sa rozkradla a tisíce ľudí bez vzdelania a nádeje stále žijú v otrasných životných podmienkach v chudobných osadách po celej krajine. Miesto toho, aby sa pracovalo na ich vzdelávaní, umiestnení na trhu práce a zlepšení bývania, kupuje si ich vláda sociálnymi dávkami a svojou ignoranciou ich vyháňa do zahraničia. Zabúda, že v rómskych osadách je v čase nedostatku pracovnej sily na Slovensku obrovský potenciál pre trh práce.

Výzvy, problémy

Spolužitie Rómov a majoritného obyvateľstva je dlhodobo v pozadí záujmu politikov. Veľká časť rómskej populácie žije na hranici chudoby a trpí vysokou nezamestnanosťou, nízko kvalifikovanou prácou, slabým vzdelaním a zlým zdravotným stavom. Na Slovensku žije približne 440-tisíc Rómov, teda asi 8 % celkovej populácie.

Rozdiel medzi rómskou komunitou a majoritným obyvateľstvom je priepastný najmä vo vzdelávaní. Nízka úroveň vzdelania a zručností má katastrofálne následky pri hľadaní zamestnania. Rómske deti, diagnostikované ako deti s ľahkým mentálnym postihnutím, často končia v špeciálnych školách, kam však ani nepatria.

Sociálny systém je neefektívny, nespravodlivý, nemotivuje k zodpovednosti a osamostatneniu sa od sociálnej pomoci štátu. Mnohé rodiny si nedokážu rozložiť mesačné výdavky a stávajú sa obeťou úžery a hazardu.

Naše riešenia

Vzdelanie a práca

1. Navrhujeme, aby deti zo znevýhodneného prostredia od 3 rokov povinne navštevovali materskú školu. Zavedieme pre ne celodenný výchovný systém a prázdninovú prevádzku materských a základných škôl.
2. Navrhujeme model predškolského vzdelávania marginalizovanej komunity. Bude otvorený aj rodine a komunita s aktívnou účasťou rodičov. Materské školy sa môžu stať nástrojmi aj na vzdelávanie rodičov, predovšetkým matiek.
3. Zanalyzujeme prácu občianskych združení v rómskych komunitách a projekty, ktoré dosahujú preukázateľne dobré výsledky, a navrhujeme rozšíriť ich použitie v rámci celej SR.
4. Podporíme programy prepájajúce zaškolovanie detí zo sociálne znevýhodneného prostredia so starostlivosťou o ich zdravie a s pomocou a poradenstvom pre rodičov.
5. Navrhujeme vytvoriť mentorské a tútorské programy na podporu prechodu žiakov zo základnej školy na strednú, zavedieme motivačné štipendiá na stredných školách.
6. Navrhujeme vykonať objektívnu diagnostiku detí s cieľom zastaviť neodôvodnené preraďovanie žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím do špeciálnych škôl.

7. Navrhujeme motivovať obce, aby vytvárali sociálne podniky v činnostiach, ktoré nekonkurujú miestnym súkromným firmám. Cez sociálny aspekt vo verejnom obstarávaní pomôžeme dlhodobo nezamestnaným nájsť si prácu.
8. Navrhujeme zlepšiť možnosti vytvárať nízko kvalifikované pracovné miesta v aktivačných prácach v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou aj sociálnym podnikom, cirkvám, urbánskemu spoločenstvu a tretiemu sektoru.

Sociálna politika a bývanie

9. Navrhujeme vyplácať časť sociálnych dávok v týždňových intervaloch na bankový účet s platobnou kartou. Termíny sa rozvrhnú na rôzne dni v mesiaci.
10. Neplnoletým matkám, ktorým súd priznal rodičovské práva, navrhujeme vyplatiť príspevok a príplatok k príspevku pri narodení dieťaťa na viazaný účet. Z neho budú hradiť len výdavky súvisiace s deťmi.
11. Navrhujeme, že nárok na príspevok na bývanie bude mať každý občan v hmotnej núdzi. Pridelí sa v závislosti od plnenia zákonných povinností, ako aj od priestupkovej či trestnej činnosti. Rodiny zo sociálne znevýhodneného prostredia budú môcť preddavkovo čerpať účelovo viazaný príspevok na bývanie.
12. Navrhujeme, aby všetky príjmy sociálnych dávok boli zahrnuté

do inštitútu osobitného príjemcu.
Zadržané dávky sa spätne nevyplatia.

13. Navrhujeme, že dávky budú viazané na bezúhonnosť člena rodiny.
Ak rodičia detí, páchajúcich priestupkovú či trestnoprávnu činnosť, nezaplatia pokutu, budú ju musieť odpracovať cez verejnoprospešné práce.
14. Navrhujeme zaviesť automatické inkaso platieb, spojených s bývaním, z účtu prijímateľa sociálnych dávok.

Právo a prevencia

15. Navrhujeme férovo vysporiadať pozemky pod nelegálnymi rómskymi osadami zámenou za iný pozemok štátu v rovnakej hodnote.
16. Zvýšime finančnú gramotnosť Rómov najmä cez vzdelávanie a poskytovanie informácií o finančných službách.
17. Navrhujeme prísnejšie postihovať nenávisťné a extrémistické prejavy, ktoré podnecujú k násiliu, vrátane tých na sociálnych sieťach a internete.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Dôchodkový systém a sociálne poistenie; Sociálna pomoc a starostlivosť; Rodinná politika.

B.17 Životné prostredie

...keď voda, vzduch, lesy a celá príroda sú národným pokladom, ktorý si dobre chránime.

Životné prostredie sa dlhé roky zanedbáva. Tisícky skládok odpadu v najkrajších lokalitách Slovenska, chýbajúca kanalizácia pri zásobárňach pitnej vody, rúbanie lesov pre rýchly zisk v chránených oblastiach. Pneumatiky a plasty v lesoch, uhynutá zver pre sebeckosť a hrabivosť niektorých ľudí či zničené prehrádzanie vodných tokov. V tejto atmosfére sa úrady starajú len o plnenie predpisov a procedúr, no skutočný stav prírody si nevšímajú.

Výzvy, problémy

Stav životného prostredia na Slovensku sa zhoršuje nielen pre klimatické zmeny, ale aj pre korupčné prostredie vládnych autorít. Máme neprehľadný systém právnej ochrany životného prostredia. Tvorbu legislatívy ovplyvňuje veľa záujmových skupín. Zákony týkajúce sa životného prostredia nie sú u nás zlé, ich uplatnenie v praxi a vymožitelnosť práva sú žalostné.

Environmentálny dlh z minulosti je veľký. Nedoriešené sú viaceré kauzy, pribúdajú nové formy znečisťovania a devastovania životného prostredia. Chýba diskusia o klimatických zmenách a o spôsobe, ako im čeliť, ale aj vízia ochrany pred povodňami. Opomína sa environmentálna výchova.

Nakladanie s financiami na životné prostredie je často neefektívne. V kríze je aj hospodárenie s vodnými zdrojmi. Upadá starostlivosť o hospodárske lesy, ktoré sú dôležitým krajinným prvkom. Hrozivé rozmery dosiahla devastácia lesov a posledných zvyškov našich najvzácnejších pralesov, najmä nadmernou ťažbou dreva, nerastných surovín a výstavbou.

Obrovskú škodu na životnom prostredí spôsobujú dopravné emisie, predovšetkým pre rastúci počet áut.

Zanedbané životné prostredie sa negatívne odráža na zdraví obyvateľstva.

Naše riešenia

Organizácia a riadenie starostlivosti o životné prostredie

Hnutie OĽANO sa vždy zasadzovalo za dôsledné vyšetrenie environmentálnych káuz, napríklad výrubov lesov v chránených územiach, primiešavanie azbestu alebo iného odpadu do materiálu pri výstavbe diaľnic, korupcie na úradoch životného prostredia a podobne. Veľmi dôležitá je však aj organizácia a riadenie celého štátneho systému ochrany životného prostredia.

1. Navrhujeme rozšíriť kompetencie ministerstva životného prostredia o priamu správu národných parkov a prírodných rezervácií (podobne ako v ČR). Navrhujeme obnoviť samostatný Výbor NR SR pre životné prostredie, ochranu prírody a krajiny ako gestora pre kľúčové právne predpisy v životnom prostredí.
2. Navrhujeme, aby bola vypracovaná nová štátna environmentálna politika, ktorá určí dlhodobú víziu a stratégiu (aj krátkodobé operatívne ciele) ochrany a tvorby životného prostredia. Mala by vychádzať z platných a rešpektovaných európskych princípov trvalej udržateľnosti, predbežnej opatrnosti a princípu „znečisťovateľ platí“, a tiež z relevantných medzinárodných dohovorov, kde je SR signatárom (napr. Ramsarský dohovor).
3. Na základe novej štátnej environmentálnej politiky navrhujeme reorganizáciu ministerstva životného prostredia a jeho podriadených organizácií, vrátane presnejšieho

definovania ich kompetencií, priorit a úloh. Navrhujeme zrušiť nadbytočné riadiace úrovne vo verejnej správe.

4. Iniciujeme verejnú diskusiu s cieľom zjednodušiť a sprehľadniť právny systém v ochrane životného prostredia (vrátane fungovania verejnej správy), najmä integráciou právnych predpisov, ktoré stanovujú spôsob a rozsah využívania prírodných zdrojov.
5. Vysporiadanie majetkovej ujmy majiteľov nešťatných lesov v chránených územiach navrhujeme riešiť prednostne výmenou (prípadne ich prenájmom alebo zmluvnou ochranou) týchto lesov za lesy vo vlastníctve štátu mimo chránených území.
6. Navrhujeme zanalyzovať a prehodnotiť primeranosť úrovne finančných a personálnych kapacít Štátnej ochrany prírody SR a prijať opatrenia na zlepšenie praktickej ochrany prírody, okrem iného aj zabezpečením aktualizácie a realizácie Programov záchrany a Programov starostlivosti.
7. Navrhujeme posilniť právomocí a kapacity Štátnej ochrany prírody SR, aby mohla účinne zabezpečovať ochranu prírody na celom území Slovenska, prioritne v národných parkoch, územiach sústavy NATURA 2000, ako aj v ostatných chránených územiach.

Posilnenie občianskej participácie

Podpora spolurozhodovania občanov a komunit o záležitostiach súvisiacich

s premenou krajiny, ťažbou surovín či zriaďovaním skládok odpadov je jednou z našich priorit. Dôležité pritom je vychádzať z najnovšej európskej legislatívy.

8. Navrhujeme novelu zákona o posudzovaní vplyvov na životné prostredie, ktorá zníži nežiaduci ekonomický vplyv navrhovateľa (investora) na spracovateľov jednotlivých stupňov odbornej dokumentácie všade tam, kde je to možné.
9. Navrhujeme novelu Občianskeho súdneho poriadku, aby verejnosť získala právo domáhať sa na súdoch nápravy akéhokoľvek porušenia zákonov v životnom prostredí (stavebný zákon, lesný zákon, zákon o vodách...), ako to vyplýva z Aarhuského dohovoru. V súčasnosti má verejnosť takéto právo len v zákone o ochrane prírody a zákone o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA).
10. Navrhujeme, aby bola v stavebnom zákone zabezpečená informovanosť občanov o zámeroch stavieb, a to povinným zverejňovaním informácií o začatí konania (nielen na internete, ale aj na mieste stavby) s výrazným vplyvom na životné prostredie. Navrhujeme, aby boli zverejňované územné rozhodnutia a stavebné povolenia s výrazným dopadom na životné prostredie na internetovej stránke enviroportal.sk.
11. Navrhujeme, aby bola zrušená možnosť paušálne utajovať dokumentácie z konaní o povoľovaní jadrových zariadení, lebo je to v rozpore s európskym právom a ústavou. Utajované by mali byť len konkrétne pasáže dokumentov, obsahujúce veľmi dôverné a citlivé skutočnosti.
12. Navrhujeme reformu činnosti Environmentálneho fondu. Ide najmä o odstránenie pretrvávajúceho znevýhodnenia organizácií, ktoré realizujú projekty pomocou vlastných pracovníkov či rozšírenie spektra oprávnených nákladov v ekovýchove. Ale aj presadenie režimu predbežných alokácií, nielen preplácania (refundácie)

zdokladovaných nákladov, napríklad využitím mechanizmu zálohy na realizáciu projektu.

Environmentálne vzdelávanie

Základné hodnotové postoje, medzi ktoré patrí vzťah ku krajine, sa vytvárajú už v rodine a ranom detstve. Tento základ treba rozvíjať a kultivovať v školách a ekocentrách, aby prerástol do celoživotného vzdelávania.

13. Navrhujeme prehodnotiť a zaktualizovať štátnu politiku vo výchove a vzdelávaní k životnému prostrediu a trvalo udržateľnému rozvoju.
14. Navrhujeme opatrenia na vyriešenie kompetenčných nejasností medzi ministerstvami školstva a životného prostredia v otázke zodpovednosti za environmentálnu gramotnosť obyvateľstva a celoživotného vzdelávania v tejto oblasti.
15. Podporíme medzinárodnú spoluprácu škôl v environmentálnej výchove, najmä so štátmi V4 a Ukrajinou.

Ochrana biologickej rozmanitosti a lesov a NATÚRA 2000

Pre trvalo udržateľný a vyvážený rozvoj krajiny je dôležité zachovať prírodnú rozmanitosť a slobodný pohyb človeka krajinou. Zároveň je potrebné uvažovať nad opatreniami na ochranu lesov pred krádežami, požiarmi či drancovaním, rešpektovať súkromné vlastníctvo, presadzovať princíp spravodlivej kompenzácie za majetkovú ujmu, spôsobenú projektami vo verejnom záujme.

16. Navrhujeme zmenu organizácie chránených území tak, aby správy národných parkov a chránených krajinných oblastí získali právnu subjektivitu a v 5. stupni ochrany prírody bol rešpektovaný princíp bezzásahovosti so striktnou ochranou prírody a možnosťami pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a mierne formy turistického ruchu.
17. Navrhujeme novelu kompetenčného zákona, zákona o ochrane prírody a krajiny, zákona o lesoch a zákona o vodách tak, aby na jednom území

neboli v konflikte dva aj tri orgány štátnej správy, ktoré sa riadia viacerými zákonmi (napr. TANAP), pričom majú realizovať ciele, ktoré sú často v priamom rozpore.

18. Navrhujeme takú zonáciu národných parkov, ktorá zabezpečí ich účinnú ochranu v súlade s medzinárodnými kritériami IUCN. Rozsah zón bez ľudských zásahov bude totožný s 5. stupňom ochrany prírody a bude tvoriť viac ako 50 % rozlohy územia, určených platným zákonom o ochrane prírody. Na ostatnom území národných parkov budú možné len účelové zásahy v prospech ich ochrany a využívania v súlade účelom národných parkov.
19. Navrhujeme podporiť myšlienku environmentálneho pôdneho fondu, ktorý doplní poľnohospodársky a lesný pôdny fond. Bude tvorený prevažne brehovými porastmi, ochrannými veternými lesnými pásmi, zeleňou vo voľnej krajine, ale aj chránenými územiami s bezzásahovým režimom (najmä lesnými prírodnými rezerváciami). Pre porasty v tomto fonde nebude potrebný plán starostlivosti o les, len zjednodušený predpis starostlivosti o ekosystémy.
20. Navrhujeme podporiť spravodlivé a primerané požiadavky neštátnych vlastníkov na riešenie majetkovej ujmy, ktorá vzniká súkromným vlastníkom v chránených územiach, ochranných pásmach vodných zdrojov, na plynovodoch a elektrovochodoch.
21. Štátne orgány by mali zabezpečiť legislatívny rámec pre zjednodušenie odškodnenia v súvislosti s ochranou životného prostredia. Navrhujeme prijať opatrenia na kompenzáciu majetkovej ujmy formou výmeny súkromných pozemkov za štátne pozemky, formou dlhodobého prenájmu, výkupu pozemkov, zmluvnej ochrany alebo jednorazovej finančnej náhrady.
22. Navrhujeme dobudovať reprezentatívnu sústavu chránených území na Slovensku (medzinárodne významné chránené územia vrátane území NATURA 2000, chránené územia

národného a miestneho významu) s dostatočnou rozlohou na zachovanie biologickej rozmanitosti a prírodného dedičstva Slovenska. Rozsah bezzásahových území bude viac ako 5 % územia Slovenska, v stredno- a dlhodobom výhľade.

23. Navrhujeme dôslednú ochranu najvzácnejších území a zadefinujeme mieru ochrany ostatných území na princípe ekologickej a ekonomickej únosnosti. Pri chránených územiach navrhujeme prioritne zohľadňovať ich spoločenskú významnosť bez ohľadu na vlastníctvo, no súkromným vlastníkom nahradíme spôsobenú ujmu v plnej výške. Zjednodušíme proces vyhlasovania chránených území, aj území ktoré sú súčasťou územných systémov ekologickej stability.
24. Navrhujeme prijať opatrenia na zásadnú zmenu v lesnom hospodárení tak, aby prioritou bolo prírode blízke hospodárenie (účelový hospodársky spôsob, trvalo viacetážové porasty, mozaikové porasty) s cieľom využívania komplexnej hodnoty lesov a ekologickej stabilizácie krajiny.
25. Navrhujeme konkrétne opatrenia na postupné znižovanie objemu vývozu nespracovaného dreva do zahraničia a opatrenia, aby štát vytváral podmienky na zvýšenie miery finalizácie výrobkov z dreva na našom území.
26. Navrhujeme opatrenia na obmedzenie kriminality súvisiacej s nelegálnou ťažbou dreva. Presadzovaním prírode blízkeho hospodárenia v lesoch budeme vytvárať podmienky pre zastavenie trendu zvyšovania kalamitných (náhodných) ťažieb. Proti zneužívaniu náhodných ťažieb na účelovú ťažbu zdravého lesa navrhujeme zaviesť tvrdé opatrenia.
27. Navrhujeme protikorupčné opatrenia v lesnom hospodárstve s cieľom zvýšiť kontrolu opodstatnenosti náhodných ťažieb. Tie predstavujú na Slovensku asi polovicu celkovej ťažby dreva, sú nedostatočne kontrolované a nepodliehajú žiadnemu limitu.

Navrhujeme stanoviť povinnosť odborného lesného hospodára hlásiť akúkoľvek náhodnú ťažbu vopred na príslušný lesný úrad a povinnosť úradu takúto informáciu včas zverejniť na svojej webovej stránke.

28. Navrhujeme opatrenia na prísnejšiu kontrolu obchodu s drevom, najmä v štátnych lesoch. Drevo je zdroj, na ktorý sa upiera pozornosť korupčných skupín, kradne sa omnoho ľahšie ako peniaze.
29. Navrhujeme, aby bola povinná certifikácia FSC (Forest Stewardship Council) v štátnych lesoch, vrátane vojenských, a opatrenia proti obchádzaniu, resp. formálnemu napĺňaniu požiadaviek certifikácie. Navrhujeme podporiť dobrovoľné zavádzanie certifikácie FSC v lesoch neštátnych vlastníkov.
30. Navrhujeme zrušiť zbytočné obmedzenia vstupu ľudí do lesov.
31. Budeme proti návrhom, ktoré chcú zrušiť zákaz vjazdu motorových vozidiel bez oprávnenia do lesov v trestnom zákone.

Ochrana a racionálne využívanie pôdy a vody, ekologické hospodárstvo

Budeme dbať na ochranu vody a pôdy, našich strategických prírodných zdrojov. Osobitne pri tom chceme chrániť územie prameňov a územie podzemného rezervoáru pitnej vody na Žitnom ostrove.

32. Navrhujeme opatrenia proti nezodpovedným záberom kvalitných orných pôd na nepoľnohospodárske účely. Navrhujeme, aby na výstavbu bola prednostne využívaná devastovaná pôda.
33. Navrhujeme zvýšiť účinnosti a vymáhateľnosť právnych nástrojov v environmentálnej oblasti, postupné odstraňovanie starých environmentálnych záťaží a zabránenie tvorby nových. Navrhujeme urýchlenú asanáciu extrémne nebezpečných lokalít (napr. Strážske, Poša, Dubová).

34. Budeme vystupovať proti zníženiu alebo odstráneniu odvodu za odňatie poľnohospodárskej pôdy, ak nebude nahradený iným účinnejším mechanizmom.

35. Navrhujeme zmenu správy vodného hospodárstva:

- Správu povodí by mala vykonávať odborná organizácia ministerstva.
- Štátne podniky vo vodnom hospodárstve by mali prejsť pod správu hospodárskych rezortov.
- Odborné inštitúcie v ochrane vôd by mali byť zreorganizované, aby sa odstránili duplicitné a nadbytočné činnosti.

36. Navrhujeme zosúladiť slovenskú legislatívu s európskou smernicou o vode.

37. Navrhujeme novú vodnú politiku tak, aby sa zabezpečilo postupné obnovenie poškodených vodných útvarov, zastavilo znečisťovanie vôd, pokles množstva vôd a zabezpečil sa dostatok pitnej vody v regiónoch.

38. Navrhujeme, aby bola komplexne sledovaná kvalita vôd od znečisťovateľov až po ich využívanie vo vodárenských zdrojoch.

39. Navrhujeme, aby bol vytvorený informačný systém o vodách. Navrhujeme sprístupniť verejnosti údaje o kvalite povrchových, podzemných a pitných vôd.

40. Navrhujeme sprístupniť evidenciu vydaných povolení a iných rozhodnutí Štátnej vodnej správy.

41. Navrhujeme, aby bol vypracovaný akčný program na elimináciu dopadov sucha, v ktorom budú opatrenia na prírodné zadržiavanie vody v krajine.

42. V plánoch protipovodňovej ochrany takisto navrhujeme opatrenia prírodné zadržiavanie vody v krajine (zelená infraštruktúra).

43. Navrhujeme, aby boli podporené projekty na odvádzanie a čistenie odpadových vôd a obnovu vodárenskej infraštruktúry.

44. Navrhujeme transparentné a efektívne využívanie finančných prostriedkov na projekty ochrany vôd z verejných zdrojov.
45. Navrhujeme opatrenia na dôsledné uplatňovanie zákona o vodách, ktoré zabezpečia ochranu a udržiavanie vody v krajine.
46. Navrhujeme opatrenia na zlepšenie schopnosti krajiny zadržiavať vodu, ako aj preventívne opatrenia proti vysychaniu krajiny, a to najmä:
- Dôslednou ochranou všetkých vodohospodársky významných lesov pred nadmernou ťažbou dreva.
  - Budovaním jednoduchých vodozádržných opatrení (hradenie bystrín, jednoduché prehrádzky a pod.) v lesoch, na lesných cestách a zväžniciach, vrátane sanácie všetkých nevyužívaných ciest a zväžnic.
  - Budovaním vodozádržných opatrení na poľnohospodárskej pôde a v sídlach.
  - Ochranou a obnovou prirodzených záplavových území, mokradí, malých vodných nádrží a rybníkov.
  - Ochranou prirodzených, voľne tečúcich úsekov vodných tokov a revitalizáciou regulovaných úsekov tokov všade tam, kde je to možné, najmä v extraviláne.
  - Výsadbou ekologicko-energetických lesných porastov na degenerovaných a málo bonitných nevyužívaných poľnohospodárskych pôdach.
47. Navrhujeme vo väčšej miere využiť eurofondy na podstatné zvýšenie napojenia ľudí a obcí na verejné vodovody a kanalizáciu. V súčasnosti je napojených iba 67,7 % celkového počtu obyvateľov.

Ochrana ovzdušia a klímy, energetika

Klimatická a energetická bezpečnosť Slovenska sú úzko prepojené, pretože ušetrená energia a energia vyrobená z obnoviteľných zdrojov nezaťažuje klímu

a znižuje závislosť na dodávkach fosilných palív z nestabilných častí sveta.

48. Budeme podporovať ciele EÚ v rozvoji obnoviteľných zdrojov energie na 35 % do roku 2030. Súčasne navrhujeme opatrenia na postupné znižovanie energetickej náročnosti našej ekonomiky a zvyšovanie jej energetickej účinnosti o 32,5% do roku 2030.
49. V súlade s kritickým vývojom nárastu priemernej teploty navrhujeme ambiciózne zníženie emisií skleníkových plynov, a to o 65 % do roku 2030.
50. V súlade s očakávaným vedecko-technickým pokrokom navrhujeme, aby boli vytvorené podmienky pre dosiahnutie 100 % výroby energií (ak bude možné) z obnoviteľných zdrojov do roku 2050.
51. Navrhujeme účinnejšiu kontrolu Úradu pre reguláciu sieťových odvetví v otázke dodržiavania zákazu dotovať spaľované drevo z lesov na energetické účely. Prioritou musí byť čo najvyššia miera zhodnotenia dreva na našom území (drevostavby, nábytkárstvo a pod.)
52. Navrhujeme, aby boli stransparentnené a postupne odstránené tzv. skryté dotácie jednotlivých energetických zdrojov, aby rozhodovala vyššia energetická účinnosť (EROEI) a environmentálna vhodnosť energetického zdroja.
53. Navrhujeme, aby bol prevádzkovateľ jadrovej elektrárne zodpovedný za prípadné jadrové škody v plnej výške, pričom s rovnakým stupňom zodpovednosti musí byť zabezpečené aj narábanie s jadrovým odpadom.
54. Navrhujeme podporu pre iné obnoviteľné zdroje, napríklad bioplynové stanice (mnohé fotovoltaické a malé vodné a veterné elektrárne sú často budované nezmyselne a nekonceptne).
55. Navrhujeme podporiť tvorbu plánov a systémov energetickej bezpečnosti aj na regionálnej a miestnej úrovni, aby sa vytvoril priestor pre postupnú dereguláciu a decentralizáciu energetiky.
56. Navrhujeme podporiť opatrenia na

obmedzenie spaľovania uhľia biomasy v osídlených oblastiach a vhodnú reguláciu dopravy (preferencia mestskej hromadnej dopravy, využívanie elektrickej trakcie, integrovaných dopravných systémov).

57. Navrhujeme podporiť smerovanie Slovenska k bezuhlíkovej ekonomike, napríklad cez ochranu lesov, výsadbu stromov a obmedzovanie produkcie oxidu uhličitého, uhlíkovou daňou a zmysluplnou podporou elektromobility, najmä vo verejnej doprave. Cieľom je, aby sa do roku 2040 dosiahla uhlíková neutralita.
58. Navrhujeme monitoring a reguláciu pachov a ďalších škodlivých emisií z výrobných zariadení, ktoré sa nachádzajú v blízkosti osídlených oblastí. Pre veľkých znečisťovateľov navrhujeme povinnosť zabezpečiť verejné meracie a informačné systémy pod dohľadom nezávislých inštitúcií. Ochranu kvality života obyvateľov, žijúcich v blízkosti takýchto prevádzok, navrhujeme zvýšiť aj novelizáciou zákona o ochrane ovzdušia a súvisiacich noriem.

Hospodárenie s odpadmi

Slovensko potrebuje legislatívu na znížovanie produkcie odpadov podľa zásady „minimalizovať – znovu použiť – recyklovať – a až potom spaľovať a bezpečne skládkovať“.

59. Navrhujeme, aby bol vypracovaný nový a jednoduchší a zrozumiteľnejší systém evidencie vzniku a spôsobu nakladania s odpadmi.
60. Navrhujeme opatrenia na sfunkčnenie systému zálohovania jednorazových nápojových obalov.
61. Navrhujeme obmedziť zbytočné používanie plastov. Navrhujeme podporiť predaj tovaru v opakovane použiteľných obaloch a vo všetkých typoch vratných zálohovaných obaloch.
62. Všade tam, kde je to možné účelné, navrhujeme presadzovať uprednostňovanie tzv. množstvového systému zberu odpadov (pred paušálnym), ktorý je spravodlivejší

a vedie producenta odpadov k minimalizácii tvorby odpadov. To je jedným zo základných cieľov odpadového hospodárstva SR (aplikácia princípu „znečisťovateľ platí“).

63. Navrhujeme opatrenia na rozšírenie triedenia a spracovania biologicky rozložiteľných komunálnych odpadov (najmä v mestských aglomeráciách), ktoré sa v nemalej miere podieľajú na objeme komunálneho odpadu. Väčšinou zbytočne končia na skládkach alebo v spaľovniach. Riešením sú napríklad obecné a komunitné kompostárne.
64. Navrhujeme dôsledné uplatňovanie existujúcej legislatívy v boji s environmentálnou kriminalitou (napr. skládky odpadov) – od prevencie, cez vzdelávanie, až po dôslednejšie uplatňovanie sankcií. Navrhujeme, aby základný trest pre toho, kto vytvorí nelegálnu skládku odpadov, bolo vrátenie postihnutého miesta do pôvodného stavu na vlastné náklady.
65. Navrhujeme sprísnenie národnej legislatívy a zvýšenie kontrolnej činnosti príslušných orgánov na zamedzenie dovozu odpadu na Slovensko zo zahraničia pod zámienkou energetického zhodnocovania surovín.

Nerastné bohatstvo a trvalo udržateľná doprava

Najdôležitejšie prírodné zdroje by mali zostať vo vlastníctve štátu, pričom na spôsob ich využitia musia mať rozhodujúci vplyv ľudia a miestne komunity, ktorých by sa prípadná ťažba týkala najviac. Vnímame tieto zdroje ako dedičstvo, ktoré musíme využívať veľmi zodpovedne, pretože je tu aj pre nasledujúce generácie.

Pre zmiernenie dopadov na životné prostredie je potrebné podporovať aj verejnú dopravu, ktorej podiel by mal rásť na úkor individuálneho motorizmu.

66. Navrhujeme upraviť legislatívu tak, aby ťažba surovín, ktorá ohrozuje zdravie a život, bola možná len po odsúhlasení občanmi dotknutých obcí v referende.
67. Budeme podporovať integrované dopravné systémy, kombinujúce

najvýhodnejšie vlastnosti jednotlivých druhov dopravy (železničnej, cestnej, vodnej, leteckej, cyklistickej, pešej), aj z hľadiska vplyvov na životné prostredie.

- 68. Navrhujeme, aby sa súčasťou dopravných generelov miest a obcí stali aj generely cyklistickej a pešej dopravy.
- 69. Navrhujeme povinnosť riešiť cyklistickú infraštruktúru pri výstavbe alebo rekonštrukcii dopravnej infraštruktúry všade tam, kde je to možné.
- 70. Navrhujeme legalizáciu ohľaduplnej jazdy bicyklom po všetkých chodníkoch, popri ktorých nevedú paralelné cyklochodníky.

Kvalita života

Životné prostredie nechráňime samoúčelne. Okrem úcty ku všetkému živému je pre nás hlavnou motiváciou aj zlepšenie kvality ľudského života.

- 71. Budeme podporovať zachovanie a rozširovanie verejných priestorov a plôch verejnej zelene v mestách a obciach.
- 72. Navrhujeme opatrenia na zlepšenie podmienok pre účasť občanov na územnom plánovaní a ďalších formách rozhodovania o verejných priestoroch a verejnej zeleni.
- 73. Negatívny trend likvidácie verejných priestorov a verejnej zelene kvôli stavebnej činnosti navrhujeme obmedziť formou uzákonenia tzv. intaktných (bezzásahových) plôch zelene v mestách a obciach, ktorých preklasifikovanie by bolo možné len miestnym referendom občanov.
- 74. Navrhujeme možnosť vyhlasovať bezzásahové zelené plochy (trvalo prístupné verejnosti) aj v intravilánoch obcí a miest. Navrhujeme, aby sa podporilo budovanie zelených striech.
- 75. Navrhujeme vypracovanie a schválenie vyhlášky, regulujúcej používanie chemických prostriedkov (postrekov) v intravilánoch miest a obcí. Prvoradým kritériom musí byť zdravotná nezávadnosť.

76. Navrhujeme opatrenia na zlepšenie urbanistických a územnoplánovacích prístupov k mestskému prostrediu. Navrhujeme obmedziť uprednostňovanie individuálnych záujmov investorov pred záujmom komunity všade tam, kde je to možné.

- 77. Navrhujeme, aby samosprávy mohli cez svoju daňovú politiku podporovať environmentálne priaznivé správanie obyvateľstva.
- 78. Navrhujeme zmeniť zákon o správnych poplatkoch tak, aby samosprávy mohli regulovať aktivity s vplyvom na životné prostredie (umiestňovanie billboardov, reklamných plôch, atď.)
- 79. Navrhujeme obmedziť budovanie nových reklamných plôch (billbordov) pri cestách mimo intravilánov miest a obcí. A to najmä pre bezpečnosť cestnej premávky, estetické a krajino-ekologické hľadisko.

80. Navrhujeme posilniť ochranu detí a mládeže pred manipulatívnymi praktikami reklamného priemyslu a lepšie označovanie výrobkov v predaji konečnému spotrebiteľovi (uvádzanie pôvodu, akosti a zloženia výrobkov, stanovenie minimálnej veľkosti písma na obaloch výrobkov, najmä potravín).

Európska integrácia v oblasti životného prostredia

Slovensko patrí do Európy a slovenská príroda si zaslúži ochranu pomocou zákonov, overených praxou najrozvinutejších krajín.

- 81. Navrhujeme, aby sa dodržiavali aj tie medzinárodné záväzky SR, ktoré neobsahujú priame sankcie. (Dohovor o biologickej diverzite, Ramsarský dohovor – ochrana mokradí, Bernský dohovor – ochrana biotopov a druhov, Bonnský dohovor – ochrana migrujúcich druhov živočíchov, Washingtonský dohovor – CITES – obchodovanie s ohrozenými druhmi, atď.)
- 82. Budeme dbať, aby sa dodržiavali environmentálne záväzky, ktoré vyplývajú z členstva SR v európskych a globálnych inštitúciách.

83. Navrhujeme medzinárodnú operatívnu výmenu informácií o environmentálnych hrozbách a rizikách, najmä so susednými krajinami.

84. Na základe platného Environmentálneho akčného plánu EÚ navrhujeme väčšiu integráciu environmentálnych aspektov do rozvojových politík.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Spravodlivosť, dobré zákony a vymožitelnosť práva; Zdravotníctvo pre ľudí; Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou; Zodpovedné hospodárenie štátu; Priemysel, služby, inovácie; Energetika; Spoľahlivá doprava.

B.18 Kultúra a médiá

...keď kultúra začína v rodine, pokračuje v škole a nekončí v divadle.

Kultúra bola vládám roky doslova ukradnutá. Jej dlhodobé podfinancovanie spôsobilo, že nežije naplno, iba prežíva. Chýba v nej vzájomný dialóg, ministerstvo robí rozhodnutia na politickú objednávku. Verejnoprávna televízia a rozhlas dávajú viac priestoru politickým nominantom ako nestranným, objektívnym informáciám. Výsledkom je strata dôveryhodnosti, stále väčšia nedôvera k serióznym médiám a odklon ku konšpiračným zdrojom.

Výzvy, problémy

Kultúra je nevyhnutnou súčasťou každého národa. Umenie človeka zjemňuje, pomáha mu vnímať krásu a estetiku. Kultúra vplýva na civilizačný rozvoj národa kultúrne inštitúcie hrajú významnú úlohu vo vzdelávaní a formovaní ľudí.

Kultúrny a kreatívny priemysel patrí Európe medzi najdynamickejšie sektory. Odhaduje sa, že v Európskej únii tvorí okolo 3 % HDP a približne päť miliónov pracovných miest. V SR je však kultúrny priemysel len veľmi málo rozvinutý.

Slovensko má najviac hradov a zámkov na obyvateľa na svete. Lenže stav nášho kultúrneho dedičstva je biedny, tretina kultúrnych pamiatok je v dezolátnom stave. Chýbajú peniaze na ich záchranu, nie sú vyriešené vlastnícke práva, propagácia, infraštruktúra a doplnkové služby pre návštevníkov sú slabé.

Situácia v médiách je nepriaznivá pre nadmernú reguláciu, nezmyselné novelizácie tlačového zákona či krížové vlastníctvo médií oligarchami.

Digitalizácia médií a celej spoločnosti priniesla výrazný vplyv sociálnych médií, ktoré sú zatiaľ neregulované a často dávajú priestor dezinformáciám.

Naše riešenia

Kultúra do regiónov

1. Podporíme vstup súkromných investícií do kultúry.
2. Navrhujeme zlepšiť prístup ku kultúre aj v odľahlých častiach Slovenska.
3. Navrhujeme zlepšiť a zjednotiť dopravné a informačné značenie historických a turistických atrakcií, ako aj propagáciu a informovanosť o lokalitách a kultúrnych inštitúciách krajiny.
4. Navrhujeme úpravu operačných programov eurofondov, aby sa dali využiť na rekonštrukciu kultúrnych pamiatok.
5. Navrhujeme podporiť obnovu a záchranu kultúrneho dedičstva pre ďalšie generácie a zároveň tým podporíme cestovný ruch. Umožníme odpredať vybrané ruiny kultúrneho dedičstva záujemcom za symbolickú sumu so záväzkom obnoviť ich a sprístupniť verejnosti.
6. Navrhujeme financovanie obnovy chátrajúcich národných kultúrnych pamiatok príjmami zo špeciálnej lotérie.

Kultúrne inštitúcie

7. Navrhujeme podporiť filmovú tvorbu vytvorením podmienok na získanie zahraničného kapitálu.
8. Navrhujeme zvýšenie prostriedkov pre Fond na podporu umenia.
9. Navrhujeme zavedenie kultúrnych pasov pre mládež, ktoré umožnia zvýhodnený prístup do národných kultúrnych inštitúcií.

10. Podporíme transformáciu knižníc, aby splňali aj úlohu komunitných a kultúrno-vzdelávacích centier.

Poriadok v médiách

11. Sme otvorení diskusii o zrušení koncesionárskych poplatkov, avšak len za predpokladu, že zákonom určí pevné percento financovania zo štátneho rozpočtu, ktoré by zabezpečilo plnohodnotné fungovanie verejnoprávnych médií. Cieľom je výrazne znížiť závislosť verejnoprávnych médií od politických vplyvov.
12. Podporíme transformáciu RTVS na modernú televíziu a rozhlas, ktoré naplnia svoje verejnoprávne poslanie s využitím nových technológií a trendov.
13. Navrhujeme zrušiť voľbu riaditeľa RTVS v parlamente a nahradiť ju voľbou nezávislým fórom odborníkov, aby riaditeľ nebol politickým nominantom.
14. Navrhujeme sfunkčniť zákon o zákaze krížového vlastníctva médií.
15. Navrhujeme nový mediálny zákon, vrátane ochrany novinárov regulácie nenávisťného obsahu na internete. Zadefinujeme postavenie a ochranu novinárov.
16. Navrhujeme audit Audiovizuálneho fondu a jeho transformáciu na transparentnú inštitúciu, ktorá sa bude aktívne podieľať na zlepšení kvality slovenskej filmovej tvorby.

17. Navrhujeme, aby sa zrušila povinnosť dabovať filmy do slovenského jazyka so zachovaním povinnosti otvorených titulkov v slovenčine, aby sa zlepšila znalosť cudzích jazykov. Povinný dabing ostane iba pre detské filmy.
18. Navrhujeme prísnu ochranu detí a mládeže v mediálnom prostredí
19. Navrhujeme zrušiť všetky tri umelecké fondy a zriadiť jednu nadáciu na podporu kultúry, kde bude mať zastúpenie literatúra, hudba aj výtvarné umenie. Všetky dotácie z ministerstva kultúry navrhujeme presunúť do existujúcich špecializovaných a nezávislých fondov.
20. Navrhujeme zrušiť povinnosť umelcov a autorov prispievať do umeleckých fondov, pokiaľ platia dane a odvody.
21. Podporíme vytvorenie nezávislej Rady pre kolektívnu správu práv podľa autorského zákona.
22. Podporíme vydávanie pôvodnej slovenskej literatúry všetkých žánrov.

*Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole:
Rodinná politika.*

B.19 eGovernment a informačné technológie

**...keď digitalizácia prináša zjednodušenie života,
nie komplikácie a predraženie.**

Svet 21. storočia žije digitálne. Listy, správy, fotografie a videá si nenesieme v materiálnej podobe, posielame si ich cez internet. Na Slovensku však štát zaspal dobu. Ešte veľa dokumentov a procesov žiada od občanov v papierovej podobe. Keď už je niečo aj elektronické, je to zložité a pre menej skúseného občana prakticky nepoužiteľné. Namiesto uľahčenia života tak drahé IT systémy priniesli ľuďom skôr komplikácie a problémy.

Výzvy, problémy

Úlohou informačných systémov je zefektívniť komunikáciu ľudí so štátom a skvalitniť služby na úradoch. Od tohto ideálu je Slovensko stále ďaleko.

IT systémy občanov skôr odrádzajú využívať elektronické služby. Majú zložité užívateľské prostredie, často neprinášajú žiadnu pridanú hodnotu oproti papierovému procesu.

Azda najznámejší projekt informatizácie „jedenkrát a dost“ neodbúrava byrokraciu, len ju schováva na úrady a presúva z občanov na úradníkov.

Informatizácia verejnej správy stojí v priemere 500 mil. eur ročne. Za to však občania dostanú veľmi malú hodnotu. Napriek obrovským výdavkom sú verejné inštitúcie často závislé od dodávateľov systémov a podporných služieb. Vlastníctvo a odovzdávanie zdrojových kódov štátnych IT systémov má pre nejasné predpisy veľké nedostatky, dokumentácia je často nepoužiteľná.

Z hľadiska digitálnej transformácie ekonomiky a konkurencieschopnosti v EÚ ostáva Slovensko dlhodobo podpriemerné.

Naše riešenia

Užívateľsky dostupné a atraktívne

1. Navrhujeme uľahčiť život občanov skutočnou elektronizáciou verejnej správy, podobne ako v Estónsku. Navrhujeme zaviesť inteligentné poradenstvo, aby sa občania mohli lepšie rozhodnúť.
2. Navrhujeme zanalyzovať a vytvoriť nový prevádzkový model štátnych služieb, v rámci ktorého nanovo definujeme služby, ktoré štát poskytuje, procesy (tak aby boli efektívne), spoločný dátový model pre jednotlivé orgány štátnej správy a zdefinujeme postup krokov na dosiahnutie cieľového stavu v digitalizácii štátnej správy.
3. Navrhujeme zrušiť správne poplatky za elektronické služby, ktoré si podnikatelia alebo občania vybavia cez digitálne služby štátu. Týmto krokom zároveň zrýchlime proces vybavenia.
4. Do dvoch rokov navrhujeme zjednodušiť, zelektronizovať alebo automatizovať päť najvyužívanejších služieb štátu pre podnikateľov.
5. Umožníme použitie elektronického občianskeho preukazu v najpoužívanejších službách v komerčnej sfére.
6. Navrhujeme prepojiť portál Slovensko.sk s portálom Finančnej správy, Sociálnou poisťovňou, prepojenie umožníme aj zdravotným poisťovňam.
7. Navrhujeme rozšíriť využitie služieb portálu oversi.gov.sk, ktorý dnes

využívajú len úradníci, aj pre súkromný sektor.

8. Navrhujeme zriadiť zákaznicke telefonické centrum (call centrum), ktoré bude poskytovať služby digitálne menej zdatným alebo tým, ktorí chcú vybaviť svoju požiadavku cez telefón.
9. Elektronické štátne služby navrhujeme sprístupniť a optimalizovať aj pre mobilné zariadenia a tablety.
10. Navrhujeme znížiť počet úkonov vo verejných elektronických službách na nutné minimum, aby sa prostredie stalo užívateľsky priateľským.
11. Vytvoríme podmienky na sprístupnenie kvalitného internetového spojenia vo všetkých mestách a obciach, pozdĺž ciest a železníc a v turistických oblastiach.

Riadenie eGovernmentu

12. Navrhujeme zmeniť zákon o verejnom obstarávaní tak, aby tendrovanie projektov bolo transparentnejšie a efektívnejšie. Budeme preferovať zmysluplné rozčlenenie projektov na menšie časti. Navrhujeme revíziu exitujúcich projektov z hľadiska ich výsledkov. Navrhujeme zapojiť odbornú verejnosť do obstarávania a kontroly projektov v IT.
13. Navrhujeme zjednodušiť a integrovať platné koncepcie informatizácie do jednej národnej koncepcie. Budeme merateľne sledovať a vyhodnocovať jej napĺňanie.

14. Na základe auditu vlastníckych práv navrhujeme vyriešiť dlhotrvajúci problém vendor lock-in. Navrhujeme dôslednú kontrolu prechodu vlastníckych práv na štát v zmluvách a pravidlá pre transparentnosť kódu a dokumentácie, aby bola prenositeľná na štát a iných dodávateľov (napr. pri verejnom obstarávaní na údržbu už dodaných systémov).
15. Navrhujeme posilniť postavenie Úradu podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu, aby sa stal hlavným koordinátorom informatizácie. Navrhujeme rozšíriť kompetencie hlavného architekta systémov.
16. Navrhujeme zastaviť alebo zmeniť všetky elektronické služby štátu, ktoré si vyžadujú zavedenie ďalšieho identifikátora na komunikáciu s orgánmi verejnej moci.
17. Dáme priestor nezávislým odborníkom, aby navrhli ďalšie efektívne opatrenia, ktoré zlepšia postavenie Slovenska v Indexe digitálnej ekonomiky a spoločnosti.
18. Navrhujeme zredukovať papierový spisový systém vo verejnej správe, ktorý nahradíme digitálnym na súčasnej úrovni technologických možností.

Budovanie odborných IT kapacít

19. Navrhujeme vytvoriť nové formy benefitov a motivujeme odborníkov v IT tak, aby sa práca pre verejnú správu stala atraktívnu.
20. Navrhujeme zabezpečiť kontinuálne vzdelávanie IT odborníkov, aby získali nové odborné zručnosti a certifikáty, vytvoríme stáže či miesta na čiastočný úväzok.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Podnikateľské prostredie.

**ŠTÁT,
KTORÝ
CHRÁNI**

Štát musí svojich občanov chrániť, nie ich ohrozovať. Dnes na Slovensku polícia, prokuratúra a sudy voči mafi, zločincom a podvodníkom nekonajú a ako ukázal telefón Mariána Kočnera, často ich pod vplyvom skorumpovaných vládných politikov chránia.

Takýmto konaním silové zložky stratili dôveru občanov a stali sa symbolom ochrany a zakrývania korupcie. Očistenie od nečestných príslušníkov polície, prepojených na oligarchov v pozadí politických strán a na mafiu, musí byť dôsledné. Priestor musia dostať čisti policajti, prokurátori a sudcovia, ktorých úlohou bude opäť túto dôveru vybudovať.

Rovnako to platí pre armádu, ktorá sa stále viac zaplieta do korupčných nákupov špeciálnych vojenských vozidiel, zbytočných stíhačiek či sledovania kritikov z opozície a zanedbáva výcvik.

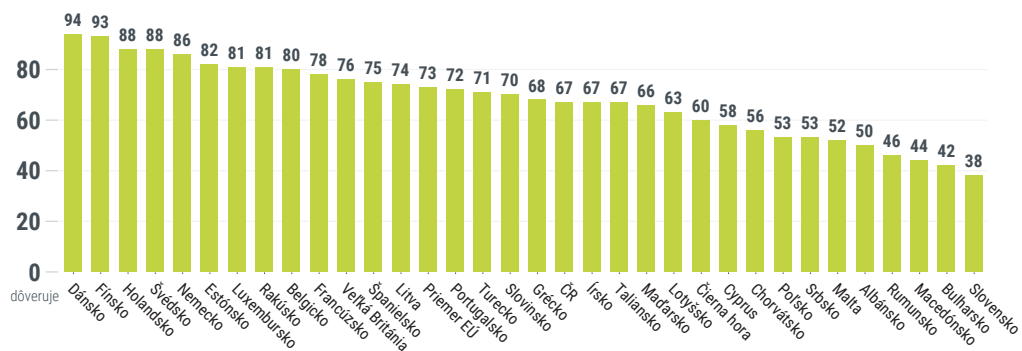
Upratanie v silových zložkách je o to dôležitejšie, že Slovensko neohrozuje iba mafia a podvodníci, ale aj extrémizmus, terorizmus, je tu ohrozenie energetickej infraštruktúry, hybridné hrozby či nelegálna migrácia cez hranice Európskej únie. Situácia vyžaduje, aby sa kvalita silových zložiek dostala na špičkovú úroveň, aby dokázali Slovensko chrániť tak, že naši obyvatelia budú môcť bezpečne spať.

Dôležitá je aj jednoznačná západná zahraničnopolitická orientácia Slovenska ku krajinám vyznávajúcim demokratické hodnoty vzájomného rešpektu, osobnej slobody a férovej spolupráce. Jedine v spoľahlivom partnerstve dokážeme odolávať hrozbám súčasného sveta a zabezpečiť našim občanom bezpečnosť a stabilitu.

Výrazne treba zlepšiť starostlivosť o komunitu Slovákov v zahraničí, ktorá rastie a Slovensko sa k nej často správa macošsky. Chceme im uľahčiť prístup k voľbám, vzdelávaniu v materinskom jazyku aj k občianstvu.

CHCEME BEZPEČNÝ
A SPRAVODLIVÝ ŠTÁT.

Koľko percent ľuďí dôveruje polícii?

C.20 Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou

... keď polícia slúži všetkým obyvateľom, nie iba „naším ľuďom“.

Policajtom sa hádžu polená pod nohy. Politické špičky cez svojich ľudí v polícii robia prekážky poctivým vyšetrovateľom a bránia im, aby išli rýchlo a tvrdo po zločinoch, ktorí sú korupčným spôsobom napojení na verejné financie. Potvrdili sa prepojenia bývalých policajných špičiek s oligarchami, vrátane niekdajšieho prezidenta Policajného zboru SR či mnohých nižšie postavených policajných šéfov.

Výzvy, problémy

Policajný zbor by mal zohrať ústrednú úlohu v boji proti korupcii spolu s prokuratúrou a súdmi. Zatiaľ sa však vyšetrovanie zameriava iba na „malé ryby“. Dôvera občanov k polícii je nízka. Podľa prieskumu EÚ jej neverí viac ako polovica ľudí na Slovensku. Príčinou je netransparentnosť, mizivé výsledky pri vyšetrovaní veľkých káuz, ktoré sa často končia výrokom „skutok sa nestal“. Problémom je aj nedostatok skúsených policajtov, ktorí odišli do výsluhového dôchodku, zasahovanie nadriadených do samostatnosti vyšetrovateľov, slabá kontrola zneužívania právomoci a podozrení z korupcie u policajtov.

Nástupné platy policajtov sú veľmi nízke, sociálny systém sa mení príliš často, čo znižuje atraktivitu povolania. Mnohí z tých, ktorí v polícii zostali, sa riadia heslom: „kto nič nerobí, nič nepokazí“. Mnohokrát sa pri vyšetrovaní a inej služobnej činnosti boja ísť do rizika a konať proaktívne, pretože nadriadení ich v citlivých prípadoch nepodržia. Naopak, sú vystavení pranierovaniu, tlaku a finančným postihom. Polícia musí ísť po krku aj „veľkým rybám“. Policajti musia cítiť oporu od svojich nadriadených, aby nemali strach konať proaktívne, a to aj pri politicky exponovaných kauzách.

Súčasná vládna moc zvolila stratégiu zabetónovania kľúčového predstaviteľa bezpečnostných zložiek - prezidenta Policajného zboru. Nová vláda by mala v odôvodnených prípadoch presadiť

personálne zmeny. V prípade šéfa polície to zákon o štátnej službe prakticky neumožňuje a treba ho upraviť. Prezident Policajného zboru musí byť človek, ktorý je čistý, dynamický a bez väzieb na politikov a oligarchov.

Najlepší spôsobom, ako účinne bojovať proti zločinu, je zabrániť jeho vzniku a odradiť potenciálneho páchatel'a od jeho páchania. Polícia by sa mala viac sústrediť na prevenciu a konať proaktívne, nie až po zverejnení podozrení v médiách. Policajti sú však zavalení byrokraciou a záujem o prácu v polícii klesá.

Medzi najnáročnejšie úlohy polície patrí boj s organizovanou kriminalitou. Aktivity mafie ohrozujú funkčnosť, nezávislosť, ústavnosť a demokratický charakter štátu. Organizovaný zločin, často prepojený na politické špičky, využíva a rozširuje korupciu a živí šedú ekonomiku. Je v životnom záujme Slovenska rozbiť tieto paralelné štruktúry moci. Neriešenie káuz totiž vytvára u ľudí frustráciu, prestávajú veriť v právny štát a demokraciu, hľadajú extrémne a radikálne riešenia.

Naše riešenia

Práca policajtov

1. Navrhujeme zatriktívniť prácu Policajnom zbore tak, aby sa nemusel robiť nábor, ale výber tých najlepších.
2. Navrhujeme zaviesť transparentný a predvídateľný kariérny rast policajtov. Zachováme doterajšie sociálne zabezpečenie príslušníkov ozbrojených síl a záchranných zložiek.
3. Navrhujeme zlepšiť technickú vybavenosť nákupom modernej spravodajskej techniky a umožníme jej využitie v trestnom konaní, aby bola polícia vždy „o krok dopredu“ pred zločincami.
4. Navrhujeme odstrániť neprimerané vstupy nadriadených do procesnej samostatnosti vyšetrovateľa.
5. Pri Poriadkovej polícii navrhujeme zrušiť hodnotenie aj na základe počtu udelených pokút pri dopravných priestupkoch. Ide o príslušníkov tzv. „prvého kontaktu“ s obyvateľmi. Činnosť starších inšpektorov s územnou pôsobnosťou navrhujeme hodnotiť hlavne podľa vyhľadanej a objasnenej trestnej činnosti v pridelenom obvode.
6. Navrhujeme, aby každý výsledok operatívneho preverovania alebo rozpracovania podozrenia z trestnej činnosti bolo možné ukončiť len po preskúmaní prokurátorom. V týchto prípadoch bude mať prokurátor právo nariadiť vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie.

Fungovanie polície a kontrola

7. Navrhujeme novú voľbu nezávislého prezidenta Policajného zboru. Navrhujeme zmeny vo verejnom vypočutí kandidátov vo Výbore NR SR pre obranu a bezpečnosť na túto pozíciu. Výbor po vypočutí odporučí ministrovi vnútra dvoch najlepších kandidátov na pozíciu policajného prezidenta. S odporúčaním sa minister môže, ale nemusí stotožniť. Kandidát musí vedieť zdokladovať svoj majetok (a osôb, ktoré s ním žijú v jednej domácnosti), pričom sa budú zohľadňovať aj pôžičky a pasíva.
8. Navrhujeme, aby prezident Policajného zboru a ďalší jeho vrcholoví predstavitelia boli pri prijímaní na vysoké riadiace funkcie podrobení skríningovému vyšetreniu (tzv. detektoru lži) nezaujatým a nezávislým orgánom, podobne ako pri prijímaní do špecializovaných útvarov v polícii a tajných službách. Následne by takéto vyšetrenie museli absolvovať minimálne raz ročne. Vrcholoví predstavitelia Policajného zboru musia okrem odbornosti mať aj vysoký morálny kredit. S výsledkami skríningu sa následne oboznámi Výbor NR SR pre obranu a bezpečnosť.
9. Navrhujeme prijať nový Trestný zákon a Trestný poriadok s modelom podľa vzoru z Českej republiky, ktorý odstráni sformalizované štádium začatia trestného stíhania.
10. Navrhujeme zvýšiť pokuty za riadenie motorového vozidla pod vplyvom alkoholu.

11. Navrhujeme posilniť prítomnosť dopravnej polície na úsekoch so zvýšenou nehodovosťou.
12. Navrhujeme, aby sa dotiahlo zavedenie objektívnej zodpovednosti za dopravné priestupky.
13. Navrhujeme vytvoriť Generálnu inšpekciu bezpečnostných zborov, ktorá sa bude zaoberať trestnou činnosťou všetkých príslušníkov bezpečnostných zložiek štátu. Jej súčasťou budú operatívne zložky v jednotlivých rezortoch.

Obecná polícia

14. Podporíme rozvoj obecnej polície prijatím nového zákona, ktorý bude odzrkadľovať takmer 30-ročné pôsobenie tejto bezpečnostnej zložky v štruktúre zabezpečenia verejného poriadku.
15. Navrhujeme zrovnoprávniť kompetencie v priestupkovom konaní s príslušníkmi Obvodného oddelenia Policajného zboru v územnej pôsobnosti obecných a mestských polícií.
16. Navrhujeme rozšíriť právomoci pri používaní donucovacích prostriedkov pri osobe, ktorá spácha priestupok a správa sa pri predvážaní na vyšetrenie agresívne, ako aj právomoci mestských policajtov, napríklad pri preukazovaní totožnosti občanov.
17. Navrhujeme zabezpečiť a zjednotiť hodnotné označenie príslušníkov obecných polícií s napojením na mzdové ohodnotenie a profesijný rast.
18. Navrhujeme preradiť príslušníkov obecných a mestských polícií do 3. rizikovej skupiny prác, tak ako sú zaradení príslušníci Policajného zboru (okrem zásahových jednotiek).
19. Navrhujeme zabezpečiť užšiu a kvalitnejšiu spoluprácu medzi jednotlivými bezpečnostnými zložkami Policajného zboru a obecnými a mestskými políciami na Slovensku.
20. Navrhujeme posilniť „Oddelenie dohľadu nad činnosťou obecnej polície“ o odborníkov z obecných polícií z dôvodu školenia, zvyšovania

úrovne a odbornej kvality jednotlivých obecných a mestských polícií.

21. Navrhujeme pravidelné lekárske prehliadky pre príslušníkov obecných polícií so zameraním na komplexné preverenie zdravotného stavu a zákonný nárok na regeneráciu síl v ozdravovacích zariadeniach.

Ekonomická kriminalita/boj proti korupcii a daňovým podvodom

22. Navrhujeme zjednotiť používanie informačno-technických prostriedkov (ITP) na všetky trestné činy, o ktorých sa vyšetrovacie orgány pri odpočúvaní dozvedia.
23. Budeme podporovať efektívny systém na ochranu oznamovateľov korupcie, napríklad sfunkčnením Úradu pre ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti.
24. Rozšírime inštitút zastavenia trestného stíhania pre páchatelov korupcie (v konaní pred súdom), ktorí podplácali, no priznali sa a skutok oľutovali.

2 OTÁZKA

25. Zavedieme pravidlo, že ak priamy aktér usvedčí toho, kto dáva alebo berie úplatok, súčasťou rozhodnutia súdu bude finančná kompenzácia pre nahlasovateľa (vo výške 50 % z výšky úplatku), ktorú zaplatí iniciátor korupcie.

26. Navrhujeme zaviesť povinnosť prikladať ku kontrolným výkazom DPH aj faktúry v elektronickej forme.
27. Navrhujeme zaviesť povinnosť posilať schválenú účtovnú závierku na daňový úrad aj s kompletným účtovníctvom v elektronickej podobe.
28. Navrhujeme presadiť účinné opatrenia,

aby sa do obchodných spoločností nedostávali nastrčené osoby alebo tzv. „biele kone“. Prepis firmy na inú osobu umožníme až po kompletnom odovzdaní účtovníctva v elektronickej forme daňovému úradu. Jeho úplnosť potvrdí správca dane, ktorý o tom vydá potvrdenie.

29. Navrhujeme vytvoriť podmienky, aby polícia mohla proaktívne a intenzívne rozpracovávať zločinecké skupiny, ktoré profitujú z čerpania dotácií a eurofondov, ako aj politicky citlivé kauzy.

Spravodajské služby

Fungujúce spravodajstvo je „očami a ušami“ štátu. Bez nich stráca orientáciu v neistom, rýchlo sa meniacom prostredí. Kauzy svedčia o tom, že tajné služby namiesto svojho hlavného poslania – chrániť a presadzovať záujmy SR – slúžia cieľom politických a ekonomických záujmových skupín, ktoré sú aktuálne pri moci. Výsledkom je narušená dôveryhodnosť tak voči vlastným občanom, ako aj medzinárodným partnerom.

30. Navrhujeme zostaviť komisiu so silným politickým mandátom, ktorá navrhne kroky na obnovu dôveryhodnosti a efektívnosti spravodajských služieb bez možnosti politickej manipulácie.
31. Za dôležitý prvok stability považujeme, aby zákon o spravodajských službách bol predmetom rokovania vlády s opozíciou a podľa možnosti schválený väčšinou parlamentných strán.
32. Ak tajné služby zistia korupčné správanie verejných funkcionárov, navrhujeme, aby bolo povinné odstúpiť takéto zistenia orgánom činným v trestnom konaní.

Hasičský a záchranný zbor

Terorizmus, havárie, či prírodné katastrofy, si vyžadujú akcieschopných hasičov a záchranárov. Ich technická vybavenosť napriek modernizácii zaostáva za štandardmi iných krajín EÚ. Nutné je dobudovať aj systém civilnej ochrany.

33. Navrhujeme obnoviť zastaranú techniku, zrekonštruovať hasičské stanice.
34. Navrhujeme dobudovať systém civilnej ochrany, aby jej zložky boli kedykoľvek pripravené a schopné včas varovať obyvateľstvo v prípade mimoriadnych udalostí. Obyvatelia musia byť informovaní o kryte civilnej ochrany a potrebnom vybavení.
35. Navrhujeme zlepšiť povinné vzdelávanie v školách ohľadom podávania prvej pomoci, správania sa pri požiari, živelných katastrofách, teroristickom útoku a podobne.
36. Navrhujeme zlepšiť podporu štátu pre dobrovoľné hasičské zbory.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Boj proti korupcii; Spravodlivosť a vymožitelnosť práva.

C.21 Zodpovedná a dôveryhodná obrana

**...keď armáda nie je nástrojom rozkrádania,
ale garantom ochrany obyvateľov a pilierom
štátnosti.**

Slovenská armáda upadá, jej bojaschopnosť sa zhoršuje, bojová a dopravná technika sú vo veľmi zlom stave. Vláda sa namiesto modernizácie pozemného vojska rozhodla neefektívne nakúpiť drahé stíhačky, ktoré Slovensko iba málo využije. Namiesto bojaschopnej armády, ktorá pomáha udržať mier vo vojnových regiónoch, máme hrdzavú techniku, nespokojných vojakov a predražené nákupy pod taktovkou oligarchov.

Výzvy, problémy

Pre pokojný život a prosperitu Slovenska je nevyhnutné zachovanie mieru a bezpečnosti. Nesmie byť ohrozená zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc krajiny. Nemenej dôležitá je aj obrana proti tzv. hybridným hrozbám, kybernetická obrana a boj s terorizmom a extrémizmom. V núdzových situáciách je kľúčové asistovanie armády pri záplavách, snehových kalamiťach, požiaroch a iných prírodných katastrofách či priemyselných haváriách.

Hlavným garantom ochrany Slovenska je systém kolektívnej obrany a bezpečnosti NATO. Výraznou mierou prispieva k bezpečnosti aj Európska únia.

Profesionálne Ozbrojené sily SR (OS SR) sú základným pilierom slovenskej štátnosti, preto ich treba rozvíjať a rozumne do nich investovať. Je životne dôležité, aby vláda mala jasnú víziu obrany, vypracované dlhodobé priority, ciele a opatrenia pre ich naplnenie.

Obrana si vyžaduje zásadnú zmenu. Potrebuje odbornosť, systematickosť, zodpovedný prístup a transparentnosť. Zastavením korupcie a plytvania s peniazmi daňovníkov na predražené zákazky vznikne priestor pre väčšiu stabilitu a bezpečnosť Slovenska. Zároveň sa z armády opäť stane dôveryhodná inštitúcia v očiach verejnosti a spojencov.

Naše riešenia

Stratégia, plánovanie a transparentnosť

1. Navrhujeme pripraviť nové základné strategické dokumenty - Bezpečnostnú stratégiu SR a Obrannú stratégiu SR, ktoré bezodkladne schváli vláda SR a následne aj parlament.
2. Vypracujeme nový dlhodobý plán rozvoja rezortu obrany (nielen OS SR, ako je to v súčasnosti), ktorý bude na jednej strane odrážať rozpočtovú realitu a na druhej strane už schválené veľké modernizačné projekty a ďalšie požiadavky kladené na zvýšenie obranyschopnosti SR. Tento plán bude zároveň primerane reflektovať prijaté dôležité plánovacie dokumenty, ako sú napríklad Ciele spôsobilosti NATO. Efektívne plnenie dlhodobého plánu si vyžaduje spracovanie jeho strednodobého a ročného rozpracovania, ktoré budú detailnejšie odrážať zámery projektov a harmonogram ich realizácie. Národné obranné plánovanie jednoznačne previažeme s obranným plánovaním NATO. Bude sa vyhodnocovať v súlade s plánovacím procesom Aliancie (NDPP). Tým sa zabezpečí lepší prehľad o stave rezortu obrany, prioritizácia úloh a potrieb z hľadiska tak infraštruktúry, ako aj modernizačných projektov.
3. Odstránime neopodstatnené a rehnané utajovanie stavu OS SR a rezortu ako celku pred verejnosťou. Tým sa zabezpečí lepšia informovanosť laickej aj odbornej verejnosti o reálnych potrebách a z toho vyplývajúca väčšia transparentnosť využívania finančných prostriedkov. S väčšou informovanosťou sa zvýšia aj možnosti kontroly zo strany opozície a laickej a odbornej verejnosti. Obrana nie je záležitosťou len jednej vládnej strany.
4. Navrhujeme zosúladiť operačné domény OS SR so štruktúrou operačných domén NATO a popri vzdušných a pozemných silách vytvoriť aj samostatné veliteľstvá pre špeciálne sily a kybernetickú obranu. V tomto kontexte zosúladiť aj strategické dokumenty, plánovanie, modernizáciu, ako aj finančné a zdrojové zabezpečenie.
5. Navrhujeme zaviesť záväzný, inkluzívny a dovnútra rezortu obrany transparentný mechanizmus spracovania dokumentov (strategických, koncepčných a plánovacích) s účasťou predstaviteľov všetkých relevantných zložiek rezortu, vrátane generálneho štábu a analytickej jednotky Hodnota za peniaze, ktorej výstupy budú brané do úvahy ako zásadné vstupy do rozhodovacieho procesu. Navyše, všade tam, kde to bude z hľadiska ochrany utajovaných skutočností možné, je potrebné vtiahnuť do prípravy dokumentov aj profesionálne a mimovládne organizácie, ako aj akademickú obec.
6. Navrhujeme aktualizovať zákony o bezpečnosti, o obrane a o ozbrojených silách tak, aby reflektovali zmeny bezpečnostného prostredia a súčasné požiadavky na ozbrojenú silu, vrátane zapojenia OS SR do vznikajúcich možností vojenskej

mobility a do síl rýchlej reakcie NATO a EÚ. Upraviť obrannú legislatívu tak, aby boli jasne definované procesy predkladania strategických dokumentov a modernizačných plánov na schvaľovanie vládou, výbormi NR SR a plénom NR SR.

7. Urýchlene navrhujeme schváliť Konceptiu bezpečnostného systému SR s cieľom zvýšiť schopnosť štátu adekvátne reagovať na krízové situácie. Proces strategického hodnotenia obrany SR navrhujeme pevne zakotviť v praxi ako periodicky sa opakujúci mechanizmus hodnotenia bezpečnostného prostredia, prehodnocovania dlhodobých cieľov obrannej politiky štátu a dlhodobého smerovania rozvoja obrany štátu a ozbrojených síl. Výstup z procesu strategického hodnotenia obrany – Bielu knihu o obrane SR – predložíme na schválenie v NR SR s ambíciou dosiahnuť politický konsenzus o hlavných otázkach obrany štátu presahujúcich mandát jednej vlády.
8. Navrhujeme presadiť pravidelné spracovanie a aktualizáciu strednodobého plánu pôsobenia OS SR v zahraničných operáciách a misiách tak, aby zohľadňoval politické záujmy SR, rozvoj spôsobilosti OS SR, dodržiavanie záväzkov voči medzinárodným zoskupeniam, ktorých je SR členom, aktuálne vojenské možnosti OS SR a bol základom pre zodpovedné finančné plánovanie pôsobenia OS SR v zahraničí.

Financovanie priorít rezortu obrany

Historický nárast výdavkov na obranu, v súčasnosti plánovaný na úroveň 2% HDP (z toho minimálne 20 % určených na modernizáciu), by v roku 2022 mal zabezpečiť adekvátne zdroje, ktoré by mali pomôcť skvalitniť obranné spôsobilosti SR. Predpokladom však je, že tieto zdroje budú, na rozdiel od súčasnosti, vynakladané efektívne a transparentne.

9. Navrhujeme a podporíme stabilný obranný rozpočet na úrovni najmenej 2% HDP aj po roku 2022, prípadne ho garantujeme ústavným zákonom.

Minimálne 20 % rozpočtu navrhujeme vyčleniť na modernizáciu a 1 % na obranný výskum a vývoj. Takéto rozhodnutie bude vychádzať z našich opakovane potvrdených medzinárodných záväzkov, bude reflektovať reálne potreby slovenskej obrany a bude prejavom zodpovedného konania voči bezpečnosti a obrane Slovenskej republiky a jej občanov. Protikorupčnými opatreniami zvýšime transparentnosť informovania o výdavkoch v rezorte obrany smerom k verejnosti a médiám, ako aj smerom k našim spojencom v NATO a EÚ.

10. Navrhujeme výrazne zvýšiť investície nielen do zbraňových systémov, ale aj do personálu a moderných technológií, aby sme boli schopní čeliť novým hrozbám a spolupracovať s vyspelými spojencami.
11. Navrhujeme zvýšiť motiváciu personálu cez platové ohodnotenie a sociálne zabezpečenie, ale aj cez priebežné zvyšovanie kvalifikácie a férový kariérny rast.
12. Navrhujeme podpísať širokú politickú dohodu (Obrannú zmluvu) s relevantnými koalíčnymi aj opozičnými politickými stranami o mechanizme financovania obrany, ktorý bude zaručovať udržanie výdavkov na obranu, ktoré vytvoria predvídateľný rámec zabezpečujúci rozvoj obrany SR aj do budúcnosti. To zabezpečí tiež dodržanie stanovených úloh a naplnenie strategických plánov rozvoja obranyschopnosti SR a naplní záväzky v rámci kolektívnej obrany.
13. Každoročne navrhujeme predložiť záväzný plán obstarávania zákaziek s výhľadom na ďalšie tri roky, vrátane jeho finančného krytia. Presadíme udržanie 6-ročného výhľadu plánovania finančných výdavkov v záujme umožnenia dlhodobého plánovania modernizačných projektov.
14. Navrhujeme zabezpečiť finančné zdroje pre potreby kvalitnejšieho výcviku a pre operačné nasadenie príspevkov OS SR do síl rýchlej reakcie NATO a EÚ. Skrátime a spružníme cyklus plánovania výcviku s cieľom

presnejšieho určenia potrieb a komodít na daný výcvik. V tejto súvislosti zavedieme systém decentralizácie obstarávania na vojenské útvary hlavne so zameraním na komerčne dostupné komodity nevojenského charakteru a nízkej hodnoty.

15. Navrhujeme zaviesť pravidelné stretnutia členov Výboru pre financie a rozpočet NR SR a Výboru pre obranu a bezpečnosť NR SR s funkcionármi Ministerstva obrany SR a Ozbrojených síl SR s cieľom oboznámenia sa s prioritami a plánmi rezortu obrany.

Vojenská infraštruktúra a hospodárenie s ňou

Napriek postupnému znižovaniu jej rozsahu obranná infraštruktúra ostáva naďalej neadekvátne. Na jednej strane je v majetku rezortu obrany množstvo zbytočných zariadení, ktoré boli budované na ozbrojené sily až 3-krát väčšie, ako sú tie súčasné. Starostlivosť o ne je pre rezort mimoriadne náročná. Na druhej strane rezortu chýba množstvo potrebnej infraštruktúry na zabezpečenie súčasných úloh OS SR, vrátane podpory pôsobenia spojencov na území SR v prípade potreby.

Pred ďalšou racionalizáciou je potrebné zabezpečiť majetkovoprávne vysporiadanie nevyužívanej a opustenej infraštruktúry jej dlhodobým prenájmom, predajom alebo bezodplatným prevodom. Takto sa zabezpečí šetrenie prostriedkov na jej udržiavanie. Ušetrené zdroje je potrebné investovať do opráv existujúcej a zabezpečenia chýbajúcej infraštruktúry. Tiež je potrebné venovať pozornosť doriešeniu stále otvorených otázok v súvislosti s fungovaním príspevkových a rozpočtových organizácií rezortu obrany.

16. Zastavíme plytvanie prostriedkov na infraštruktúru so zameraním na taký počet zariadení, ktoré budú plniť reálne požiadavky rezortu obrany. Tie následne navrhujeme postupne opravovať a modernizovať. Zároveň budeme intenzívne hľadať prieniky s inými rezortmi s cieľom vyvarovať sa zbytočným duplicitám. Skvalitníme obrannú infraštruktúru opravou alebo vybudovaním potrebných objektov a racionalizáciou ich počtu.

17. Navrhujeme vybudovať a opraviť potrebnú infraštruktúru na leteckých základniach Sliac a Malacky tak, aby bolo umožnené bezpečné využívanie leteckej techniky. Opravy a budovanie tejto infraštruktúry navrhujeme realizovať koncepcne v súlade s reálnymi potrebami ozbrojených síl. Financie na takéto investície budeme hľadať prioritne v rámci fondov NATO a tiež v spolupráci so spojencami.
18. Navrhujeme zlúčiť letky ministerstiev vnútra a obrany do jednej pod rezortom obrany tak, ako je to štandardom v ostatných členských štátoch NATO.
19. Navrhujeme definitívne doriešiť budúcnosť VŠC Dukla s cieľom zaviesť prehľadný a odpolitizovaný systém, ktorý vytvorí podmienky pre transparentnejší proces prerozdelenia finančných prostriedkov pre športovcov. Týmto sa vytvorí priestor pre trvalejší rozvoj, lepší prehľad a využije sa navyšovanie výdavkov na obranu aj na podporu športu. Dukla musí byť špičkovým strediskom pre špičkových športovcov.
20. Navrhujeme vypracovať nový koncept vojenského zdravotníctva na princípe centrálného riadiaceho prvku s cieľom zabezpečenia komplexnej starostlivosti o profesionálnych vojakov, ktorý pokryje činnosti OS SR aj v kontexte plnenia medzinárodných záväzkov. Navrhujeme zabezpečiť viacdrojové financovanie a zatraktívniť výkon štátnej služby vojenských zdravotníkov s dôrazom na lekárov na úroveň porovnateľnú s civilným sektorom.
21. Navrhujeme opatrenia na zníženie energetickej náročnosti a ekologickej záťaže v rámci vojenskej infraštruktúry, vrátane využitia európskych a iných disponibilných fondov, s cieľom ochrániť životné prostredie a ušetriť finančné prostriedky v rezorte obrany.
22. Navrhujeme podporiť ďalší rozvoj talentovanej mládeže v armádnych strediskách vrcholového športu. Dôstojné obranné zložky sú dobrý spôsob, ako zastaviť radikalizáciu istej časti mládeže, ktorá má prirodzený záujem o témy bezpečnosti a násilia.

Modernizácia techniky a výzbroje

Proces modernizácie techniky a výzbroje musí vychádzať z dôslednej analýzy nedostatkov v obranných spôsobilostiach po posúdení všetkých možností ich odstránenia, ako aj produktov a riešení, ktoré trh ponúka. Prioritou je modernizovať tak, aby sme sa vyhli neefektívnemu čiastkovému a často dočasnému vylepšovaniu, ktoré je nekoncepčné, logisticky náročné a z hľadiska prevádzky zbytočne drahé.

23. Navrhujeme zaviesť transparentný proces obstarávania, ktorý vytvorí priestor pre kontrolu nad vynakladanými prostriedkami a zdrojmi a bude mať pozitívny dopad aj na zníženie ceny v priamej súťaži uchádzačov o zákazku s dosiahnutím najlepšieho výsledku pre vojaka. Vyhneme sa priamym a utajovaným zákazkám a sústredíme úsilie na verejné súťaže s férovými podmienkami pre všetkých účastníkov. Zároveň budeme zverejňovať čo najviac informácií súvisiacich s tendrom tak, aby bolo možné ho porovnať so stratégiou vyzbrojovania, ako aj s plánom obstarávania, ktorý bude schvaľovať vláda. Zameriame sa pritom na plnenie prioritných záväzkov v NATO a EÚ a na budovanie spôsobilostí na obranu štátu. Pri obstarávaníach budeme využívať v čo najväčšej miere aj špecializované agentúry NATO (NSPA) a EÚ (EDA) s cieľom znížiť náklady a zvýšiť interoperabilitu so spojencami. Spracujeme balík protikorupčných opatrení, ktoré sa budú dôsledne aplikovať.
24. Pri modernizácii techniky a výzbroje budeme dôsledne dodržiavať štandardizačné dohody NATO a harmonizáciu obranných štandardov EÚ. V širokom rozsahu budeme implementovať zásady vedeckého, komplexného a kolektívneho posudzovania s cieľom eliminovať individuálne a externé vplyvy. K tomu obnovíme činnosť Rady pre vojensko-technický rozvoj ako poradného orgánu ministra obrany.
25. V modernizačných projektoch sa sústredíme na zachovanie kľúčových spôsobilostí ozbrojených síl SR s ohľadom na životné cykly jednotlivých zbraňových systémov a nevyhnutné potreby, tzn. vybudovanie ťažkej brigády s potrebnými podpornými prvkami, kybernetickej obrany, elektronického boja a protivzdušnej obrany. Uprednostníme generačnú obmenu, pričom budeme dôsledne posudzovať potenciál ekonomicky efektívnej a vojensky akceptovateľnej modernizácie súčasnej výzbroje, techniky a munície.
26. V rámci modernizácie navrhujeme vybudovať kybernetické spôsobilosti, ktoré budú schopné nielen zabezpečiť ochranu kritickej infraštruktúry pred kybernetickými útokmi, ale aj vytvoriť stály tím pre potreby spoločných obranných operácií v rámci spojeneckých organizácií.
27. Pri plánovaní dlhodobého rozvoja a modernizácie rezortu obrany sústredíme pozornosť na odstránenie pretrvávajúcich nedostatkov výstroja, materiálu a skladových zásob pre profesionálnych vojakov ako základného predpokladu zvýšenia morálky a bojaskopnosti našich ozbrojených síl.
28. V súlade s pravidlami európskeho trhu navrhujeme zabezpečiť priamu a efektívnu spoluprácu rezortu obrany s domácim obranným priemyslom, vrátane včasnej komunikácie o plánoch obstarávania. Navrhujeme vytvoriť platformu pre transparentnú a otvorenú komunikáciu vysokých funkcionárov rezortu obrany so zástupcami zbrojného priemyslu (Stála poradná skupina ministra obrany).
29. Navrhujeme zaručiť bezpečnosť dodávok pre ozbrojené sily v rámci spolupráce s domácim priemyslom. Vypracujeme stratégiu vyzbrojovania, ktorá vytvorí priestor pre lepšie plánovanie a potrebný technický vývoj v rámci slovenského obranného priemyslu. Zároveň navrhujeme zabezpečiť riešenia pre finančne náročné požiadavky na tvorbu zásob pre prípad krízy aj v spolupráci so spojencami.
30. Navrhujeme nastavenie podmienok pre reálny vývoj a výskum v oblasti nových obranných technológií. Na takýto výskum navrhujeme alokovať

minimálne 1% obranného rozpočtu. Týmto rozhodnutím Slovensko získa väčšie možnosti zapojiť sa do inovatívnych projektov so svojím obranným priemyslom aj na medzinárodnej úrovni, vrátane projektov obranného výskumu a vývoja v EÚ.

Personálna stabilita a odbornosť

Vysoká odchodovosť personálu, nedostatočné rozvíjanie odborného potenciálu a neodborné politické nominácie aj na nižších úrovniach štátnej správy majú za následok znižovanie odbornej kapacity štátu pri tvorbe rozhodnutí v obrane a bezpečnosti štátu. Je preto veľmi dôležité sústrediť sa na zvyšovanie motivácie existujúceho civilného aj vojenského personálu zotrvať v štátnej, resp. verejnej službe a ďalej rozvíjať svoju odbornosť. Rovnaký dôraz treba klásť aj na vzdelávanie a prípravu civilného a vojenského personálu pred nástupom do služby či zamestnania v rezorte obrany, ale aj v ich priebehu.

31. Popri systematickom zvyšovaní plátov profesionálnych vojakov navrhujeme začať s komplexným riešením sociálneho postavenia profesionálneho vojaka, vrátane novely Zákona o štátnej službe profesionálnych vojakov, kariérneho rastu, náborového systému a ďalších nefinančných benefitov. Navrhujeme garantovať minimálny plat nastupujúceho vojaka 2. stupňa minimálne na úrovni priemernej mzdy v národnom hospodárstve.

32. Navrhujeme začleniť rôzne existujúce, veľakrát neprehľadné a tiež nesystémovo a nespravodlivo určované príplatky k platu priamo do mzdy profesionálnych vojakov. Takéto opatrenie povedie k vyššej miere spravodlivosti a transparentnosti a zároveň zamedzí súčasnej situácii, keď sa niektoré príplatky v súčasnosti nezapočítavajú do vymeriavacieho základu na výpočet dôchodkov.

33. Navrhujeme zaviesť spravodlivú a najmä stabilnú valorizáciu dôchodkov odrážajúcu zásluhovosť, s cieľom udržať minimálne jeho nominálnu hodnotu, ktorá bude reflektovať rast ekonomiky.

34. Na základe poznatkov aplikačnej praxe navrhujeme aktualizovať zákon o štátnej službe profesionálnych vojakov s cieľom skvalitnenia kariérneho poriadku a prehĺbenia komplexnej profesionalizácie činností a systémového nastavenia úloh profesionálnych vojakov. Zákon pripravíme so zreteľom na vzájomnú vyváženosť úloh a adekvátne ohodnotenie jednotlivých vojenských odborností.

35. Navrhujeme, aby sa pre každého profesionálneho vojaka a vojačku od prvého dňa v službe zabezpečil adekvátny výstroj a výzbroj, bez potreby nakupovania v army shopoch či na burzách na internete. Na splnenie tohto bodu zavedieme komplexný a funkčný systém priebežnej akvizície potrebných výstrojných náležitostí, vrátane logistického a skladového systému na úrovni 21. storočia.

36. Spracujeme Stratégiu personálneho manažmentu civilných zamestnancov MO SR s povinným kariérnym vzdelávaním v oblasti bezpečnosti a obrany v záujme dlhodobého a motivujúceho kariérneho rastu v rezorte a v bezpečnostnom sektore. Za týmto účelom budeme iniciovať novelizáciu Zákona o štátnej službe. Rovnako zavedieme záväzný systém vysielania civilných zamestnancov na zahraničné pracoviská MO SR, ktorý jednoznačne zamedzí existujúcim neodborným politickým nomináciám na vysoko odborných pozíciách v medzinárodných organizáciách.

37. S cieľom zvýšiť nízku úroveň ovládania cudzích jazykov v rezorte obrany rozšírime intenzitu jazykového vzdelávania profesionálnych vojakov a vojačiek, ale aj civilných zamestnancov.

38. Navrhujeme zaviesť inštitút vojenského ombudsmana za účelom posilnenia právnej istoty profesionálnych vojakov a vojačiek, ktorý bude pôsobiť mimo hierarchie ozbrojených síl s kompetenciou ochrany oprávnených záujmov aktívnych a bývalých profesionálnych vojakov a vojačiek.

Vzdelávanie, výcvik a pripravenosť

Pripravenosť vojakov patrí k základným predpokladom dostatočnej obranyschopnosti štátu, ako aj adekvátneho príspevku pre záväzky kolektívnej obrany a bezpečnosti. V rámci posilňovania tohto ukazovateľa je potrebné vo väčšej miere využívať možnosti regionálnej spolupráce a medzinárodných cvičení, inovatívnych metód vzdelávania, ale venovať pozornosť aj príprave civilných štruktúr v rámci i mimo rezortu obrany.

39. Navrhujeme komplexnú zmluvu s existujúcou strednou školou v SR, ktorá by vytvorila a každoročne otvárala „vojenské“ triedy, ktorých absolventi by boli pripravení automaticky nastúpiť do služby v OS SR.
40. Navrhujeme komplexne skvalitniť administratívno-technické, personálne aj odborné zázemie Akadémie ozbrojených síl M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši s cieľom vybudovať špičkovú vojenskú vzdelávaciu inštitúciu, ktorá bude rešpektovaná aj v zahraničí a bude poskytovať kvalitné vzdelanie pre vojenských aj civilných študentov v súlade s potrebami rezortu obrany.
41. Vypracujeme nový komplexný náborový systém s dôrazom na sociálne a spoločenské postavenie vojaka v spoločnosti. Ten musí byť podporený konzistentnou a efektívnou náborovou a komunikačnou stratégiou, ktorá verejnosti priblíži prácu, ako aj možnosti osobného a kariérneho rastu profesionálneho vojaka.
42. Navrhujeme garantovať navýšenie finančných prostriedkov v prospech zintenzívnenia výcviku na národnej a medzinárodnej úrovni. V oblasti výcviku OS SR sa prioritne zameriame na zvýšenie spôsobilostí zložiek OS SR v oblasti plánovania a vedenia operácií na území SR s plánovaným prijatím aliančných vojsk, a to v anglickom jazyku.
43. Navrhujeme zvýšiť intenzitu spoločných cvičení s ostatnými bezpečnostnými zložkami štátu na zabezpečenie splnenia úloh v oblasti domáceho krízového manažmentu s cieľom preveriť reálne spôsobilosti a kapacity zainteresovaných zložiek. Dôraz položíme na úlohy spojené

s humanitárnou krízou, prírodnou katastrofou, priemyselnou haváriou a s teroristickým útokom.

44. Navrhujeme systematicky sa zapájať do veľkých medzinárodných cvičení a účasť dlhodobo plánovať s partnermi vo V4. Budeme do nich vysielat typy a počty jednotiek podľa reálnych potrieb ozbrojených síl, nie na základe najnižších nákladov a najľahšej dostupnosti.
45. Navrhujeme doriešiť vytvorenie aktívnych záloh a ich legislatívne ukotvenie tak, aby poskytovali OS SR v čase krízy nedostatkové spôsobilosti. Sprístupníme výcvik aktívnych záloh aj pre nevojakov na princípe podobnom ako v zahraničí. Sfunkčníme a zatraktívnieme celý proces výcviku aktívnych záloh, ktoré budú cvičiť častejšie v rámci kratšieho a intenzívnejšieho výcviku. Prehodnotíme systém dobrovoľnej vojenskej prípravy tak, aby dokázala prilákať väčší počet záujemcov, napríklad cestou rozdelenia výcviku do série kratších modulov, ktoré budú celkovo trvať dlhšie obdobie, zvýšením finančného ohodnotenia a podobne.
46. Navrhujeme skvalitniť systém celoživotného vzdelávania prostredníctvom využívania previerok odborných znalostí, ktoré sa stanú súčasťou osobného hodnotenia profesionálnych vojakov, ako aj pravidelného hodnotenia jednotiek a útvarov ozbrojených síl. Zároveň skvalitníme motivačné prostredie prostredníctvom kariérneho rastu, vysielania na zahraničné pracoviská a finančného ohodnotenia. Umožníme slovenským vojakom zapájať sa do online distribuovaných aliančných cvičení a v rámci toho výrazne zlepšíme využívanie programu vojenského Erasmu, ako aj vysielanie na kvalitné špecializované kurzy do zahraničia.

Vojenské spravodajstvo

Profesionálne spravodajstvo patrí ku kľúčovým spôsobilostiam ozbrojených síl, pričom jeho dôležitosť sa prejavuje najmä v čase potreby reagovať na krízové situácie. Je nevyhnutné ukončiť politizáciu tejto zložky, zabrániť ďalšej škandalizácii

a zamerať sa opätovne na jej budovanie výlučne na profesionálnych základoch.

47. Pripravíme a navrhujeme schváliť nový zákon o vojenskom spravodajstve, ktorý bude odrážať aplikačnú prax súčasnosti a jasne zadefinuje úlohy a právomoci príslušníkov VS, vrátane oblastí ako kybernetická obrana a ďalších „nových“ foriem ohrozenia.
48. Navrhujeme vyvážiť podiel pracovníkov zodpovedných za kontrarozvednú činnosť a rozvednú činnosť vojenského spravodajstva tak, ako je to štandardom v spojeneckých krajinách.
49. Navrhujeme posilniť parlamentný dohľad nad spravodajskými službami zavedením druhej úrovne kontroly vo forme špeciálnej komisie vytvorenej v NR SR a zloženej z poslancov a odborníkov z bezpečnostnej oblasti, pričom všetci členovia budú musieť disponovať bezpečnostnou previerkou na úrovni prísne tajné.
50. Pravidelne (2x za rok) budeme žiadať o poskytnutie detailnej správy o využívaní finančných prostriedkov na činnosť vojenského spravodajstva výboru NR SR pre kontrolu vojenského spravodajstva. V tejto súvislosti odtajníme rozpočet VS, čo prispeje k lepšej transparentnosti s nakladaním finančných prostriedkov VS.
51. Zrealizujeme konkrétne verejne kontrolovateľné opatrenia s cieľom predísť možnému netransparentnému konaniu pri správe majetku štátu, najmä predísť možnému zneužívaniu ITP.

Medzinárodné renomé a verejná diplomacia

V dôsledku nedostatočnej transparentnosti cieľov obrannej politiky a nepredvídateľnosti konania štátu v oblasti obrany a bezpečnosti, ktoré je spôsobené aj nejednotnými pozíciami členov vlády, dochádza k zníženiu dôvery voči SR zo strany spojencov a partnerov. Preto je potrebné iniciovať kroky, ktoré túto dôveru opätovne posilnia a vrátia Slovensko medzi krajiny s jasnými a dôveryhodnými postojmi a politikou.

Zároveň treba v maximálnej možnej miere implementovať také mechanizmy verejnej diplomacie, ktoré zvýšia transparentnosť jeho konania, ako aj všetkých prijímaných rozhodnutí. Len tak je možné vyhnúť sa pochybnostiam a podozreniam, ktoré sa vo vzťahu k tomuto rezortu za posledné desaťročie cyklicky objavovali a ktoré oprávnené v súčasnosti dosahujú najvyššiu úroveň.

52. Navrhujeme každoročne verejne prezentovať Komplexné hodnotenie obrany SR z úrovne ministra obrany a náčelníka GŠ OS SR, spojené s hodnotiacim vystúpením v pléne Národnej rady SR. Zrušíme jeho neopodstatnené utajovanie, ktoré pripomína konanie predstaviteľov totalitného režimu.
53. Navrhujeme aktualizovať Komunikačnú stratégiu MO SR podporenú každoročne aktualizovaným akčným plánom; decentralizovať komunikáciu a profesionálne pripravovať jednotlivých komunikátorov, vrátane profesionálnych vojakov. Rezort musí komunikovať tak, aby verejnosť bola pánom, novinári dôležitým poslom a odborná komunita vítaným partnerom.
54. Navrhujeme zlepšiť úroveň informovanosti a vzdelanosti verejnosti s cieľom posilniť dôveru občanov v štát a ozbrojené sily, podporu členstva SR v EÚ a NATO, a zvýšiť odolnosť krajiny voči hybridným aj konvenčným hrozbám. V uvedenej oblasti zintenzívime spoluprácu s NATO a jej špecializovanými útvarmi, vrátane poradného tímu NFIU, ktorý pôsobí v Slovenskej republike.

Čo armáda nepotrebuje

55. Navrhujeme zrušiť zbytočné generálske hodnosti, kde to nie je potrebné.
56. Navrhujeme zmeniť nefunkčný a chaotický systém zabezpečenia a distribúcie výstrojných súčiastok.
57. Zredukujeme papierový spisový systém, ktorý nahradíme digitálnym na súčasnej úrovni technologických možností.

58. Navrhujeme zrušiť množstvo nezmyselných nariadení a byrokratických prekážok, platných v rezorte obrany.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Kybernetická bezpečnosť; extrémizmus a terorizmus; Moderná zahraničná politika.

C.22 Kybernetická bezpečnosť, extrémizmus a terorizmus

...keď sa ľudia môžu tešiť zo života bez strachu z teroristov, extrémistov a kyberzločincov.

Zneužívanie dát, online zločin a napadnutie systémov sú udalosti, ktoré už nepoznáme iba z filmov. Informačné systémy sú citlivé organizmy, ktorých narušenie môže priniesť zrútenie základných služieb pre štát i občanov. Často sa ukázalo, že Slovensko ich ochranu podceňuje a je tak vystavené kybernetickým zločincom viac ako opatrné krajiny. Podobne je to s energetickou bezpečnosťou a často sa neberie vážne ani riziko extrémizmu.

Výzvy, problémy

Svet je stále viac prepojený sieťami, čo zvyšuje riziko hrozby pre infokomunikačné, energetické alebo finančné systémy. Kybernetické útoky môžu spôsobiť veľké škody verejným inštitúciám, podnikateľom, aj bežným ľuďom. Je dôležité byť na ne pripravený a posilňovať bezpečnosť kritickej infraštruktúry.

V posledných rokoch vystupuje do popredia aj ochrana pred extrémizmom. Prejavuje sa najmä ideologickou a rasovou neznášanlivosťou, ktorá môže prerásť do verbálnych a fyzických útokov. Riešením je ochrana pred nenávisťou, najmä posilňovaním tolerancie a dialógu medzi rozličnými názorovými skupinami v spoločnosti.

Preveniou pred terorizmom je boj s praním špinavých peňazí a boj proti obchodom so zbraňami a drogami.

Naše riešenia

Kybernetická bezpečnosť

1. Navrhujeme posilnenie boja proti tzv. hybridným hrozbám, vrátane posilnenia odolnosti kybernetickej bezpečnosti a boja s nebezpečnou propagandou. V prevencii pôsobenia zahraničných spravodajských služieb podporíme koordináciu členských štátov pri určovaní veľkosti diplomatického personálu z tretích krajín na území štátov EÚ.
2. Navrhujeme zvýšiť bezpečnostné povedomie a vzdelanosť v kybernetickej bezpečnosti. Podporíme vyjasnenie kompetencií na národnej úrovni ako súčasť stratégie kybernetickej bezpečnosti.
3. Navrhujeme zorganizovať pravidelné testovanie odolnosti kľúčovej infraštruktúry Slovenska voči kybernetickým útokom formou hackatlonu a workshopov pre testerov aj zo zahraničia.

Boj proti extrémizmu

4. Zameriame sa na vzdelávanie mladej generácie, ako aj profesijných skupín, ktoré majú vplyv na mládež a predchádzanie extrémizmu.
5. Zasadíme sa o to, aby bezpečnostné zložky štátu efektívnejšie monitorovali kriminálnu činnosť prívržencov extrémistických skupín.

Boj proti terorizmu

6. Navrhujeme zlepšiť pripravenosť štátu predvídať hrozbu teroristického útoku a odstraňovať jeho následky.
7. Navrhujeme zlepšiť monitoring bezpečnostnej situácie a koordináciu medzi spravodajskými službami, políciou a ďalšími orgánmi.
8. Navrhujeme zvýšiť bezpečnostné povedomie občanov v záujme vyššej ochrany pred možnými teroristickými útokmi.
9. Navrhujeme prijať účinné opatrenia na zabránenie legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou; Zodpovedná a dôveryhodná obrana.

C.23 Moderná zahraničná politika

...keď sa Slovensko stane rešpektovaným partnerom pre každú krajinu sveta.

V posledných rokoch niektorí vedúci predstavitelia Slovenska spochybňujú zahranično-politické ukotvenie krajiny. Buď stratili geopolitický kompas, alebo, čo je ešte horšie, presadzujú u nás záujmy, ktoré sú v rozpore s tým, čo je dobré pre krajinu a pre obyčajných ľudí. Chcú nás vrátiť do obdobia pred rokom 1989.

Výzvy, problémy

Svet prechádza geopolitickými zmenami. Medzinárodné pravidlá, založené na hodnotách demokracie, slobody, vlády zákona a ľudských právach, sú ohrozené.

Aj v strednej Európe sa objavujú snahy spochybníť základné hodnoty. Mnohým prekáža nezávislosť médií a súdnej moci. Zahraničná politika musí byť schopná na to reagovať a presadzovať strategické záujmy Slovenska, medzi ktoré patrí rozširovanie stability, mieru, právneho štátu, slobody a voľného obchodu v Európe a vo svete. Dôležitým záujmom pre krajinu je členstvo v Európskej únii a NATO.

Našou víziou pre zachovanie stability je bezpečná a prosperujúca EÚ, založená na jasných pravidlách, solidarite, spolupráci a úcte k národnej suverenite členských štátov. Podporujeme proeurópske smerovanie Slovenska, zároveň však presadzujeme eurorealizmus. Budeme aktívnym členom EÚ, hľadajúcim konštruktívny kompromis medzi záujmami EÚ a národnými záujmami.

Ekonomická diplomacia je zabudnutým rozmerom slovenskej zahraničnej služby. Výsledky stále nevidno. Posilnenie ekonomickej dimenzie diplomacie však neznamená opustenie alebo relativizáciu hodnotového zamerania zahraničnej politiky. V strategických otázkach zahraničnej a bezpečnostnej politiky, akým je napríklad vzťah s Ruskom, nesmie zvíťaziť čisto ekonomický záujem.

Naše riešenia

Zahraničná politika a európske záležitosti

1. Sme za posilnenie hodnotového zamerania zahraničnej politiky. Zahraničnopolitický pragmatizmus, založený na uprednostnení ekonomického zisku, považujeme za krátkozraký a dlhodobu škodlivý. Umožňuje nahľadávať integritu demokratických inštitúcií a oslabuje atraktivnosť EÚ vo svete, ktorá je kľúčom pre vytváranie nevyhnutných partnerstiev a spojení.
2. Podporíme iniciatívy na zásadné zefektívnenie a sprehľadnenie fungovania EÚ.
3. Podporíme rozširovanie EÚ o ďalšie krajiny Balkánu a východnej Európy s výnimkou Turecka.
4. Zvážíme a prehodnotíme zmyslupnosť existencie európskych agentúr s podobným zameraním a zasadíme sa za ich optimálne a efektívne fungovanie.
5. Zasadíme sa za ochranu slobody, demokracie, ľudských práv, slobody náboženstva a viery vo svete a účinnú pomoc prenasledovaným kresťanom a iným náboženským komunitám.
6. Navrhujeme, aby spoločné záchranné mechanizmy (eurovaly) slúžili len na riešenie prechodných finančných problémov krajín, nie na udržiavanie ich neehospodárneho života nad pomery. Podporíme zavedenie riadeného bankrotu člena EÚ. Budeme bojovať za vyššiu disciplínu v národných rozpočtoch.

7. Budeme presadzovať rešpektovanie národných záujmov členských štátov v strategických oblastiach, najmä v energetike, poľnohospodárstve, trestnej politike štátu a kultúrno-etických záležitostiach.
8. Navrhujeme urýchľovanie zvyšovania príspevkov pre rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc v súlade s našimi medzinárodnými záväzkami.

Spoločná bezpečnostná politika

9. Podporíme technologické aj personálne posilnenie vonkajšej schengenskej hranice s cieľom zabrániť novej migračnej kríze.
10. Navrhujeme zvýšenie prostriedkov a konkrétne opatrenia na intenzívny boj proti pašerákovi ľuďmi, prísnejšiu kontrolu na hraniciach, dôkladnejšiu registráciu migrantov a zrýchlenie procesu repatriácie nelegálnych migrantov a neúspešných žiadateľov o azyl.
11. Odmietame povinné kvóty pre žiadateľov o azyl v EÚ, pretože sú neefektívne. Podporujeme reformu azylového systému EÚ, kde budeme presadzovať zľahu členských krajín.
12. Podporíme budovanie obranných spôsobilostí EÚ, vrátane jej členských štátov. Cieľom je zvýšenie obranného potenciálu Únie. Podporíme úzku koordináciu medzi EÚ a NATO.

Dôležité partnerstvá

13. Krajiny V4, Nemecko a Francúzsko sú kľúčovými ekonomickými a politickými partnermi. Navrhujeme rozširovať spoluprácu s nimi a prehĺbovať obojstranné vzťahy.
14. USA je garant euroatlantickej spolupráce a náš dôležitý spojenec. Podporíme najmä spoluprácu v obrane a kybernetickej ochrane.
15. Podporujeme postupnú integráciu Ukrajiny do EÚ a NATO.
16. Podporujeme pokračovanie sankcií voči Ruskej federácii s cieľom mierového riešenia konfliktu s Ukrajinou. S Ruskom sa budeme usilovať o dialóg, keďže je historicky a kultúrne späté s Európou.

Ekonomická diplomacia

17. Navrhujeme audit a vyjasnenie kompetencií medzi ministerstvom zahraničných vecí a agentúrami SARIO a Slovak Business Agency tak, aby koordinátorom hospodárskej diplomacie bola zahraničná služba.
18. Navrhujeme hodnotenie zastupiteľských úradov a relevantných diplomatov podľa výkonu v ekonomickej diplomacii. Ministerstvo zahraničných vecí musí na zastupiteľské úrady do štátov primárneho záujmu vysielat' špičkových ekonomických diplomatov. Zameriame sa na hospodársku diplomaciu v ekonomicky perspektívnych krajinách Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky.

*Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách:
Slováci žijúci v zahraničí; Zodpovedná
a dôveryhodná obrana.*

C.24 Slováci žijúci v zahraničí

...keď krajanovia v zahraničí nie sú odstrčení, znevažovaní a zanedbávaní.

Napriek tomu, že terajšia a najmä predošlá vláda označila Slovákov žijúcich v zahraničí za jeden zo štyroch pilierov zahraničnej politiky, krajanovia jej boli počas posledných 8 rokov ukradnutí. Koordinačné právomoci Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí boli zlikvidované, dotačný systém hlboko podfinancovaný v rozpore s vlastným uznesením z roku 2008, volebné právo zostalo bez akéhokoľvek vylepšenia, štátne občianstvo bolo odnímané z dôvodu dvojitého občianstva, podporoval sa tzv. etnobiznis a asimilačné trendy sa zastaviť nepodarilo – naopak, vláda podporovala prílev lacnej pracovnej sily na domáci trh, vrátane krajanov.

Výzvy, problémy

Slováci, ktorí pracujú alebo študujú v zahraničí, predstavujú obrovský potenciál. Intenzívne sa zaujímajú o smerovanie materskej krajiny a jej budúcnosť. Účasťou na voľbách o nej môžu aj aktívne rozhodovať. Zo zahraničia však majú možnosť voliť len poštou, aj to iba pri niektorých typoch volieb.

Podľa odhadov žije v zahraničí približne 1,3 milióna osôb slovenskej národnosti, približne 450-tisíc z nich má volebné právo. Spolupráca s nimi by mala byť jedným zo základných pilierov zahraničnej politiky. Štát by ich mal preto intenzívne podporovať. Vláda však zle nastavila podmienky straty občianstva, takže oň prišlo množstvo Slovákov v zahraničí.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa zdegradoval na servisnú organizáciu ministerstva zahraničných vecí a odňala sa mu možnosť priamo komunikovať s krajanmi. Výučba detí Slovákov v zahraničí je byrokratická, nepraktická a zbytočne zaťažuje riaditeľov škôl, aj rodičov. Podpora vzdelávania detí v materinskom jazyku spočíva výlučne v dotáciách a je neefektívna, pretože pre študentov často predstavuje len formálnu výučbu a záťaž navyše. Študentov z radov Slovákov v zahraničí, ktorí prichádzajú študovať na slovenské univerzity, je málo, hoci by to mohol byť vítaný zdroj vzdelaných ľudí pre Slovensko, a najmä pre slovenské komunity v zahraničí.

Štát nemá žiadnu koncepciu podpory návratu krajanov, dočasne pracujúcich v zahraničí, späť do vlasti. Najmä tých, ktorí sa dokázali vo svojej oblasti výnimočne uplatniť a boli by pre Slovensko veľkým prínosom hlavne vo vede, výskume, podnikaní a umení. Namiesto toho pokračuje odliv mozgov najmä na univerzity, vedecké a technologické centrá do zahraničia.

Podľa prieskumu Podnikateľskej aliancie Slovenska medzi Slováckmi v zahraničí (2015) sa takmer 70 percent opýtaných chystalo ostať za hranicami natrvalo. Na Slovensku plánuje žiť iba necelá štvrtina občanov Slovenska študujúcich v zahraničí. V prípade pracujúcich dokonca iba 9 percent. Spomedzi mladých ľudí odchádza do zahraničia približne tretina z každého populačného ročníka.

Naše riešenia

Hlasovanie a podiel na správe krajiny

1. Navrhujeme možnosť hlasovania elektronicky v celoštátnych voľbách, referende a ľudových hlasovaniach zo Slovenska, aj zo zahraničia. Dovtedy umožníme voľby na zastupiteľských úradoch SR v zahraničí spolu s voľbou poštou.
2. Navrhujeme opatrenia proti tomu, aby Slováci v zahraničí bezdôvodne prichádzali o slovenské občianstvo, navrhujeme, aby im bolo vrátené.
3. Prizveme Slovákov v zahraničí k budovaniu svojej materskej krajiny a zapojíme ich najmä do diplomacie, vrátane propagácie Slovenska v zahraničí, hospodárstva, vedy a výskumu.
4. Navrhujeme zjednodušenie procesu uznávania dosiahnutého zahraničného vzdelania pre tých Slovákov, ktorí majú záujem vrátiť sa a pracovať na Slovensku.

Sfunkčnenie Úradu pre zahraničných Slovákov

5. Navrhujeme vrátiť Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí pôvodnú právomoc koordinátora príslušných ministerstiev, najmä vo vzťahu k školstvu, kultúre, vnútru, hospodárstvu a zahraničiu. Mal by získať aj kompetenciu tvorcu štátnej politiky v danej oblasti a komunikátora so Slovákami žijúcimi v zahraničí. Zabránilime politickým nomináciám

a odvolávaniu osôb z funkcie predsedu a podpredsedu tohto úradu.

6. Navrhujeme zmodernizovať koncepciu štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí a prijať nový zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí
7. Priamo v zákone navrhujeme upraviť podrobný proces udeľovania dotácií krajanom zo strany Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Navrhujeme zjednodušiť pravidlá vyúčtovania tzv. minigrantov (dotácií do výšky 500 eur).

Podpora vzdelávania

8. Podporíme vzdelávanie v slovenskom jazyku v zahraničí. Navrhujeme upraviť systém vysielania učiteľov na školy do zahraničia, ako aj vysielanie osvetárov, duchovných a lektorov pre kultúru a jazyk do slovenských komunit v zahraničí. Zasadíme sa za udržanie doterajšieho počtu lektorátov v zahraničí.
9. Podporíme zvýšenie počtu miest na vysokých školách v prospech Slovákov zo zahraničia. Navrhujeme prijať opatrenia pre postupný návrat krajanov, aby mohli pokračovať vo svojej profesii v domovine.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Moderná zahraničná politika.

C.25 Ochrana pred hazardom

.... keď hazard považujeme za zlo pre rodinu a spoločnosť, a nie za zdroj príjmu štátneho rozpočtu

Hazardné hry, najmä videohry a výherné automaty negatívne vplývajú na jednotlivcov a ich rodiny. Majú devastačné zdravotné a sociálne dopady. Dramaticky sa v ostatných rokoch rozšírili najmä videohry, ktoré postupne nahrádzajú výherné automaty. Sú pritom výkonnejšie a sofistikovanejšie. Mnohé štúdie charakterizujú video-gambling ako najsilnejšiu a najnávykovejšiu formu závislosti na hrách. Herne znehodnocujú verejné priestory, často sú to tmavé a zatemnené brlohy, kde chodia ľudia, mnohokrát tí najchudobnejší, prehrávať ťažko zarobené peniaze.

Výzvy, problémy

V roku 2019 začal platiť nový zákon o hazardných hrách, ktorý umožnil vstup súkromných prevádzkovateľov na trh s internetovými hazardnými hrami. Štát v ňom však nekládol dôraz na preventívne opatrenia, ktoré by zabránili vzniku závislosti na online hazardných hrách. Vzhľadom na digitálny vek, v ktorom žijeme, môžeme očakávať vysoký nárast tohto trhu a viac závislých hráčov. Zákon síce upravil otváraciu dobu herní a umožnil obciam regulovať herne v blízkosti škôl a zariadení pre deti a mládež, no na druhej strane dal možnosť, aby prevádzkovatelia súčasne vlastnili herne, internetové herne, prípadne kasíno a internetové kasíno.

V prípade regulácie na území miest a obcí môžu prevádzkovatelia svojich hráčov ľahko presunúť do online priestoru. Zákon síce mal za cieľ zvýšiť ochranu hráčov, naše návrhy na zavedenie samoregulačných opatrení po vzore ČR sa nepodarilo presadiť. Pozitívne je, že od 1. januára 2019 funguje register vylúčených osôb, v ktorom sú zapísaní napríklad poberatelia dávok v hmotnej núdzi. Ide o opatrenie, ktoré na Slovensku dlhodobo presadzoval Peter Pollák, bývalý poslanec NR SR a terajší poslanec Európskeho parlamentu (OLANO). V registri však stále nie sú zapísaní dlžníci na zdravotnom alebo sociálnom poistení.

Naším cieľom je zmierniť dopady hazardu na rodiny a sprísniť podmienky pre prevádzkovateľov hazardných hier natoľko, aby sa hazard prestal rozvíjať. Vlády na

Slovensku dlhodobo podceňujú riziká a nevnímajú náklady, ktoré sú s hraním hazardných hier spojené.

Napríklad vláda Róberta Fica ako jedno z prvých opatrení v roku 2012 zrušila možnosť, aby obecné zastupiteľstvo mohlo zakázať na území obce či mesta výherné automaty. Dnes je možné obmedziť hazard až po vyzbieraní 30 % podpisov oprávnených voličov na petíciu, na základe ktorej zastupiteľstvo obce alebo mesta prijme všeobecne záväzné nariadenie.

Naše riešenia

1. Navrhujeme návrat zákona o hazardných hrách do podoby z roku 2011, aby umožnil obciam a mestám zakázať na svojom území výherné automaty aj bez petície. Reguláciu (čiastočný zákaz) je potrebné upraviť, aby obce a mestá mohli ustanoviť maximálny počet herní, kasín a herných prístrojov na svojom území.
2. Navrhujeme zaviesť reguláciu aj pre stávkové kancelárie.
3. Navrhujeme skrátenie licencií pre herne a kasína na maximálne 2 roky, aby sa zákaz hazardu alebo regulácia mohli prejavíť v primeranom čase.
4. Navrhujeme zrušenie herní v bytových domoch a malých sídliskových obchodných priestorov. Obmedzenie prevádzkovania hazardných hier na luxusné hotely a nákupné centrá, ktoré majú aspoň 5000 metrov štvorcových predajnej plochy.
5. Navrhujeme zákaz predaja a podávania alkoholických nápojov v prevádzkach hazardných hier.
6. Navrhujeme zákaz, resp. obmedzenie reklamy na hazardné hry.
7. Podporíme zvýšenie minimálneho veku pre účasť na hazardnej hre na 21 rokov, aby ich nemohli hrať stredoškólači a gymnazisti.
8. Navrhujeme zavedenie samoregulačných opatrení, ako maximálna mesačná výška stávkov a prehry, maximálna doba hrania za deň a mesiac, maximálny počet návštev herne alebo kasína za mesiac či minimálna prestávka po opustení herne alebo kasína. Tieto samoregulačné opatrenia navrhujeme zaviesť aj pre online hazardné hry a stávkové hry.
9. Navrhujeme zavedenie registra hráčov, do ktorého sa bude musieť zapísať každý, kto bude chcieť hrať. V tomto registri si hráč nastaví samoregulačné opatrenia, ktoré budú platiť pre všetky druhy hazardných hier. Hráč bude mať k dispozícii informácie o svojich celkových stávkach, výhrach a prehrách, ako aj o dĺžke hrania.
10. Navrhujeme rozšíriť register vylúčených o dlžníkov sociálnej či zdravotnej poisťovne, o osoby, ktoré vyhlásili osobný bankrot a tých, voči ktorým je vedená exekúcia.
11. Navrhujeme zvýšenie financií pre zabezpečenie nepretržitej prevádzky Linky pomoci pre problémy s hraním.
12. Podporíme výskum správania hráčov hazardných hier, ako aj užívateľov alkoholu, tabaku, drog a liekov, s cieľom odhaliť vzorce patologického správania a navrhnúť preventívne opatrenia.
13. Navrhujeme zákaz darovacích zmlúv medzi prevádzkovateľmi hazardných hier a obcami, pretože cez tieto dary dochádza k ovplyvňovaniu poslancov pri hlasovaní o regulácii či zákaze hazardných hier, čo považujeme za formu nepriamej korupcie.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Zdravníctvo pre ľudí.

D

**VÝKONNÁ
EKONOMIKA**

Slovenská ekonomika po rýchlom raste vlni narazila na svoje limity a spomalila. Firmy sa sťažujú na nedostatok ľudí, na ich slabé vzdelanie, znalosti a disciplínu, investori váhajú s rozhodnutiami. Priemysel už vytvára málo nových pracovných miest, tie skôr pribúdajú v službách a obchode. Je najvyšší čas sústrediť sa na inovácie, výskum a vývoj, ktorý prinesie prácu s vysokou pridanou hodnotou ako pre špičkových odborníkov, tak pre kvalifikovaných zamestnancov a aj viac daní do štátneho rozpočtu.

Zväčšujú sa regionálne rozdiely. Kým na západe Slovenska je práce dosť, na juhu a východe sú stále regióny, kde sa nezamestnanosť blíži k 15 % a nové miesta pribúdajú len veľmi pomaly. Stále nie je dokončená diaľničná chrbtica Slovenska – diaľnica D1, ktorú politici sľubujú občanom už vyše dvadsať rokov. Dôvodom je najmä korupcia a neschopnosť vládných politikov a štátnych úradníkov. To sa musí skončiť, aby sa prosperita dostala do všetkých regiónov Slovenska.

Cestovný ruch sa rozvíja iba pomaly, pretože v mnohých regiónoch krajiny chýbajú cyklocesty, kúpaliská, prírodné atrakcie, ale aj ubytovanie a stravovanie či rýchly internet. V takejto situácii je nevyhnutné zamerať sa na cielený rozvoj každého regiónu, založený na jeho silných stránkach.

Malé firmy na vidieku sa boja rásť, pretože to prináša obrovskú byrokraciu a personálne náklady. Treba im radikálne zjednodušiť život. Živnostník nemá živiť štát. Naopak, štát si má vážiť, že živnostník živí seba a svoju rodinu.

Kľúčové je zlepšenie hospodárenia štátu, ktorý vytvára nové dlhy. Ani v historicky najlepších rokoch z pohľadu ekonomiky sa vláde nepodarilo dosiahnuť vyrovnaný rozpočet. Výber daní viazne. Na dani z pridanej hodnoty sa každý rok ukradnú dve miliardy eur, čo živí špekulantov, podvodníkov a mafiu.

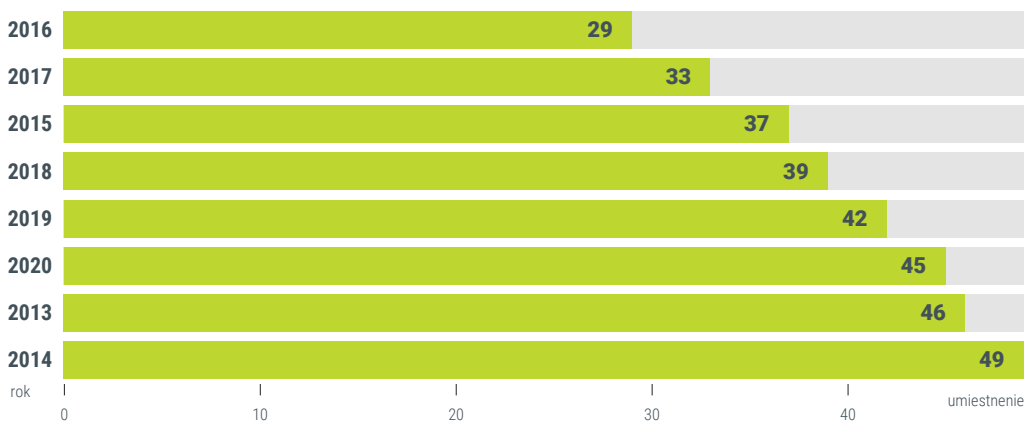
Výdavky štátu potrebujú reformu. Je nevyhnutné inšpirovať sa najvyspelejšími krajinami sveta, ktoré poslúžia ako vzor pre ich nové relatívne nastavenie. Tým odstránime súčasnú neefektívnu a skostnatenu štruktúru verejných výdavkov, ktorá často pramenila z politického populizmu a lobizmu oligarchov. Budeme trvať na prísnom uplatňovaní prístupu Hodnota za peniaze, aby jeho dodržiavanie nebolo iba formálne ako v súčasnosti.

V zlom stave je pôdohospodárstvo, ovládané pozemkovými mafiami, so živoriacimi drobnými farmármi. Hlboká reforma musí vrátiť pôdu tým, ktorí na nej pracujú, a podporiť tradičný agrosektor od chovu zvierat až po pestovanie ovocia a zeleniny.

Tým vytvoríme pracovné miesta
v odľahlých regiónoch a zvýšime
potravinovú bezpečnosť Slovenska.

CHCEME ROZVÍJAŤ
EKONOMIKU, KTORÁ
ZABEZPEČÍ DOSTATOK
PRÁCE A DOBRÝ PRÍJEM
NIELEN PRE NÁS DNES,
ALE AJ PRE GENERÁCIE
NAŠICH DETÍ.

Slovensko v rebríčku Doing Business Svetovej banky

D.26 Zodpovedné hospodárenie štátu

...keď verejné financie sú zdravé, bez tunelov a rastúcich dlhov.

Slovensko sa dlhé roky zadlžuje. Počas 12 rokov vlády Smeru sa dlh štátu na každého občana, vrátane starcov a batoliat, zvýšil o 4 500 eur (spolu 24,3 miliardy eur). Niet divu. Vládna koalícia rozhadzovala peniaze na predražené štátne zákazky a na DPH vyberala o 2 miliardy eur ročne menej, ako by mala. Iba tri štvrtiny tejto dane skončia v štátnej kase, zvyšok rozkradnú rôzni špekulanti a oligarchovia.

Výzvy, problémy

Problémom Slovenska je plytvanie verejnými financiami, preto dlh SR výrazne rastie. Vlády Smeru ho zvýšili zo 4 500 eur na 8 340 eur na občana. To znamená, že viac ako polovicu z toho vytvorili vlády vedené Smerom. Ak nechceme dopadnúť ako Grécko, musíme nezodpovedné zadlžovanie zastaviť.

Na zastavenie daňových únikov chýba politická vôľa. Ak by sme vybrali DPH aspoň tak ako Česko, do štátneho rozpočtu by každý rok prišlo o jednu miliardu eur viac.

Veľkým nedostatkom daňovo-odvodového systému na Slovensku je vysoké daňové zaťaženie občajných ľudí. Patrí medzi najvyššie v OECD. Zatiaľ čo priemer 36 najvyspelejších krajín sveta v OECD je 36,1% , na Slovensku tvoria celkové náklady na zamestnanca až 41,7 % z celkových pracovných nákladov. Ak by sme chceli mať daňovo-odvodové zaťaženie na úrovni priemeru najvyspelejších štátov, muselo by u nás klesnúť o viac ako 15 percent.

Zatiaľ čo bežných pracujúcich ľudí zdaňujeme neprímerane vysoko, s veľkými majetkami je to naopak. Majetkové dane sú na Slovensku oproti priemeru OECD len štvrtinové a patria medzi najnižšie. Najviac sa z toho tešia oligarchovia, keďže z bežnej výplaty za prácu nežijú. Preto chceme znížiť dane a odvody občajných ľudí, presadzovať veľmi progresívne majetkové dane a hľadať riešenie, ako zdaniť neférové príjmy z lobizmu, korupcie či privatizácie.

Vo výdavkoch štátu je nevyhnutné inšpirovať sa najvyspelejšími krajinami sveta, ktoré budú slúžiť ako vzor pre ich lepšie nastavenie. Tým odstránime súčasnú neefektívnu a zastaranú štruktúru výdavkov, ktorá často vychádzala z politického populizmu a lobizmu oligarchov. Budeme trvať na prísnom uplatňovaní prístupu Hodnota za peniaze v každom rezorte. Našou filozofiou je správať sa k verejným financiám v každom čase ako dobrý a zodpovedný hospodár.

Naše riešenia

Zdravé verejné financie

1. Presadíme zdravé a udržateľné verejné financie, aby sa občan mohol spoľahnúť, že štát nezadlží budúce generácie, ale bude mu poskytovať moderné a kvalitné služby.
2. Navrhujeme opatrenia na zníženie hrubého verejného dlhu pod hranicu sankčného pásma dlhovej brzdy najneskôr v druhej polovici volebného obdobia, ak nepríde do Európy silná kríza.
3. Navrhujeme, aby sa do hospodárenia s verejnými financiami reálne začal zavádzať koncept čistého bohatstva. To znamená, že sa nebude šetriť tak, že neopravíme cesty alebo strechy na školách, ale budeme prijímať opatrenia proti predražovaniu štátnych nákupov a zákaziek a proti nadmernej spotrebe štátu. Občania by mali vedieť, či vláda čisté bohatstvo štátu zveľaďuje, alebo len používa triky v rozpočte, ktorými sa prejedá budúcnosť krajiny a znižuje jej bohatstvo.
4. Navrhujeme zanalyzovať možnosti rozšírenia právomoci Rady pre rozpočtovú zodpovednosť, aby návrh rozpočtu, ak je nekvalitný, mohla vláde vrátiť na dopracovanie predtým, ako ho pošle do parlamentu.
5. Navrhujeme obnoviť zámer zjednotenia výberu daní, ciel a odvodov (UNITAS).

Daňová politika

6. Nebudeme zvyšovať celkové daňové a odvodové zaťaženie ľudí a firiem.

7. Navrhujeme zjednodušiť daňový systém tak, aby sa v čo najväčšej miere znížila motivácia ľudí a firiem obchádzať a neplatiť dane a odvody.
8. Navrhujeme znížiť zdaňovanie práce a tvorby hodnôt, vrátane zvýšenia odpočítateľnej položky pre dane a zdravotné odvody. Budeme analyzovať zásluhovosť v dôchodkových odvodoch.
9. Navrhujeme zníženie daňovo-odvodového zaťaženia pre dlhodobo nezamestnaných, ktorí si nájdu prácu, vrátane odsúdených, ktorí sa vrátia z výkonu trestu.
10. Navrhujeme zvýšiť zdaňovanie oligarchov. Budeme presadzovať veľmi progresívne majetkové dane a hľadať účinné riešenia na zdaňovanie nelegálnych príjmov z lobizmu, korupcie či privatizácie.
11. Maximálne podporíme súťaž a znížime tak priestor pre monopolné zisky. Navrhujeme zreformovať regulačné orgány a zvýšiť ich nezávislosť, aby ľudia profitovali z férových cien. Ak regulácia zlyhá, navrhujeme monopoly a oligopoly zdaniť špeciálnou sadzbou 50 %. Ide najmä o energetické distribučné firmy, ako sú SPP-distribúcia, ZSE Distribúcia, SSE – Distribúcia, Východoslovenská distribučná, ale aj vodárenské spoločnosti a pod.
12. Navrhujeme zavedenie digitálnej dane pre online-priemysel (Google, Facebook atď.).
13. Navrhujeme upraviť ekologické dane smerom k uhlíkovej dani.

14. Navrhujeme zmeniť model financovania samospráv tak, aby dostávali podiel z celkového daňového výberu, nie iba z príjmov fyzických osôb.

15. Zásadne zlepšíme výber daní najmä tým, že navrhujeme:

- a. Odstrániť vplyvy oligarchov a záujmových skupín vo vedení Finančnej správy SR a odpolitizovať jej fungovanie. Zavedieme moderné nástroje na automatické odhaľovanie daňových únikov a zväžíme odmeňovanie občanov a kontrolórov, ktorí upozornia a odhalia daňové podvody.
- b. Daňové kontroly zamerať na živé prípady, nie na „mŕtve firmy“, ktoré sú zlikvidované alebo prevedené na tzv. biele kone.
- c. Posilniť úsek kontroly na Finančnej správe, aby kontrolóri mali dostatok času na analýzu kontrolných výkazov DPH. Zlepšíme prepojenie na políciu a motiváciu polície odhaľovať daňové podvody.
- d. Zaviesť pravidlo, že odpočty DPH sa budú vyplácať iba na tovary a služby, kde už bola DPH odvedená.
- e. Postupne presadiť mechanizmus reverse charge, ktorým sa zamedzia podvodné vratky DPH.

Verejné výdavky

16. Navrhujeme zásadne zmeniť filozofiu vlády, ktorá v dobrých časoch rozhadzuje a v zlých časoch potom nemá peniaze na starostlivosť o ľudí. Po zavedení výdavkových limitov bude štát povinný šetriť v dobrých časoch a naopak, v ťažkých časoch viac podporovať občanov.

17. Navrhujeme výrazne posilniť vplyv projektu Hodnota za peniaze. Minister bude musieť verejne obhájiť, ak nebude plniť jej odporúčania. Ak to dostatočne nezdôvodní, navrhujeme, aby to bol dôvod na jeho výmenu.

18. Navrhujeme vznik analytických inštitútov so zameraním sa na výsledky a hodnotu za peniaze vo všetkých rezortoch, na úrovni žúp aj väčších

miest. Tie sú schopné šetriť vo verejnej správe milióny eur, ktoré potom môžu byť použité na zmysluplnejšie verejné statky a služby, ktoré sú pre ľudí výhodnejšie a potrebnjšie.

19. Navrhujeme komplexný audit verejnej správy. Vďaka tomu zvýšime produktivitu úradníkov, znížime ich počet a lepšie ich zaplatíme.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Dôchodkový systém a sociálne zabezpečenie; Podnikateľské prostredie; Priemysel, služby, inovácie; Bezpečnosť, polícia a boj s mafiou.

D.27 Podnikateľské prostredie

...keď malí podnikatelia majú rovnakú podporu ako veľkí a živnostníkov si vážime za to, že sa užívajú sami.

Na Slovensku je veľa ľudí, ktorí sa chcú živiť vlastnými rukami, nápady a riešeniami. Úrady im však znechucujú podnikanie zbytočnou byrokraciou, zmenami zákonov, korupciou a klientelizmom. Mnohí tak namiesto budovania firiem a zamestnávania ľudí stratia motiváciu, končia s podnikaním alebo odchádzajú do zahraničia. Strácame tak aktívnych, múdrych ľudí, ktorí by krajinu pohli dopredu.

Výzvy, problémy

Podmienky pre podnikanie na Slovensku sa roky zhoršujú. Od roku 2006 sa postupne zastavili ekonomické reformy, ktoré zjednodušovali a uľahčovali podnikanie. Odvtedy rastie administratíva, zaťaženie, podniká sa ťažšie. Svedčia o tom viaceré medzinárodné hodnotenia, napríklad Doing Business (Svetová banka), kde sa Slovensko od roku 2016 prepadlo z 29. na 42. miesto. Cieľom vlády bola pritom 15. priečka.

Za najväčšie problémy podnikania sa roky označujú: nefunkčnosť súdnictva, nerovnosť pred zákonom, zlé hospodárenie štátu, korupcia, podvody a organizovaný zločin.

Podnikatelia dávajú ľuďom prácu a znižujú nezamestnanosť. Treba im vytvoriť prostredie, aby mohli držať krok so zahraničnými konkurentmi. Kľúčovým krokom je zmenšiť byrokraciu. Napriek miliardovým investíciám do informatizácie sme sa z papierovania stále nedostali.

Osobitný problém je nevyplácanie faktúr dodávateľom, najmä živnostníkom. Kým súd rozhodne, podvodníci často zrušia firmu a podnikateľ sa peňazí nedočká. To zvyšuje ceny výrobkov a služieb a zhoršuje konkurencieschopnosť slovenských firiem.

Naše riešenia

Uľahčenie podnikania

1. Znížime administratívnu náročnosť podnikania. Presadíme vybavenie agendy na jednom mieste. Zakážeme štátu, aby vyžadoval doklady a vyjadrenia, ktoré vydáva alebo môže získať sám.
2. Navrhujeme zavedenie možnosti využiť jednotný daňovo-odvodový paušál pre živnostníkov a malé podniky do ročného obratu 50-tisíc eur, ktorým si naraz vybaví všetku agendu, odvody a dane voči štátu.

9 OTÁZKA

- 3. Navrhujeme stabilné zákony a obmedzenie zmien pracovného a daňového práva na jedenkrát ročne: vždy k 1. januáru. Navrhujeme zakázať nepriame novely zákonov a poslanecké návrhy bez verejnej diskusie.**

4. Navrhujeme, že ak štát zavedie novú reguláciu, na výmenu musí jednu starú zrušiť. Navrhujeme odstrániť zbytočné regulácie.

5. Navrhujeme pravidelný audit štátnych výkazov a hlásení. Zbytočné navrhujeme zrušiť, pre ostatné zjednotíme termíny predkladania.
6. Navrhujeme zrušiť povinnosť meniť evidenčné číslo vozidla pri zmene okresu.
7. Navrhujeme prehodnotiť podávanie daňových priznaní k cestnej dani. Navrhujeme, aby daň vyberala Finančná správa.
8. Navrhujeme výrazne zjednodušiť a sprehľadniť elektronické služby na portáli verejnej správy (www.slovensko.sk) a používanie elektronického podpisu.

Uľahčenie zamestnávania

9. Navrhujeme možnosť pre zamestnancov vybrať si medzi gastrolístkami alebo finančným príspevkom na stravu.
10. Navrhujeme zakotviť prehľadný mechanizmus zvyšovania minimálnej mzdy s naviazaním na priemernú mzdu a produktivitu práce.
11. Navrhujeme zvýšiť pružnosť zamestnávania v Zákonníku práce, napríklad cez rozšírenie práv pre ľudí a firmy pri dohadovaní podmienok pracovno-právnych vzťahov. Navrhujeme znížiť daňové a odvodové zaťaženie práce.

12. Navrhujeme zrušiť povinnosť zamestnávateľov platiť koncesionárske poplatky (ak nedôjde k ich celkovému zrušeniu).

Podpora rozbehu a úspešnosti podnikania

8 OTÁZKA

13. **Bez dôvodné nezaplatenie faktúry bude trestné. Firmy, ktoré meškajú s platením viac ako 60 dní, budú musieť platiť faktúry v poradí, ako prišli (ako boli zaradené do účtovníctva). Navrhujeme, aby zaradenie faktúry do účtovníctva bolo považované za uznanie dlhu.**
  14. Navrhujeme, aby sa zahrnutie faktúry do kontrolného výkazu k DPH považovalo za uznanie záväzku a pri neuhradení sa použilo ako exekučný titul.
  15. Navrhujeme novú univerzálnu voľnú živnosť, ktorá nahradí terajšie množstvo živností.
  16. Navrhujeme zvýšiť hranicu pre mesačné podávanie priznania k DPH na 300 000 eur.
  17. Navrhujeme zavedenie rodinného podnikania a špeciálneho štatútu pre rodinné podniky.
- Ďalšie opatrenia sú v kapitolách: Priemysel, služby a inovácie; eGovernment a informačné technológie; Zodpovedné hospodárenie štátu.*

D.28 Priemysel, služby, inovácie

...keď podnikat' a dávať prácu iným je hodné obdivu a podpory.

Na Slovensko v minulosti prichádzali investície, tvorili sa pracovné miesta, budovali nové prevádzky. To sa v posledných rokoch takmer zastavilo a veľa investorov radšej uprednostní susedné krajiny. Dôvodom je stále horšie prostredie na podnikanie. Mnohé zahraničné firmy radšej zakotvia inde, za hranice dokonca svoje podniky presúvajú aj slovenskí podnikatelia. Nové závody a pracovné miesta, ktoré mohli na Slovensku vzniknúť, najmä na východe a juhu krajiny, sa stále nevytvárajú.

Výzvy, problémy

Slovenské hospodárstvo naráža na limity svojho rastu pre silnú orientáciu na priemysel. Rast je príliš založený na manuálnej práci a nízkych mzdách, málo na vedomostiach.

Slovensko má vysoký podiel priemyselnej výroby na HDP, čelí však nedostatku pracovných síl. Hrozí uviaznutie v tzv. pasci stredného príjmu, keď sú platy dobré, nebudú však ďalej rásť. Slovensko prestalo dobiehať západnú Európu pre nedostatok investícií s vyššou pridanou hodnotou - do inovácií a duševného vlastníctva, ktoré vytvárajú priestor pre rast platov. V tomto ukazovateli sme na tom spolu s Rumunskom najhoršie v EÚ.

Pre slovenskú ekonomiku je dôležité, aby rozvíjala najmä moderný priemysel s vysokou robotizáciou, inovácie a trhové služby s vyššou pridanou hodnotou. Dôležitým zdrojom bohatstva krajiny by sa postupne mali stať aj výskum a vývoj či patenty. Cieľom je znalostná ekonomika.

Naše riešenia

Moderný priemysel a služby

1. Navrhujeme podporu investícií najmä do oblasti vyspelého priemyslu 4.0, výskumu, vývoja a inovácií, trhových služieb s vyššou pridanou hodnotou a digitálneho priemyslu.
2. Navrhujeme podporu environmentálne a energeticky efektívneho hospodárstva cez rozumné využívanie emisných povoleniek a podporu investovania do ekologizácie prevádzok.
3. Podporíme zakladanie a rast centier zdieľaných služieb najmä uľahčením flexibilného zamestnávania, sťaží študentov a absolventov.
4. Navrhujeme lepšie nastavenie infraštruktúry výskumu, vývoja a inovácií na univerzitách, vo výskumných centrách a inkubátoroch, v centrách aplikačného vývoja a testovacích centrách. Tým sprístupníme výskumnú infraštruktúru aj pre malé a stredné firmy.
5. Navrhujeme kroky na podporu IT bezpečnosti a referenčnej architektúry, ako aj tvorby moderných technických noriem či zladenia európskych a národných právnych podmienok.
6. Navrhujeme podporu budovania priemyselných zón a parkov v ekonomicky slabých regiónoch, najmä poskytnutím štátnych, krajských a obecných pozemkov a budov do dlhodobého prenájomu.

Konkurencieschopnosť a zamestnanosť

7. Navrhujeme zvýšiť konkurencieschopnosť hospodárstva SR, najmä cez zlepšenie podnikateľského prostredia a rast produktivity práce.
8. Navrhujeme úpravu Zákonníka práce, ktorá zjednoduší a spružní zamestnávanie. Podporíme skrátené pracovné úväzky počas hospodárskeho spomalenia ako prevenciu pred prepúšťaním (flexikonto, kurzarbeit a pod.) a rozšírenie práv pre ľudí a firmy pri dohadovaní podmienok pracovno-právnych vzťahov.
9. Navrhujeme zaviesť jednoduché a prehľadné pravidlá flexibilného zamestnávania ľudí zo zahraničia, budeme pritom zohľadňovať, aby nedochádzalo k sociálnemu dumpingu v ekonomicky slabých regiónoch.
10. Zameriame sa na rozvoj ľudských zdrojov, najmä na zlepšenie odborného vzdelávania na stredných a vysokých školách, jazykovej, matematickej a počítačovej gramotnosti.
11. Navrhujeme zvýšiť podporu malého a stredného podnikania ako obslužnej a dodávateľskej siete priemyselných odvetví.
12. Navrhujeme položiť dôraz na dokončenie infraštruktúry, najmä v menej rozvinutých regiónoch Slovenska: cesty, železnice, energetické a dátové siete.

13. Navrhujeme vypracovať stratégiu konkurencieschopnosti SR s víziou na najbližších 10 rokov a s akčným plánom pre všetky oblasti verejnej správy (investície, školstvo, daňové úľavy, prezentácia v SR v konkrétnych odvetviach, výskum a vývoj, podpora start-upov, atď).

Stavebníctvo

14. Navrhujeme vybudovať kompetenčné centrum pre stavebníctvo, zamerané na moderné technológie, stavebné postupy, metodiku, riadenie procesov.
15. Navrhujeme zaviesť dlhodobé plánovanie a prioritizáciu (podľa vopred stanovených kritérií) verejných stavieb v oblasti infraštruktúry, aby sa veľké stavebné firmy mohli na ne pripraviť a netrpeli kolísavosťou objednávok.
16. Navrhujeme schváliť nový stavebný zákon, ktorý prinesie výrazné zjednodušenie a zrýchlenie povoľovacích konaní, odstránenie duplicitných konaní, zbytočnej byrokracie a zlúčenie územného a stavebného konania. Chceme výrazne skrátiť lehoty na vybavovanie stavebných povolení. Cieľom zákona bude aj zvýšenie kvality stavieb.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Podnikateľské prostredie.

D.29 Energetika

...keď dodávky energie nie sú priestorom na okrádanie ľudí, ale sú symbolom spoľahlivosti.

Vláda na Slovensku rozdala desiatky predražených koncesií na výrobu solárnej energie, ktoré mnohým oligarchom priniesli luxusný život. Drahšiu elektrinu však musia zaplatiť spotrebitelia a firmy. Podobne vláda roky podporuje neefektívnu súkromnú ťažbu uhlia na Hornej Nitre, ktorá elektrinu predražuje uhoľnou prirážkou. Namiesto diskusie o budúcnosti regiónu len zvyšuje podozrenia z korupcie.

Výzvy, problémy

Výroba a distribúcia energií je v každej krajine životnou funkciou ekonomiky, ktorá musí dokonale fungovať. Na Slovensku sú ceny energií vysoké. Dvíhajú ich najmä netransparentné poplatky za budovanie a udržiavanie siete. Ďalším príkladom sú „zástrčkové dane“, ktoré idú na ťažbu uhlia alebo na solárne elektrárne, na ktorých zarábajú mnohí oligarchovia.

To sťažuje podnikanie, pretože podniky platia vyššie ceny elektriny oproti konkurentom v okolitých krajinách. Z netransparentnosti ťaží niekoľko firiem, no dopláca celá ekonomika a domácnosti. Má to negatívny dopad na životnú úroveň ľudí a kvalitu ich života. Môže to viesť až k energetickej chudobe a poškodzovať životné prostredie.

Rezervy sú aj v úsporách. Energetická náročnosť našej ekonomiky (na produkciu 1 000 eur HDP) je oproti priemeru EÚ asi dvojnásobná.

Dôležitou úlohou štátu je aj zabezpečenie energetických zdrojov. Ich náhly nedostatok by spôsobil zhoršenie konkurencieschopnosti slovenských podnikov, obmedzenie fungovania verejných inštitúcií a pokles životnej úrovne ľudí. Slovensko je v energetických surovinách kriticky závislé od dodávok z Ruska. Je kľúčové znižovať túto závislosť a posilňovať napojenia z juhu a severu a podporiť Energetickú úniu v EÚ.

Naše riešenia

Transparentná správa a podpora

1. Odpolitizujeme fungovanie Úradu pre reguláciu sieťových odvetví, Slovenskej elektrizačnej prenosovej sústavy a ďalších štátnych inštitúcií, zavedieme zodpovednosť štatutárov za porušovanie hospodárskej súťaže.
2. Navrhujeme jasne vymedziť pojem energetickej chudoby, aby sa zvyšovanie cien energií nedotklo domácností ohrozených chudobou. Pomôžeme im lacnými a praktickými podpornými schémami.
3. Navrhujeme nasmerovať dotácie z eurofondov na zavádzanie smart-gridov a iných opatrení na zníženie energetickej náročnosti podnikov a domácností.
4. Navrhujeme využiť eurofondy na energetické úspory a na využitie verejných budov na solárnu, prípadne veternú výrobu elektriny a tepla.
5. Navrhujeme využiť eurofondy na podporu nákupu električiek, trolejbusov a elektrobusev pre mestskú a prímestskú dopravu, ako aj na elektrifikáciu železničných tratí a mestských liniek.

Zmysluplný rozvoj výroby elektriny

6. Podporíme bezpečné a rýchle spustenie tretieho a štvrtého bloku Jadrovej elektrárne Mochovce.
7. Navrhujeme prehodnotiť odvody do Národného jadrového fondu na Slovensku a navrhujeme jeho komplexný audit.
8. Navrhujeme zvýšiť inštalovanú kapacitu obnoviteľných zdrojov energie na základe

transparentných elektronických aukcií. Navrhujeme audit a obnovu priehrad Vážskej kaskády (vrátane odstraňovania kalov).

9. Navrhujeme vytvoriť Fond na podporu ekologického priemyslu, ktorý bude výnosy z predaja emisných povoleniek redistribuovať do podnikov zavádzajúcich zelené technológie.
10. Navrhujeme čo najskôr zastaviť dotácie na výrobu elektrickej energie z uhlia v Elektrárňach Nováky a Vojany a navrhujeme urýchliť transformáciu Hornej Nitry, najmä zlepšenie dopravného napojenia, rozšírenie priemyselného parku a podporu ekologickej prestavby Elektrárni Nováky a Vojany.
11. Navrhujeme umožniť vlastnú výrobu elektriny a tepla súkromným a verejným subjektom s energetickými zdrojmi, prípadne aj dodávku elektriny do verejnej siete. Navrhujeme zrušiť novodobé nevoľníctvo v centralizovaných dodávkach tepla do bytových domov a umožníme, aby bytové spoločenstvá mohli mať vlastné zdroje na výrobu tepla.
12. Navrhujeme podporiť využitie prirodzených energetických zdrojov Slovenska, najmä v ekonomicky slabých regiónoch (odpadové drevo, piliny, komunálny odpad, geotermálne zdroje). Navrhujeme podporiť projekty na využitie tepla zo spaľovni odpadu ako zdroj zásobovania ľudí teplom.
13. Navrhujeme reformu regulačných orgánov a zvýšime ich nezávislosť, aby ľudia profitovali z férových cien.

14. Navrhujeme znížiť ceny energie a ceny tepla, najmä podporou konkurencie na trhu.

Podpora konkurencie a sebestačnosti Slovenska

15. Navrhujeme znižovať závislosť od dovozu energetických nosičov úsporami a využívaním domácich zdrojov energie.
16. Podporíme konkurencieschopnosť Slovenska v tranzite plynu a elektriny prepojením so susednými krajinami a alternatívnymi trasami.
17. Podporíme využitie digitálnych technológií v energetike ako blockchain, smart-grid, micro-grid.
18. Navrhujeme audit distribučných poplatkov a znížime neprimeranú ziskovosť monopolných subjektov. Vďaka tomu znížime cenu distribučných poplatkov na európsky priemer.
19. Podporíme vývoj malých mestských elektromobilov a dodávok z domácej produkcie.

Energetická bezpečnosť

20. V súlade s národnými záujmami budeme podporovať vytvorenie fungujúcej energetickej únie. Budeme žiadať garancie zachovania tokov plynu cez Slovensko a zasadzovať sa za to, aby sa projekt Nordstream II nezneužíval na politický tlak na Ukrajinu a neohrozoval bezpečnostné a ekonomické záujmy SR.
21. Vzhľadom na enormné investície do jadrovej energetiky v SR navrhujeme zachovať existujúci podiel jadrovej energie na energetickom mixe Slovenska a podporíme zvyšovanie podielu obnoviteľných zdrojov.
22. Podporíme opatrenia na zvýšenie efektívnosti a úspor spotreby energií, ako aj výrobu energie z obnoviteľných zdrojov najmä na mieste jej spotreby.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole: Priemysel, služby, inovácie; Podnikateľské prostredie.

D.30 Spoločná doprava

...keď sú spoje spoľahlivé, nadväzujú na seba a využívajú modernú infraštruktúru.

Vyspelá Európa už roky preferuje verejnú osobnú dopravu, najmä v mestách. U nás je situácia opačná. Prímestské vlaky neladia s autobusmi a často po vystúpení z rýchlika prípoj „ujde pred nosom“. Sme svedkami horiacich a meškajúcich vlakov, nekonečných kolón a rozbitých ciest I. triedy. Nezvládnutá je aj diaľnica D1 do Košíc, hoci mala byť hotová už pred 10 rokmi. Práce na tuneli Višňové stoja. Spomalenie výstavby autostrád a ich predraženie idú na vrub neschopnosti ministrov, štátnych manažérov a spolitizovania dopravy.

Výzvy, problémy

Na Slovensku chýba systematická dopravná politika. Problémy sa riešia až vtedy, keď prepuknú. Výsledkom je prudký nárast cestnej nákladnej a osobnej dopravy. Mestá sú prepchaté autami, množia sa zápchy, nehody a problémy s parkovaním. Nákladiaky ničia vidiecke cesty, ktoré nie sú na takú záťaž dimenzované.

Verejná osobná doprava netvorí ucelený systém, keďže vlaky objednáva ministerstvo dopravy, autobusy zas samosprávne kraje. Často súčasne s vlakom vyráža po rovnakej trase idúci autobus namiesto toho, aby na vlak nadviazal a rozviezol cestujúcich do miest, kam nevedie železnica.

Investičné priority sa menia podľa politického cyklu. Výstavba dopravných stavieb mešká. Dopravné plánovanie je nedostatočné, reformy sa odkladajú, všade sú prítomné korupcia, klientelizmus a nekompetentnosť. Vláda nevie dokončiť kľúčovú diaľnicu medzi Bratislavou a Košicami. Železnici sa nepodarilo zmodernizovať ani po Žilinu. Systematická údržba ciest a železníc je dlhodobo zanedbaná, čo vedie k zhoršeniu ich stavu.

Naše riešenia

Verejná osobná doprava

Verejná osobná doprava (VOD) musí prejsť významnou reorganizáciou na systém navzájom previazaných liniek autobusov a vlakov. Cestovné poriadky by mali byť zostavené na základe jednotných štandardov dopravnej obsluhy a celoštátneho plánu dopravnej obsluhy (PDO). Systém zároveň musí umožniť ľuďom cestovať na jediný (prestupný) prepravný doklad. Od fungujúcej verejnej osobnej dopravy sa očakáva zlepšenie dopravnej dostupnosti každého regiónu, zvýšenie počtu spojení, najmä v dopravne zanedbaných oblastiach, a zrýchlenie prepravy cestujúcich.

1. Navrhujeme zákon o verejnej osobnej doprave, ktorý stanoví pravidlá a štandardy dopravnej obsluhy miest, obcí, regiónov a zriadi Národnú dopravnú agentúru (NADA), ktorá:
  - zabezpečí komplexné plánovanie diaľkovej a regionálnej VOD na celom území SR na základe zákonných dopravných štandardov dopravnej obsluhy a štandardov kvality. Základným nástrojom pre NADA bude celoštátny plán dopravnej obsluhy, ktorý NADA zostaví na základe:
    - stanovených (zákonom) a ekonomicky odôvodnených štandardov frekvencie dopravnej obsluhy, tak minimálnych, ako aj rozšírených (v prípade identifikácie významnejšieho prepravného prúdu na

ktorejkoľvek linke), štandardov dochádzkovej vzdialenosti, počtu prestupov a dĺžky čakania na prípoj, ako aj systému kvalitatívnych štandardov,

- poznania a analýzy prepravných prúdov,
  - poznania a analýzy aktuálneho stavu cestnej a železničnej infraštruktúry;
- bude uzatvárať kontrakty na realizáciu výkonov diaľkovej železničnej, regionálnej železničnej a prímestskej autobusovej dopravy. Zmluvy budú výsledkom nediskriminačných verejných súťaží;
  - bude zodpovedať za zavedenie jednotnej prestupnej tarify, platnej pre všetkých dopravcov v systéme VOD, vrátane jej kliringového zúčtovania.
2. Navrhujeme plán dopravnej obsluhy, ktorý stanoví: systém liniek VOD, rozhodne o dopravnom móde pre každú konkrétnu linku (železnica, autobus), definuje jej aktuálny, ako aj výhľadový optimalizovaný cestovný poriadok (so zohľadnením reálnych ekonomických možností pri prípadnej úprave existujúcej dopravnej infraštruktúry, ak bude potrebná) a určí prestupové body medzi jednotlivými linkami.
  3. Nové cestovné poriadky NADA bez zbytočného odkladu navrhujeme zaviesť všade, kde to stav infraštruktúry dovoľí. Ak stav infraštruktúry neumožní okamžité zavedenie cieľového

cestovného poriadku, navrhujeme, aby ministerstvo dopravy zabezpečilo prednostné vykonanie potrebných úprav cez podriadené organizácie.

4. Navrhujeme, aby súčasťou zákona o VOD bola aj jednotná regulácia pravidiel používania autobusových staníc bez ohľadu na vlastníka (súkromná firma, samospráva). Navrhujeme upraviť práva a povinnosti medzi správcom infraštruktúry, objednávatelom dopravy a dopravcom, ktoré sa budú týkať prevádzkovania a využívania autobusových zastávok, staníc a nástupišť. Navrhujeme, aby bol prístup k týmto zariadeniam regulovaný, podobne ako v železničnej doprave.

6 OTÁZKA

5. Navrhujeme, aby deti, študenti, dôchodcovia a vozíčkari mali bezplatnú dopravu vo vlakoch, regionálnych autobusoch a MHD.

Zabrániť rozpadu železníc

Veľmi znepokojivý je vnútorný vývoj v celom železničnom sektore, ktorý sa v podstate rozpadáva. Ak sa tento trend včas nezvráti, môže to v budúcnosti viesť k citeľnému obmedzeniu rozsahu železničného systému v SR (najmä k rušeniu perspektívnych tratí len pre ich slabú udržiavanosť, či investičnú zanedbanosť), predovšetkým v dôsledku jeho nespôsobilosti čeliť aktuálnym výzvam.

Stav na železniciach oprávnenne znižuje dôveru ministerstva financií, ktoré už dlhší čas považuje sektor za čiernu diery, schopnú pohltiť akýkoľvek objem peňazí bez reálneho úžitku. Železnice sa v krátkom čase môžu ocitnúť v situácii, že nebudú schopné obsadiť dôležité pozície s priamym dopadom na zabezpečenie dennej prevádzky. Reálne tiež hrozí, že sa preruší prirodzené medzigeneračné odovzdávanie odborných skúseností

a zručností, ktoré sú potrebné pre každodenný chod železničnej dopravy. To výrazne znižuje šance železníc na ich renesanciu.

6. Navrhujeme zavedenie koordinácie Železníc SR (ŽSR) a Železničnej spoločnosti Slovensko (ZSSK) z ministerstva dopravy: „virtuálny holding“. Bude sústreďovať sily a prostriedky na konsolidáciu, zveladenie a „rozjazdenie“ zmysluplných tratí.
7. Navrhujeme zásadne zjednodušiť organizačné štruktúry v centrálnych štátnych železničných firmách a zredukovať počet ich zamestnancov.
8. Navrhujeme významne zvýšiť odbornú úroveň riadenia zavedením pevných zásad pre riadiacich zamestnancov štátnych železničných firiem. Ten stanoví nevyhnutné kvalifikačné podmienky pre všetky vedúce funkcie, pričom dobrá prierezová orientácia v odbornej problematike bude dôležitým predpokladom pre najvyššie manažérske funkcie. Cieľom je odpolitizovať vedenia štátnych železničných firiem a zastaviť dosadzovanie nekompetentných manažérov z externého prostredia. Zároveň vytvoriť predpoklady pre nástup najschopnejších a morálne nezdeformovaných železničných odborníkov z prevádzky do riadiacich funkcií v ústrednej železničnej službe a ponechať dostatočný priestor na uplatnenie ich zdravého rozumu.
9. Navrhujeme návrat kompetencií (aj finančných a personálnych) v prevádzkových činnostiach na rozhodujúce výkonné zložky, t. j. udržiavacie okrsky železničnej infraštruktúry, útvary energetického napájania elektrifikovaných tratí, železničných staníc a rušňovo-vozných dep. Na ich čele budú stáť prednostovia s nedeľiteľnou právomocou a zodpovednosťou vo všetkých prevádzkových záležitostiach.
10. Navrhujeme nastaviť systém odmeňovania manažérov štátnych železničných firiem na základe ukazovateľov hospodárenia

riadenej firmy, ako aj miery plnenia kvalitatívnych štandardov údržby a prevádzky.

11. Navrhujeme zvýšiť úroveň bezpečnostno-polícajnej kontroly všetkých dopravcov, pohybujúcich sa v železničnej infraštruktúre.
12. Navrhujeme efektívnejšie využitie existujúcich prevádzkových zamestnancov v doprave aj cez investície na zníženie vysokej personálnej náročnosti.
13. Navrhujeme opatrenia na zmiernenie príčin rastúceho nezájmu o zamestnanie v dopravnej prevádzke (nedostatočné odmeňovanie, obťažovanie výkonných zamestnancov šikanóznym správaním a nezmyselnými nárokmi, zlý imidž zamestnania v dopravnej prevádzke, ktorý spôsobuje nezáujem mladých ľudí o prácu v tomto sektore).

Výstavba a údržba ciest, diaľnic a železníc

To, že presadzujeme lacnejšie a efektívnejšie riešenia, neznamená, že nechceme dokončiť najdôležitejšie diaľnice na Slovensku. Medzi naše základné priority patrí dostavba chýbajúcich úsekov D1 a D3 a tiež D4 a R7 pri Bratislave.

Takmer tretina železničných tratí je v zlom stave. Pre nedostatok náhradných dielov, napríklad výhybiek, musia cestujúci znášať obmedzenia v podobe znížených rýchlostí alebo výluk. Aj keď dokončenie modernizácie najdôležitejšieho koridoru z Bratislavy do Košíc považujeme za prioritu, pre rozvoj železničnej dopravy, musíme čím skôr zvládnuť aj modernizáciu ďalších dôležitých tratí. Tiež je potrebné zvládnuť množstvo drobných úprav aj na ďalších tratiach, ktoré sa v budúcnosti majú stať nosnými líniami VOD.

14. Navrhujeme a presadíme zákon o rámcovom investičnom pláne dopravnej infraštruktúry, ktorý stanoví požiadavky na primerané technické riešenia dopravných stavieb, účelné poradie výstavby infraštruktúry a jeho

dlhodobú nemennosť.

15. Navrhujeme Fond dopravnej infraštruktúry, ktorý bude súčasťou ministerstva dopravy. Bude príjemcom taxatívne určených zdrojov na výstavbu a údržbu dopravnej infraštruktúry.
16. Navrhujeme udržateľné pokračovanie v modernizácii cestnej a železničnej infraštruktúry, najmä na koridoroch TEN-T. Doterajšie vynakladanie zdrojov na malý počet príliš nákladných projektov nahradíme väčším počtom menších a efektívnych riešení po celom Slovensku. Sústreďíme sa:
  - na dostavbu chýbajúcich úsekov D1 po Košice, neskôr po Michalovce, a D3 na Kysuciach po hranicu s Poľskom,
  - na dokončenie rozostavaných úsekov obchvatu Bratislavy D4/R7,
  - na výstavbu R4, najmä na úseky pri Šarišskom Štiavniku, Giraltovciach, Prešove a Košiciach,
  - na výstavbu R3 alebo na novú cestu I. triedy mimo obcí medzi Dolným Kubínom a Tvrdošínom a tiež popri Krupine,
  - na úsek R2 alebo 4-pruhovú cestu I. triedy od Trenčína smerom do Prievidze,
  - na modernizáciu ciest preťažených nákladnou dopravou,
  - na modernizáciu železnice Bratislava – Žilina, rekonštrukciu trate Devínska Nová Ves – Kúty št. hr. a preťažených uzlov Bratislava a Žilina,
  - na investičné opatrenia na zabezpečenie realizovateľnosti plánu dopravnej obsluhy SR.
17. Navrhujeme opatrenia na odstránenie dlhu v údržbe potrebnej dopravnej infraštruktúry (cesty, železničné trate, ktoré určí celoslovenský plán dopravnej obsluhy VOD, ako aj trate s dostatočne intenzívnou prevádzkou nákladnej dopravy, infraštruktúra riečnej dopravy na Dunaji a infraštruktúra letísk s preukázaným rozvojovým potenciálom):
  - navrhujeme konkrétne plány a harmonogramy (zohľadňujúce reálne

ekonomické možnosti) uvedenia zmysluplnej časti jestvujúcej dopravnej infraštruktúry do prevádzkyschopného stavu, vrátane postupov pre dlhodobé udržiavanie tohto stavu;

- navrhujeme flexibilný presun peňazí medzi balíkmi investičných a prevádzkových zdrojov v transferoch medzi ministerstvom dopravy a ŽSR, Slovenskou správou ciest (SSC), Národnou diaľničnou spoločnosťou (NDS), ako aj letiskovými spoločnosťami a ostatnými podriadenými firmami. Budeme rešpektovať prirodzenú zásadu, že najprv sa treba postarať o to, čo už máme a čo potrebujeme. Na ďalší rozvoj možno použiť to, čo zostane;
- navrhujeme stanoviť a následne dôrazne vymáhať štandardy údržby infraštruktúry (tvrdé sankcie za nedodržanie lehôt na odstránenie príčin zhoršených parametrov) zo strany ministerstva dopravy, najmä vo vzťahu k ŽSR, SSC i NDS. Sprostredkovane aj od Slovenského vodohospodárskeho podniku a Vodohospodárskej výstavby prostredníctvom ministerstva životného prostredia;
- navrhujeme odstrániť systémovú deformáciu vo financovaní údržby a opráv ciest I. triedy: zvýšime zdroje na údržbu ciest I. triedy zo súčasných 40 mil. eur na minimálne 100 mil. eur ročne.

18. Navrhujeme a budeme presadzovať nové, lepšie nastavenie elektronického mýtného systému, aby štát dosahoval primerané výnosy, nie ako je to teraz, keď väčšina vybraných financií odchádza k externým súkromným dodávateľom a štát prichádza ročne o desiatky miliónov eur. Presadíme, aby po ukončení platnosti nevýhodnej zmluvy štátu so spoločnosťou SkyToll štát prebral infraštruktúru mýtného systému a aby prebehla korektná verejná súťaž na nového prevádzkovateľa mýta. Cieľom je, aby ďalšia prevádzka mýta bola výrazne efektívnejšia a lacnejšia ako v

súčasnosti.

Letecká a vodná doprava

- 19.** Podporíme účasť železníc a riečnej dopravy v kombinovanej nákladnej preprave.
- 20.** Navrhujeme vypracovanie strategického materiálu „Konceptia leteckej dopravy“, pričom dôraz sa bude klásť na miesto leteckej dopravy v systéme komplexného riešenia dopravnej obsluhy v strednej Európe, vymedzenom trojuholníkom miest Bratislava – Viedeň – Brno.
- 21.** Navrhujeme medzinárodný a národný legislatívny rámec pre efektívnu podporu leteckej dopravy v prípadoch s preukázaným rozvojovým potenciálom.

Nákladná doprava

- 22.** Navrhujeme výraznejšie podporiť rozvoj kombinovanej (kontajnerovej) prepravy, predovšetkým:
- aktívne úsilie o výstavbu ďalších verejných terminálov kontajnerovej dopravy, najmä trimodálneho terminálu v prístave Bratislava; v tejto súvislosti sa zasadíme o optimálne usporiadanie vzťahov medzi štátnou firmou Verejná prístava, a. s. a privatnou Verejnou plavbou a prístavmi, a. s.;
  - opätovné zavedenie programu podpory nových liniek kombinovanej dopravy;
  - ciele zľavy na poplatkoch a daniach pre dopravcov, zúčastnených na kombinovanej doprave.
- 23.** Navrhujeme prípravu a realizáciu komplexného programu na zachovanie perspektívnych železničných vlečiek.
- 24.** Navrhujeme stabilizáciu priemernej úrovne poplatku za železničnú nákladnú dopravnú cestu na aktuálnej zníženej úrovni. Nepovažujeme za nevyhnutné pokračovať v zvyšovaní systému jednovozňových zásielok, zabezpečovaných štátnym železničným Cargom.

25. Navrhujeme, aby ďalšiu existenciu štátneho Carga riešil nový, odborne zdatný a neskorumpovaný manažment. Najmä to, ako sa vyrovnáť s málo efektívnou obsluhou systému jednovozňových zásielok. Dohliadneme na elimináciu neprehľadných vzťahov medzi Cargom a jeho súkromnými partnermi. Prostredníctvom dozorných orgánov spoločnosti budeme dôsledne kontrolovať, či hospodárnym spôsobom nakladá s majetkom štátu.

Lepšie riadenie rezortu

26. Navrhujeme reformu riadenia a správy ministerstva dopravy, zmeníme zastaranú odvetvovú štruktúru na funkčnú. Navrhujeme reálne dopravné plánovanie a posilnenie analytickej jednotky.

27. Navrhujeme zefektívnenie fungovania centrál podriadených štátnych firiem: NDS, SSC, ŽSR, ŽSSK, ŽSSK Cargo, atď.

28. Zvážime možnosť zlúčiť SSC a NDS, najmä z dôvodu optimalizácie využitia existujúcich kapacít týchto firiem.

29. Zvážime možnosť zlúčiť štátne podniky Vodohospodárska výstavba a Slovenský vodohospodársky podnik.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Regionálny rozvoj a podpora cestovného ruchu; Eurofondy.

D.31 Pôdohospodárstvo

...keď polia neležia ladom, ale dávajú ľuďom prácu a chlieb, krajine sebestačnosť.

Pôda bola na Slovensku v minulosti zdrojom hrdosti, prosperity a nezávislosti. No neporiadok v pozemkoch, agrodotáciách a rozpad potravinárskeho priemyslu z nej urobili objekt špekulácií. Oligarchovia ju kradnú poctivým roľníkom a berú na ňu dotácie. Veľká časť krajiny leží ladom, mnoho potravín musíme dovážať a ľudia na vidieku nemajú prácu. Lesy sa roky bezhlavo klčujú. Drevo sa takmer bez spracovania vyváža do zahraničia, profitujú z toho priekupníci a špekulanti pod ochranou vlády.

Výzvy, problémy

Pôdohospodárstvo u nás už takmer tri desaťročia upadá. Stámiliónové dotácie sa dostávajú do rúk úzkej skupiny firiem. Ročne sa cez tzv. priame platby pre poľnohospodárov rozdelí vyše 400 miliónov eur. Asi 90 % týchto peňazí končí na účtoch 10 % veľkých firiem. Spôsob rozdeľovania peňazí zvyšuje korupciu a nepodporuje aktivitu. Na vybavenie dotácií treba známosti na ministerstve. Za všetko hovoria prípady pseudopodnikateľov, akými sú podozrivé mafiánske skupiny Rodovcov a Vadalovcov či bývalá poslankyňa parlamentu za Smer Ľubica Rošková, ktorá dokonca získala dotácie od štátu na asfaltové a betónové plochy a na cudziu pôdu. Na pôdu, ktorú poctivo obrábajú jej skutoční vlastníci.

Zabúda sa na lesy. Nedarí sa presvedčiť vlády, že bez reálnej podpory nie je možné ich zachovať zdravé pre budúce generácie. Problémom je aj nezáujem lesníkov zvyšovať si odbornosť, tolerovanie korupcie v lesníctve a spory s ochranármi.

Naše riešenia

Pôda

1. Navrhujeme posilniť postavenie vlastníkov pozemkov oproti ich užívateľom (nájomcom). Skrátime výpovedné lehoty, rozšírime dôvody skončenia nájmu.
2. Navrhujeme zvýšiť minimálne nájomné a zrušíme právo prednostného nájmu.
3. Navrhujeme ukončiť reštitučné konania, vysporiadanie pozemkov v záhradkárskych osadách a tvorbu Registrov obnovenej evidencie pozemkov.
4. Navrhujeme uľahčiť prístup k pôde pre malých, mladých, začínajúcich a rodinných farmárov. Skrátime lehoty pri vydávaní rozhodnutí o vyčlenení pozemkov.
5. Navrhujeme zaviesť prednostné právo na nájom pozemkov od SPF pre malých, mladých a začínajúcich farmárov.
6. Navrhujeme zaviesť osobitné konania na vybavenie vlastníctva k pozemkom nezistených vlastníkov. Navrhujeme ich dôslednú identifikáciu.

Poľnohospodárstvo

7. Navrhujeme podmieniť poskytovanie priamych platieb právnym vzťahom k pôde: listom vlastníctva, nájomnou či podnájomnou zmluvou a rozhodnutím pozemkového odboru o vyčlenení pôdy do podnájmu a pod.

8. Presadíme obmedzenie priamych platieb pre farmy nad 500 hektárov. Ušetrenú sumu presunieme do redistributívnej platby pre malých farmárov.
9. Navrhujeme zaviesť register užívacích vzťahov k pôde. Pri tzv. križovaní (dvojitých deklaráciách) zefektívňujeme rozhodovanie PPA o tom, kto z farmárov je oprávnený dostať platbu.
10. Navrhujeme viazať podporu pre farmárov na produkciu a zamestnanosť.
11. Navrhujeme zavedenie redistributívnej platby pre malých farmárov (napr. na prvých 100 ha a prvé kusy hospodárskych zvierat).
12. Navrhujeme vyššie dotácie pre rodinné farmy a zavedenie nízko úročených mikropôžičiek pre rodinných, mladých, malých a začínajúcich farmárov.
13. Pri podpore navrhujeme uprednostniť objektívne merateľné kritériá - aby ju dostal každý, kto splní stanovené podmienky.

Potravinárstvo

14. Navrhujeme rozšíriť predaj z dvora pre malých farmárov a potravinárov. Navrhujeme zrealizovať hygienické, stavebné, konštrukčné a iné požiadavky.
15. Navrhujeme vytvoriť podmienky pre relatívnu potravinovú sebačnosť v poľnohospodárskej produkcii.
16. Navrhujeme uľahčiť podmienky pre zamestnávanie (aj sezónne) ľudí v sektore.

17. Navrhujeme zjednodušiť zriaďovanie malých potravinárskych a obchodných prevádzok.
18. Navrhujeme sprísniť kontroly, najmä dovážaných poľnohospodárskych produktov a potravín určených na predaj.
19. Navrhujeme využívať možnosti, ktoré dáva legislatíva EÚ v boji proti dvojakej kvalite potravín.

Lesné hospodárstvo

20. Navrhujeme, aby sa v lesoch reálne začalo hospodáriť prírode blízkym spôsobom.
21. Navrhujeme prijatie osobitného zákona o štátnom podniku Lesy SR. Zavedieme v ňom osobnú hmotnú zodpovednosť vedenia za spôsobené škody a umožníme verejnosti podieľať sa na jeho kontrole.
22. Navrhujeme zmenu spolitizovanej lesnej a drevárskej inšpekcie na nezávislú inštitúciu, ktorá zastaví korupčné drancovanie lesov.
23. Navrhujeme revíziu chránených území. Tie najcennejšie musia byť bezzásahové aj v praxi, nie iba na papieri. Majiteľom súkromných lesov navrhujeme náhradu za ujmu z obmedzení, ktoré vyplývajú z ochrany prírody.
24. Navrhujeme zlúčiť úrady životného prostredia a lesné úrady, aby bolo menej úradníkov a viacej kvalitného lesa.
25. Navrhujeme zriadiť lesný ekofond s cieľom zabezpečiť ekosystémové služby (napr. tvorba zdrojov pitnej vody, protipovodňové opatrenia či rekreačné funkcie lesa).
26. Navrhujeme zmeniť zákon o poľovníctve tak, aby sme znížili extrémne škody, ktoré v súčasnosti na lesných porastoch spôsobuje lesná zver.

*Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitole:
Životné prostredie.*

D.32 Regionálny rozvoj a podpora cestovného ruchu

...keď podporujeme investície a vznik pracovných miest tam, kde ľudia žijú.

Oblasti mimo veľkých miest trpia nezáujmom vlády. Vedú k nim rozbité cesty, chýba im kvalitné vlakové a autobusové spojenie so zvyškom krajiny, často nemajú ani vysokorýchlostný internet. Nehovoriac o pracovných miestach. Namiesto toho, aby štát rozvíjal miestny priemysel, poľnohospodárstvo či služby v malých a stredných podnikoch, podporuje odchod ľudí do fabriek vo veľkých mestách. Odlev obyvateľstva z vidieka treba zmierniť a vrátiť mu jeho krásu a prosperitu.

Výzvy, problémy

Slovensko je rozdelenou krajinou. Na jednej strane ekonomicky silný a bohatý západ, na druhej strane chudobný juh a východ krajiny. Bratislavský kraj patrí medzi ekonomicky najvýkonnejšie regióny Európy, juh stredného a východného Slovenska medzi najchudobnejšie. Kým v okolí Bratislavy, Trnavy a Trenčína prakticky neexistuje nezamestnanosť, v Rimavskej Sobote, Revúcej či Rožňave dosahuje stále okolo 15 percent.

Vláda pri rozvoji týchto regiónov málo využíva finančné, infraštruktúrne alebo sociálne nástroje, ktoré má v rukách. Do miest vedú rozbité cesty, firmy sa sťažujú na problémy s elektrinou, internetom alebo kanalizáciou. Investičné stimuly často skončia u investorov na západe namiesto toho, aby išli tam, kde je nadpriemerná nezamestnanosť.

Príležitosťou pre rast prosperity regiónov je aj cestovný ruch. V EÚ vytvára viac ako 5 % HDP a podiel sa zvyšuje. Na Slovensku to nie sú ani 2 % HDP. V roku 2017 sme mali 2,4 milióna prenocovaní, okolité krajiny ich zaznamenali násobne viac.

Štát sa nestará o rekonštrukciu pamiatok, ochranu prírody, propagáciu a rozvoj atrakcií či turistickej infraštruktúry. Turizmus preto vytvára len málo, navyše slabo platených pracovných miest.

Neexistuje koncepcia rozvoja regiónov, ktorá by zmapovala ich silné stránky, výhody a špecifiká. Chýba stratégia šitá na mieru pre každý región, ktorý je osobitný, má svoju históriu, prírodné a geografické danosti.

Naše riešenia

Finančné nástroje, doprava a bývanie

1. Navrhujeme možnosť dvojnásobného uplatnenia osobných (mzdových) nákladov na zamestnancov pre firmy v regiónoch s nezamestnanosťou nad 15 percent.
2. Navrhujeme zavedenie regionálnych daňových úľav namiesto stimulov pre vybrané firmy. Tým sa zníži daňové zaťaženie firiem v ekonomicky slabých regiónoch.
3. Navrhujeme urýchliť výstavbu nových ciest, diaľnic a obnovu a údržbu existujúcich ciest v menej rozvinutých regiónoch.
4. Podporíme rozvoj bývania v malých mestách, najmä podporou úverov na rekonštrukciu domov, nájomného bývania a obnovy bytových domov.
5. Navrhujeme výrazne zlepšiť regionálnu osobnú dopravu, spojenie obcí s mestami, nadväznosť autobusov na vlaky a výstavbu záchytných parkovísk na staniciach.
6. Podporíme rozvoj kúpeľníctva, vodnej turistiky, budovanie aquaparkov, najmä dobudovaním infraštruktúry, prístupových ciest, elektrických vedení, parkovísk a podobne.

Rozvoj cestovného ruchu a miestnej ekonomiky

7. Podporíme prijatie novej ucelenej koncepcie rozvoja cestovného ruchu so

zameraním na zaostávajúce regióny. Zlepšíme propagáciu turistických atrakcií Slovenska v zahraničí.

8. Navrhujeme zvýšiť rozvoj infraštruktúry cestovného ruchu, najmä budovaním cyklociest, turistických trás a cyklotrás v prírode, parkovísk a informačných kancelárií, ako aj skvalitnením prepojenia ich informačných systémov.
9. Navrhujeme intenzívnejšiu opravu a rekonštrukciu historických hradov, zámkov, budov, technických pamiatok a ďalších turistických klenotov, najmä s využitím eurofondov, aktivačných prác a dobrovoľníctva.
10. Podporíme zachovanie a znovuoživenie pôvodných hodnôt slovenského vidieka, ako je tradičný ráz architektúry, remeslá, miestna kultúra, historické a technické pamiatky, ako aj tvorbu nových pracovných príležitostí v odvetviach ako umenie, agroturizmus, ekoturizmus.
11. Navrhujeme podporiť miestne pôdohospodárstvo, najmä mladých farmárov, chovateľov hospodárskych zvierat, pestovanie ovocia a zeleniny, rozvoj lokálneho predaja z dvora, vytváranie regionálnych odbytových družstiev a úverových družstiev.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: *Spol'ahlivá doprava; Podnikateľské prostredie; Eurofondy.*

D.33 Eurofondy

...keď dotácie z EÚ nie sú zdrojom kšeftov, ale pomáhajú rozvinúť krajinu a zlepšiť život ľudí.

Na Slovensko pritekli za posledných 15 rokov desiatky miliárd eur z fondov Európskej únie. Miliardy však skončili v súkromných vreckách oligarchov, špekulantov a podvodníkov. Budovali sa z nich penzióny, jazierka, či vily. Miesto toho, aby sa za tieto peniaze stavali a modernizovali cesty, rekonštruovali hrady, opravovali námestia a budovala kanalizácia, minuli sa na nezmyselné projekty firiem, ktoré nik dovtedy ani potom nepoznal. Mnohé dokonca Brusel ani nepreplatil a museli sme ich uhradiť všetci – zo štátneho rozpočtu.

Výzvy, problémy

V rokoch 2014 až 2020 vyčlenila EÚ pre Slovensko vyše 15 miliárd eur z eurofondov, čiže viac ako 2 800 € na obyvateľa. Do polovice roka 2019 sa však vyčerpala iba štvrtina - presne 3,82 mld. eura.

Takéto obrovské peniaze z Bruselu má Slovensko k dispozícii zrejme posledný raz. Ak ich využije efektívne, môže to výrazne zlepšiť život ľudí. Cez eurofondy môžeme modernizovať železnice, opraviť a vybudovať cesty, diaľnice, zlepšiť školstvo či zdravotníctvo.

Čestný a hladký priebeh projektov bol však zatiaľ výnimkou. Je to pre obrovskú byrokráciu a korupciu, ktorá sa s eurofondmi spája. Mnohí kritici dokonca hovoria, že Slovensku by bolo bez nich lepšie. Zdeformovali prostredie a dostanú sa často iba k vyvoleným, ktorých to zvyhodňuje v podnikaní oproti čestným podnikateľom.

Preto sa eurofondy stali synonymom rozkrádania, korupcie a podvodov pri výbere projektov a verejnom obstarávaní, či dokonca realizácie úplne nezmyselných projektov. Sprevádza ich obrovská byrokrácia, bežní ľudia a starostovia malých obcí tak majú slabú šancu získať podporu, hoci by aj s menšími sumami dokázali zlepšiť prostredie okolo seba, zamestnať ľudí a zatriktívniť svoj región.

Osobitnou kapitolou je informatizácia štátu. Doteraz do nej len z eurofondov prišlo takmer jeden a pol miliardy eur. Napriek tomu však elektronické služby nefungujú alebo sú tak zle navrhnuté, že sa prakticky

nedajú použiť, navyše sú predražené.

Rozkrádanie je také zjavné, že mnohé projekty Európska únia odmieta preplatiť. Doteraz sme tak prišli o viac ako 500 miliónov eur. Najväčším zlyhaním vlády je to, že projekty sa nestihnú dokončiť, prípadne sa vôbec neuskutočnia. Aj do roku 2020 hrozí, že sa budeme musieť vzdať obrovského množstva financií z Bruselu, ktoré by mohli zlepšovať život na Slovensku.

Naše riešenia

Sústredenie sa na verejné projekty

1. Navrhujeme vylúčiť podporu projektov, ktoré nemajú výrazný prínos k rozvoju regiónov. Eurofondy sa budú čerpať len na verejné účely.
2. Navrhujeme presadiť národné záujmy Slovenska pri príprave rozpočtu EÚ na roky 2021 až 2027. Budeme sa snažiť o presun prostriedkov do výstavby a obnovy verejnej infraštruktúry.
3. Navrhujeme výrazne zjednodušiť proces čerpania eurofondov, odbúrať byrokraciu a nezmýselné pravidlá, aby sa zvýšili šance na čerpanie aj pre menšie mestá a obce.
4. Navrhujeme zásadnú úpravu systému hodnotenia a výberu projektov. Zavedieme centrálny register hodnotiteľov, do ktorého zapojíme odborníkov z praxe i univerzít.
5. Navrhujeme zaviesť verejný dohľad nad realizáciou projektov. Navrhujeme, aby v prípade nepreplatenia projektu zo strany EÚ sa pristúpilo k dodatočnému vyšetreniu prípadu na Slovensku s následným postihnutím úradníkov a žiadateľov, ktorí spôsobili nepreplatenie.
6. Navrhujeme, aby v dopravnej infraštruktúre bola prioritou čistota verejného obstarávania, aby nám EÚ nemusela krátiť prostriedky na výstavbu.
7. Podporíme verejnú dopravu - výstavbu a rekonštrukciu staníc, tratí, nákup elektrozidiel.
8. Pri projektoch informatizácie navrhujeme klásť dôraz na jednoduchosť a komfort pre užívateľov služieb.
9. Pri projektoch na podporu vedy a výskumu navrhujeme vyžadovať komplexné riešenia a zabehnuté inštitúcie, nie schránkové firmy.
10. V školstve navrhujeme presadzovať zavedenie katalógu typových projektov, z ktorých si školy vyberú. Výrazne navrhujeme obmedziť byrokraciu pre školy, aby sa zamerali na realizáciu projektu.
11. Pri projektoch na rozvoj cestovného ruchu navrhujeme položiť dôraz na podporu spoločnej infraštruktúry a služieb, nie investícií do súkromného majetku.
12. Pri projektoch rozvoja malého a stredného podnikania navrhujeme uprednostniť podporu všeobecne prístupnej infraštruktúry namiesto dotácií firmám, ktoré sa tým zvyhodňujú voči konkurencii.
13. Podporíme dôsledné využitie európskych peňazí pre Akčný plán transformácie regiónu Horná Nitra, najmä zlepšenie dopravného napojenia a pracovných príležitostí.
14. Navrhujeme, aby štát bol povinný zverejňovať informácie o možnostiach využívania eurofondov na jednom mieste.

Priority v jednotlivých oblastiach

7. Podporíme verejnú dopravu - výstavbu a rekonštrukciu staníc, tratí, nákup elektrozidiel.

Ďalšie súvisiace opatrenia sú v kapitolách: Spoločlivá doprava; Podnikateľské prostredie; Regionálny rozvoj a podpora cestovného ruchu.

OBYČAJNÍ ĽUDIA

a nezávislé osobnosti

obycajnιλudia.sk